

L'ESTAT DEL RACISME A CATALUNYA INFORME 2015

S.O.S. RACISME

pollen
EDICIONS

The left half of the image features a solid orange background with a subtle, organic texture, resembling aged paper or a natural material. This texture is composed of various shades of orange and brown, with some darker spots and lines that give it a sense of depth and movement.

**L'ESTAT DEL
RACISME
A CATALUNYA**
INFORME 2015

L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2015

Autoria: SOS Racisme Catalunya

Equip de redacció: Alba Cuevas, Àlícia Rodríguez, Edo Bazzaco i Jose Peñín

Equip col·laborador: Beatriu Guarro, Oriol Badenas

Fotografies: RUIDO Photo, a la portada; RUIDO Photo, per cada capítol, de l'exposició "Esquerdes", per ordre d'aparició, les persones fotografiades: Issa

Seye, Naima Bensaid, Deyanira Caicedo, Amadou Bamba, Kamal Uddin.

Disseny i maquetació: Lucía Joglar i Noelia Muiños - www.papelier.at

Edició: SOS Racisme Catalunya i Pol·len edicions, sccl

c/ Junta de Comerç, 20 08001 Barcelona
www.pol-len.cat

Rambla Sta Mònica, 10 1a planta 08002 Barcelona

www.sosracisme.org

T: @SOSRacis

F: facebook.com/SOS-Racisme-Catalunya

Instagram: [sosracisme_cat](https://instagram.com/sosracisme_cat)

ISBN: 978-84-86469-98-6

Dipòsit legal: B11644-2016

Aquesta obra es distribueix sota una llicència Creative Commons en la modalitat de Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades. Consulteu els atributs aquí: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

GREENING BOOKS
www.bookdaper.cat
bDAP334

Informe l'Estat del Racisme a Catalunya. 2015.
Pol·len edicions, sccl
SOS Racisme, 2016

MOTXILLA ECOLÒGICA - Càlcul de la motxilla ecològica d'un exemplar de la publicació						
Massa publicació (g)	Petjada de carboni (g CO ₂ eq.)	Residus generats (g)	Consum aigua (L)	Consum energia (MJ)	Consum matèries primeres (g)	
358	1.088	45	17	28	367	
Estalvis*	342	4	13	16	200	

* Impacte ambiental estalviat respecte a una publicació comuna semblant

Índex

Pròleg Santiago Alba Rico	11
Introducció Alba Cuevas, SOS Racisme	19
1. Punt de partida: Unió Europea. L'any de la vergonya	27
2. Els 5 temes del 2015	
2.1. Refugi, crisi humanitària i racisme institucional	41
2.2. Islamofòbia, alimentant la por i l'odi	53
2.3. Més a prop del tancament dels CIE?	61
2.4. L'accés als drets, una qüestió pendent: una sanitat pública i universal?	71
2.5. Repressió a la Rambla (venda ambulant irregular)	79
3. Drets en crisi	
3.1. Drets humans i Drets humans emergents, David Bondia	93
3.2. Drets polítics oblidats, també a les nacions emergents? Entrevistes a David Moya, Professor de Dret Constitucional a la Universitat de Barcelona i a Jordi Sánchez, de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC)	99
3.3. ¿Se criminaliza la migración con la privación de libertad sin causas penales?, Karlos Castilla	109
3.4. La gente teme al negro, Jeferson Orejuela ak Ali Renacientes	115
4. 365 dies de racisme	123
5. Periodisme literari sobre casos reals del SAIID: "Relats Reals"	167
5.1. Ulls nus davant la mirada policial	168
5.2. Descalçat per un muntatge policial	170
5.3. El jove que va plantar cara a la discriminació dels policies	172
5.4. Quan el racisme de cap de setmana truca a la porta	175
Comiat	179

FRANTZ FANON

*Lógicamente no es posible someter
a la servidumbre a los hombres
sin inferiorizarlos parte por parte.
Y el racismo no es más que la
explicación emocional, afectiva,
algunas veces intelectual,
de esta inferiorización.*

"Al suelo, negro de mierda"

Pròleg

Cuerpo, raza, poder desigual

Santiago Alba Rico

Solemos asociar el racismo a la jerarquización del mundo en términos de raza pero en realidad consiste, al revés, en la racialización espontánea, reguladora e interesada de todas las jerarquías. Las jerarquías, por así decirlo, parasitan y distribuyen los cuerpos en el espacio.

El racismo, en efecto, se puede describir como una doble operación de concreción y abstracción máxima del otro. Por un lado, el "desigual" tiene más cuerpo. Por otro, forma parte de un cuerpo más amplio. Al contrario que nosotros, los "blancos", puro espíritu o pura imagen, los "negros" tienen mucho cuerpo y son "negros" por eso; y, al contrario que nosotros los "blancos", individuos netos y separados, los "negros" se disuelven indiscernibles en una comunidad compacta y homogénea. Los "negros" dan miedo porque tienen cuerpo y porque forman parte de una comunidad. El

discurso de la izquierda clásica se equivocaba menos de lo que creemos. No tenía razón en querer disolver el racismo en la clase, como una falsa conciencia que se volatilizaría con un poco de ciencia, pero sí en la medida en que el racismo no es un discurso sino más bien una operación material clasificatoria, volcada espontáneamente sobre el cuerpo, que troquela todas las relaciones de poder desigual. La explotación económica es racista, el patriarcado es racista y el colonialismo, por supuesto, es racista. Todas estas relaciones de poder se legitiman y reproducen a partir de la racialización del pobre, de la mujer y del "negro" -judío en otros períodos, hoy árabe, musulmán o inmigrante en general. Lo que define al racismo es, en realidad, la localización de una "diferencia negativa" allí donde no se puede ni borrar ni modificar, donde permanece estable, visible e inapelable. Un pobre, por el hecho

de serlo, acaba teniendo un mentón agresivo y una mirada muerta; una mujer, por el hecho de serlo, acaba teniendo una vagina dentada; un "negro", por el hecho de serlo, acaba teniendo un olor boscoso y animal. "Acaba teniendo" quiere decir que es la "inferioridad" inducida del negro, y no al revés, la que "colorea" la piel, pero quiere decir también que esa inferioridad queda grabada en ella -en la piel- de modo indeleble, como prueba de su inferioridad, como justificación de nuestra superioridad y como destino fatal de ese poder desigual.

Todo poder desigual racializa, sí, al otro; es decir, coloca en su cuerpo, donde no pueden ser negadas ni alteradas, las razones de esa desigualdad. Pero al mismo tiempo coloca ese cuerpo diferenciado en un grupo indiferenciado: los "blancos" se diferencian de los "negros" en que se diferencian entre sí, como individuos discretos y únicos, mientras que los "negros" son negros precisamente porque no se distinguen los unos a los otros. El poder, que los encierra en su cuerpo, los encierra, de manera simultánea y en la misma operación, en el "cuerpo" de su comunidad, fuera de la cual no existen. Todo poder racializa al otro desigual en este doble sentido: ontologiza en el cuerpo la diferencia negativa al tiempo que

la desindividualiza. El patriarcado nunca habla de "nosotros los hombres", pero sí de "ellas las mujeres", como de un colectivo en el que cada miembro, indiscernible de los demás, está sometido a las leyes de la naturaleza y a las reglas -la regla- de su cuerpo. Lo mismo pasa con la xenofobia y con el racismo: el "blanco" nunca se define a sí mismo como sujeto colectivo (no dice "nosotros los blancos" sino "yo") porque el objeto colectivo es siempre el otro, cuya "diferencia" se traduce en un exceso de corporalidad concreta. Prisionero de su cuerpo y prisionero de su comunidad, el "negro" sucumbe naturalmente a la desigualdad. Pero el problema, claro, es el poder desigual. Eso es lo que hay que recordar una y otra vez. Parafraseando a Marx, diremos que un "negro" -negro, mujer, musulmán, judío, homosexual, inmigrante- es sólo "un negro" bajo determinadas relaciones de poder desigual.

Por eso -seamos realistas- es difícil imaginar un mundo sin racismo. Nuestra lucha contra él es la lucha desalentadora y necesaria contra todas las relaciones desiguales de poder, las económicas y las domésticas, que tenderán a imponerse en cualquier otro mundo posible, al menos en los márgenes o entre paréntesis o en formas más o menos homeopáticas e inofensivas. Mien-

tras el trabajo y el sexo sigan comprometiendo a los cuerpos habrá que estar muy atentos para desactivar los embriones de desigualdad y sus operaciones taxonómicas carnales. Hay un mínimo de "racismo" positivo en la mirada de una madre hacia su bebé, ese inmigrante cuidado y amado que desembarca de pronto en nuestros brazos; y habrá siempre "racismo" espontáneo y más o menos neutro -en sus consecuencias- en la maledicencia entre familias o vecinos, o en los procesos de afirmación identitaria de las pandillas colegiales. Pero eso quiere decir asimismo que la lucha contra el racismo es inseparable de la lucha por la igualdad, la democracia y la ciudadanía. De la lucha, en definitiva, en favor del "laicismo", entendido como despolitización o, si se prefiere, como desarme militar de las diferencias. Ninguna diferencia debe gobernar el mundo. Ninguna puede ser expulsada de él.

Ahora bien, se dirá con razón que a menudo son los que tienen menos poder -los más "desiguales"- los más racistas. Eso es verdad. Ello obedece a que las relaciones de poder desiguales lo son con independencia de la composición individual de las partes y someten por igual a los individuos de ambos extremos. Las relaciones de poder estructurales dan poder individual al que no lo

tiene. El patriarcado, por ejemplo, da poder -poder real- al hombre pobre sobre su mujer pobre y el racismo da poder -poder real- a las "blancas" y "blancos" pobres sobre los "negros" con los que comparten la exclusión social. Si es difícil combatir el racismo es porque da poder a quien no lo tiene y porque, a través de él, siempre encontramos un pequeño alvéolo donde las relaciones de poder, aunque sea a ínfima escala, nos son favorables.

Por eso, como decía, el combate contra el racismo en general -contra la racialización de la desigualdad- es tan difícil. Y por eso es inseparable de dos frentes. El primero es la defensa de la ciudadanía, entendida como marco de derechos materiales cristalizados en las instituciones. Lo hemos vivido en épocas muy sombrías de la historia y no deberíamos minusvalorar la oscuridad de la nuestra: cuando las instituciones visibilizan "sin complejos" la racialización reprimida -o de baja intensidad- de las relaciones de poder que se cruzan en los barrios y las familias, cuando las legitiman a través de discursos y de leyes a fin de configurar y criminalizar "grupos ontológicos de riesgo" como "cuerpos extraños" potencialmente peligrosos -como cuerpos desvergonzados frente a almas amenazadas de contamina-

ción- la destrucción de los cuerpos humanos y del Estado de Derecho que debería protegerlos vienen de la mano. Eso es lo que ha ocurrido de forma "endémica" con los gitanos en España; y eso es lo que ocurrió, con su colofón genocida, con los judíos europeos en los años 30 y 40 del siglo pasado. Pero eso es lo que ha ocurrido y ocurre con las mujeres allí donde el patriarcado gestiona las relaciones de género; o con los homosexuales donde las leyes castigan la libertad sexual; o con los colonizados -y los colonizados internos, los inmigrantes- donde se impone un poder colonial. Es bueno que haya leyes "represivas" contra la racialización "natural" de la desigualdad y que haya discursos dominantes "políticamente correctos" que censuren como socialmente inaceptable el "inconsciente" xenófobo, patriarcal, homófobo y/o colonial -con sus satisfacciones cruzadas- de los que padecen, beneficiarios o víctimas, una situación de desigualdad. Pero esa lucha por y desde las leyes y las instituciones será finalmente inútil, y se impondrá a través de ellas, al contrario, el "inconsciente" social racista, si no desactivamos las causas económicas y sociales que lo alimentan. Como sabemos, hoy siguen siendo las oligarquías económicas las que explotan en su favor la racialización de la desigualdad para proteger su

poder: basta pensar en la creciente intimidación entre nuestra élites europeas, tan livianas, liberales y desprejuiciadas, y los "bajos fondos" de la xenofobia, el racismo y el nacionalismo identitario. Recordemos aquí, por ejemplo, los réditos electorales de la islamofobia o las medidas ignominiosas contra los refugiados y, en general, contra el "terrorismo", medidas que alimentan en el corazón de Europa la racialización de un "grupo de riesgo" separado del resto de los europeos por su pertenencia religiosa.

La islamofobia es, en efecto, la forma de racismo más extendida e inquietante en 2016. Según un balance del Ministerio del Interior, el pasado año aumentaron todos los "delitos de odio", salvo los de carácter antisemita, que descendieron un 64%. Aparte las agresiones contra pobres y contra discapacitados, de una dolorosa elocuencia "racial", las más numerosas fueron las xenofobias y racistas, un 38% de los 1324 casos registrados, con un aumento del 6,5% respecto del año 2014. Al contrario que en Francia o Alemania (por no hablar de Hungría o Eslovaquia) en España la islamofobia es más superficial y está menos extendida, pero por eso mismo debemos adelantarnos a desactivar esta creciente asociación -que nutren por igual el terrorismo de Daesh

y las medidas que nuestros gobiernos toman con él- entre la inmigración, la "comunidad musulmana", en buena parte compuesta de españoles, y las amenazas contra "nuestra civilización". El caso de la islamofobia es paradigmático. A través del "islam", una marca intangible o cultural, se racializa una diferencia negativa que acaba posándose en el cuerpo: entre los indicios de "radicalización" que usa la policía francesa para detectar sospechosos de terrorismo, por ejemplo, los más acusatorios son de orden físico o indumentario: barba larga sin bigote, cabellos rasurados, vestimenta "musulmana", piernas cubiertas hasta el tobillo, rechazo del tatuaje y -misteriosa apreciación- "pérdida de peso asociada a ayunos frecuentes". Los musulmanes, sospechosos por el solo hecho de serlo, tienen otro cuerpo, tienen más cuerpo, y además forman parte de un cuerpo colectivo más amplio: no se pertenecen a sí mismos, como nosotros, ni al país cuya nacionalidad detentan, sino a la "comunidad" musulmana. Pues bien, como recuerda el filósofo y arabista francés Olivier Roy no hay ninguna "comunidad musulmana" ni en Francia ni en España ni en Europa: hay europeos que practican distintas religiones y que mantienen entre sí relaciones aleatorias o de afinidad, entre cuyos ganchos afec-

tivos la fe puede tener menos importancia que el fútbol o la música. Nada puede interesar más a Daesh que esta "imaginación" mediática y policial que, junto a la exclusión social y la discriminación cotidiana, acabará empujando a muchos europeos musulmanes -lo describía muy bien Hannah Arendt en el caso de la estrella amarilla y los judíos alemanes en los años 30- a la contracción identitaria y el refugio comunitario. En todo caso, esta insistencia en hablar de "comunidad" o de "inmigrantes de tercera generación" revela de manera ejemplar el proceso de racialización de la islamofobia: la amenaza del musulmán esta instalada en su cuerpo (donde esconde una bomba, que es una bomba) y se manifiesta en su ausencia de individualidad. La islamofobia, en efecto, es una forma de racismo que criminaliza al mismo tiempo los cuerpos y sus vínculos, separándolos del "cuerpo de la nación" y del "marco del derecho" para convertirlos en fuente de amenaza y objeto de leyes de excepción. Cada vez que Europa ha hecho esto con una minoría, las mayorías han acabado sufriendo también las consecuencias.

Pero hablaba más arriba de dos frentes de lucha anti-racista. El primero son las leyes y las instituciones. Hay otro. Mientras el trabajo y la sexualidad comprometan nuestros

cuerpos, decía, habrá racialización cotidiana de las relaciones humanas. Puede ser antropológicamente normal, inofensivo y a ratos bonito, utilizar el cuerpo como taxón vivo para ordenar las diferencias, auto-clasificarse y afiliarse frente al otro. Somos humanos y todas nuestras operaciones clasificatorias parten de o acaban en el cuerpo: "el narizotas" o "el calvorota" son epítetos identificatorios jocosos que, en boca de un colegial, no necesariamente conducen -como tampoco el consumo de marihuana a la heroína- al nazismo. El problema empieza cuando relaciones de poder infames -patriarcado, colonialismo o liberalismo económico- parasitan estos operadores taxonómicos empíricos para justificarse y reproducirse. Hay que luchar contra ellas, como he dicho, desde las instituciones, pero también en el cuerpo a cuerpo. Porque se posan en los cuerpos y parasitan sus relaciones clasificatorias, porque dan poder a unos cuerpos sobre otros, es necesario asimismo desactivar esas relaciones de poder desigual desde los cuerpos mismos. La única forma conocida de dar valor a un cuerpo individual -de tratarlo, en definitiva, como a un igual- es "cuidarlo". Es decir, reconocer su vulnerabilidad compartida y partir de ella para compartir también espacios y luchas comunes. El racismo se combate en las leyes,

y es fundamental que no nos descuidemos; pero es fundamental, si no queremos que las leyes acaben legitimando el inconsciente social racista en favor de los más poderosos, que esa lucha -como el trabajo y el sexo- comprometa también los cuerpos, los de todas las víctimas, en un hilo blanco que enhebre todos los dolores. ¿Todas las víctimas? Hay que cuidar, sí, al inmigrante, al refugiado, al extranjero perseguido, al musulmán criminalizado, pero también al español medio que se siente, frente a ellos, al mismo tiempo en peligro y "poderoso". Si despreciamos al racista reprimido, si no nos ocupamos de él de cerca y con "cuidado", la racialización de los desiguales -la racialización entre desiguales- puede llevarnos, en esta época de crisis, cuando nuestras élites están más dispuestas que nunca a ceder la hegemonía cultural e institucional a los bajos fondos y sus "verdades sin complejos", puede llevarnos -digo- a la destrucción consentida y entusiasta de la democracia, el Estado de Derecho y la civilización misma. ■

Introducció

Alba Cuevas, Directora de
SOS Racisme Catalunya

Tenim a les mans la setena edició d'un informe únic, *L'estat del racisme a Catalunya*. Un document d'anàlisi i denúncia de les diverses causes, manifestacions i situacions de racisme i xenofòbia que es desenvolupen a Catalunya. Una de les fonts cabdal per a l'anàlisi són les situacions identificades pel Servei d'Atenció i Denúncia (SAiD) per a víctimes de racisme i xenofòbia de SOS Racisme.

Recollim en aquesta publicació algunes de les situacions ateses al SAiD, és a dir, casos reals de racisme on l'única dada fictícia, per protecció de dades, és el nom de la persona.

L'elaboració d'aquest informe, únic a Catalunya, ha tingut tres finalitats. En primer lloc fer denúncia pública de l'existència de situacions discriminatòries i de la presència del racisme al nostre país. En segon lloc, elaborar un material de

sensibilització social per apropar la defensa de la igualtat de drets i oportunitats i la lluita contra el racisme a la ciutadania. I en darrera instància, esdevenir una eina per les administracions catalanes que ajudi a planificar polítiques per lluitar contra la discriminació i el racisme a partir d'un diagnòstic.

Des de l'any 1995, des de la Federación Estatal de Asociaciones de SOS Racismo publiquem l'Informe Anual sobre el Racismo en el Estado Espanyol. I des de l'any 2009 publiquem l'informe *L'estat del Racisme a Catalunya*.

L'edició de l'any passat ja va suposar un salt qualitatiu, ja que vam poder fer una edició impresa. Enguany el repte és més gran, doncs l'aposta passa per un canvi en el disseny i el format, amb una proposta que pretén ser més divulgativa; a la vegada que també dóna més espai a la

reflexió d'aquelles temàtiques que han marcat l'actualitat del 2015.

Aquesta és ja la setena edició de l'informe anual sobre *L'estat del racisme a Catalunya*. Enguany considerem que la possibilitat de tenir una part d'aquest informe imprès ens obre les portes a donar major visibilitat a un document d'anàlisi i denúncia de les diverses causes, manifestacions i situacions de racisme i xenofòbia que tenen lloc avui dia.

A la nostra web trobareu el document en format digital, altra informació complementària i els informes d'anys anteriors.
www.sosracisme.org.

Us animem a continuar amb la seva lectura i la consulta continuada, i desitgem que sigui útil en la reflexió i en l'acció antiracista. ■

BOB MARLEY

*Las guerras seguirán mientras
el color de la piel siga siendo más
importante que el de los ojos.*

"Sólo pido que me dejen
vivir en paz"

1. PUNT DE PARTIDA

Unió Europea. L'any de la vergonya

El 2015 ha estat un any marcat, dramàticament, per les vulneracions sistemàtiques dels drets d'asil, de mobilitat i de lliure circulació practicades per la Unió Europea i els seus Estats Membres. Durant l'any passat, més de 60 milions de persones en tot el món s'han vist obligades a fugir de les seves llars, un drama humanitari sense precedents des de la II Guerra Mundial. D'aquestes, més d'un milió es va dirigir cap a Europa: d'acord amb l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels refugiats (ACNUR) durant el 2015 es va assolir una xifra rècord, un milió i mig de persones van arribar a les costes europees per mar. I encara més dramàtica és la xifra de persones que va morir intentant arribar: almenys 3.700, que s'hagin pogut comptabilitzar.

La culpable inacció dels governs europeus davant la mort al Mediterrani de milers de persones que

cerquen Protecció Internacional marca un punt d'inflexió radical en la garantia dels drets fonamentals dins de l'espai de la Unió, sacrificada en nom del projecte de fer d'Europa una fortalesa impenetrable, costi el que costi. Ja al 2013 la inacció de la Unió Europea en tasques de salvament al mar, va portar a Itàlia a endegar, en solitari, una operació de salvament - l'operació Mare Nostrum- davant els centenars de persones que estaven morint intentant arribar a les seves costes. En resposta a la demanda de suport del govern italià, la UE no només se'n va desmarcar, sinó que a final del 2014 va posar en marxa una altra operació, anomenada Tritó i operada per l'Agència FRONTEX, que lluny d'oferir auxili a les persones a la deriva, s'encarrega precisament d'evitar que traspassin les fronteres europees.¹

1. El mateix Director de Frontex, Fabrice Leggeri, va recordar que "(L'operació) Tritó no pot ser una operació de recerca i rescat. En el nos-

Amnistia Internacional va assenyalar, detalladament, els límits de la missió Tritó i va concloure que fins que els governs europeus no ofereixin una ruta adequada, segura i regular per entrar en Europa, el Mediterrani seguirà sent la ruta migratòria més perillosa i letal del món.²

D'altra banda, davant aquesta evitable tragèdia humanitària els governs de la UE han destinat molt de temps en un cínic debat per establir quotes de persones refugiades que podien ser acollides per cada país. En si mateix, el fet de recórrer a "quotes" de persones refugiades establertes a priori representa una clara violació de dret internacional d'asil, permetent als estats marcar un límit "numèric" a un dret individual i universal. Al mes de novembre la UE preveia acollir i redistribuir entre els Estats membres 160.000 persones, de les quals de moment només s'ha donat resposta a 500.

tre pla d'operacions, no podem programar accions proactives de recerca i rescat. Això no està en el mandat de Frontex". En: De Lucas J., *Ideas para una respuesta jurídica a la inmigración*, En "Contexto y Acción", n° 32, setembre 2015. Disponible a: <http://ctxt.es/es/20150930/Politica/2400/Refugiados-migrantes-asilo-UE-Europa.htm>

2. A: Amnistia Internacional, *La vergüenza de Europa, a pique*, 2015. Disponible a: <https://www.amnesty.org/es/documents/eur03/1434/2015/es/>

A més a més, els països europeus han decidit dotar-se d'instruments per dificultar el camí de les persones refugiades que intenten entrar a Europa per la ruta dels Balcans: el tancament i la militarització de les fronteres internes de la Unió, l'enclotament de les lleis d'estrangeria, fins i tot la suspensió, per part d'alguns Estats membres, de l'Acord de Schengen un dels pilars del projecte polític de la UE. L'acord que la Unió Europea ha signat amb Turquia, perquè aquest país contingui "efectivament" l'arribada de les persones refugiades a Europa, a canvi de 3.000 milions d'euros i una acceleració del procés de liberalització de visats per les persones de nacionalitat turca és un altre pas endavant de l'Europa fortaleza. Les autoritats de Turquia vigilaran les costes per evitar que les persones refugiades s'embarquin cap a Europa, les identificaran, i acceptaran els reingressos des de els països europeus. Tot això representa una major involució en l'externalització del control de les fronteres comunitàries a països de dubtosa reputació en termes de respecte pels Drets humans, que des de fa més d'una dècada caracteritza la política exterior de la Unió.

Cal assenyalar, també, que les dramàtiques morts al Mediterrani, així com la pressió de persones que volen entrar a Europa per les fronteres

de l'est, no han de fer oblidar altres situacions de vulneracions de drets fonamentals que es pateixen en la resta de fronteres de la Unió (com el cas de la Frontera Sud a l'Estat espanyol), així com també la realitat de moltes persones refugiades, que fa temps que viuen a les ciutats europees, sovint en una situació de precarietat i vulnerabilitat.³

Davant aquest context és urgent un canvi profund en les polítiques d'asil i migracions: la Unió Europea juga un paper criminal quan no compleix el dret internacional de garantir refugi i, més encara, quan tanca fronteres, quan promou operacions de seguretat per damunt de les de salvament o quan ofereix diners a d'altres països perquè facin de mur de contenció i evitin que les persones que migren s'acostin a l'Europa fortaleza.

Europa no només ha de replantar-se la seva política de fronteres, internes i externes o com ha de ser la seva política exterior (quin paper desenvolupen en els diferents conflictes), sinó també quin és el projecte de la UE, incapaç de donar una resposta conjunta a una situació d'emergència com la que estem vivint.

3. Vd. : Comisión Española de Ayuda al Refugiado, *Informe 2015: Las personas refugiadas en España y Europa*, 2015. Disponible en: <http://www.ccar.cat/wp-content/uploads/2015/06/Informe-2015-de-CEAR.pdf>

Paral·lelament al paper nefast dels governs europeus davant la tragèdia humanitària que viuen milers de persones que fugen de les seves llars, durant el 2015 es va registrar en diferents ciutats europees un nombre preocupant d'episodis racistes i xenòfobs, que van tenir com a objectiu les persones refugiades: atacs contra albergs per a refugiats i refugiades, manifestacions en contra de la seva acollida i exigint el tancament de fronteres, entre altres accions de rebuig.

Tot i que en molts casos han estat episodis condemnats per una bona part de la població, dels partits polítics i de les institucions públiques, el fantasma del racisme no s'esvaeix, i sempre compta amb aliats que no dubten d'aprofitar qualsevol escletxa per fer prosperar discursos racistes, antiimmigració i contraris als Drets humans ("aquí no hi cabem tots", "no hi ha feina per a tothom", "patim una invasió" etc.). Aquestes actituds, malauradament, no són exclusives de partits o formacions d'extrema dreta, sinó que cada cop més són assumits per partits i polítics considerats "democràtics" i "moderats". En aquest context s'ha d'entendre, per exemple, l'aprovació per part del Parlament danès de la llei que permetrà a l'estat confiscar els diners i objectes de valor superiors a 1.340 euros de les

persones refugiades, per finançar la seva estada al país. Tot això, en paraules d'un portaveu del govern danès, per assegurar "la seva integració i no posar en risc el sistema de benestar danès".⁴

A Europa creix la islamofòbia

El 2015 va ser també l'any dels atemptats del gener i de l'octubre a París. Aquests fets dramàtics van sacsejar profundament la societat europea, víctima, a la vegada que còmplice, de la mateixa violència que des de fa anys provoca milers de morts molt a prop de les fronteres europees. La mateixa que obliga a milions de persones a deixar els seus països i les seves vides per cercar un refugi a l'altra banda del Mediterrani.

Lamentablement els fets de París van ser utilitzats per alguns partits i moviments polítics europeus per a justificar posicions culpabilitzadores cap a les persones musulmanes, fent responsable a tot un col·lectiu dels actes, totalment condemnables, d'uns individus. L'estigmatització que les comunitats musulmanes d'Europa han viscut durant l'últim any ha alimentat encara més la islamofòbia que ha carac-

4. A: Mas C., *Dinamarca aprova confiscar els béns dels refugiats i limitar el reagrupament familiar*, 26 de gener de 2016. Disponible a: http://www.ara.cat/internacional/Dinamarca-confiscara-diners-refugiats-limitara-reagrupament_0_1511248943.html

teritzat països com ara Suècia i la mateixa França, amb atacs incendiàris contra mesquites, o Alemanya, on van proliferar les manifestacions islamòfobes organitzades pel moviment d'extrema dreta Pegida. També a l'Estat espanyol, segons fonts del mateix Ministeri d'Interior, per primera vegada la islamofòbia s'ha convertit en el principal delictes d'odi registrat durant l'any.⁵

Aquestes manifestacions extremes i violentes representen la punta de l'iceberg d'un fenomen, el del racisme social que pateixen les persones musulmanes a Europa, cada cop més difós i normalitzat: el gran increment del discurs islamòfob a les xarxes socials, denunciat durant 2015 per la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI), és un exemple de com la islamofòbia s'està obrint camí en gairebé tots els àmbits de la vida de cada dia de milions d'europeus i europees.⁶

Cal destacar, però, les nombroses reaccions de condemna i solidaritat

5. A: Ministeri d'Interior, *Informe sobre incidentes relacionados con los delitos de odio en España*, 2015. Disponible a: http://explotacion.mtin.gob.es/oberaxe/inicio_descargaFichero?bibliotecaDatold=4064

6. Vd: Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI), *Informe Anual*, 2015. Disponible a: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual_Reports/Annual%20report%202014.pdf

per part de la societat civil europea davant el creixement de la islamofòbia, posant sobre la taula la defensa dels Drets humans, la igualtat, la llibertat i el respecte a l'altre. Aquests moviments representen una important nota d'esperança de cara al futur, i marquen a les institucions europees l'únic camí possible per assegurar la convivència democràtica a les nostres societats.

L'Estat espanyol: un "model" de vulneracions dels Drets humans

El panorama europeu és totalment desolador, però encara empitjora, com hi hem fet referència abans, en el cas d'alguns dels seus estats membres. Aquest també és el cas de l'Estat espanyol.

Enguany es commemorava un any de la mort d'almenys 15 persones a la platja del Tarajal de Ceuta: 15 persones que intentaven entrar al país i que van ser assassinades per agents de la Guàrdia Civil, per acció (disparar bales de goma) o per inacció (no auxiliar a persones que s'estaven ofegant).

El mes de febrer, quan justament es complia un any de la tragèdia, s'estava celebrant el judici en el qual s'havia aconseguit la imputació de 16 agents de la Guàrdia Civil. No va ser gens fàcil arribar al judici, les tra-

ves van ser infinites, però per sort va ser més forta la insistència de les organitzacions de defensa dels Drets humans que van exercir com a acusació popular (l'Observatori DESC, la Coordinadora de Barrios i la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat).

Malaauradament el mes d'octubre, després de més d'un any i mig d'investigació, el jutjat número 6 de Ceuta ordenava l'arxiu provisional de la causa, considerant que "no existeix cap indici per afirmar que els agents imputats fessin un ús inadequat del material antiavalots, tenint en compte a més a més que no existeix un protocol que reguli el seu ús a l'aigua". Per tant, la manca d'aquest protocol permet justificar l'actuació dels agents. En canvi, la sentència sí que responsabilitza les persones que van morir, ja que "van assumir el risc d'entrar il·legalment en territori espanyol per mar nedant, en una allau, aprofitant la nit, vestint gran quantitat de roba i fent cas omís de les actuacions dissuasòries tant de les forces marroquines com de la Guàrdia Civil".

Resta pendent ara la resolució, per part del mateix jutjat de Ceuta, sobre el Recurs de reforma presentat per l'Acusació, amb el compromís de presentar una apel·lació a l'Audiència de Cadis si aquest és

desestimat.⁷ És cert, però, que de moment, més de dos anys després d'aquest crim que tan bé resumeix la mortífera i repressiva política d'estrangeria de l'Estat espanyol, ni s'han jutjat els responsables de les morts, ni hi ha hagut cap dimissió de responsables polítics dels fets. En aquesta ocasió, però, sí que hi ha hagut un pas endavant: la indignació de bona part de la societat civil que no s'ha quedat indiferent, així com també la tasca i compromís de diferents organitzacions i col·lectius, que tant en l'acció judicial com amb la informació i sensibilització han fet una mica més visible la situació de la Frontera sud europea de Ceuta i Melilla, on l'Estat espanyol ha imposat l'estat d'excepció i la suspensió dels estàndards internacionals de Drets humans.

La realitat de la Frontera sud, les seves tanques, les concertines, els abusos de les policies de banda i banda de la frontera, formen part del dia a dia de moltes persones, però en massa ocasions acaben reduïdes a un titular efímer que ràpidament s'oblida. Aquesta vegada, el

7. No és la primera vegada que s'arxiva un cas d'aquestes característiques. També al mateix mes d'octubre el jutjat d'instrucció núm. 3 d'Arrecife va arxivar el cas de la patrullera de la Guàrdia Civil que va envestir una pastera al desembre del 2012. Un xoc que va provocar la mort d'un home marroquí i la desaparició de 6 homes més. El magistrat considera que no hi ha indicis de delictes.

drama viscut a la platja de Tarajal el febrer de 2014 ha posat de manifest la realitat de vulneració sistemàtica dels Drets humans que caracteritza les fronteres de Ceuta i Melilla.

Davant d'aquesta evidència, però, la resposta del govern ha estat donar cobertura legal a pràctiques que quedaven fora de les lleis estatals, del dret internacional i sobretot de la dignitat humana. A través de la disposició addicional dècima de la Llei d'estrangeria, introduïda pel Partit Popular a través de la Llei de Seguretat Ciutadana (que va entrar en vigor el mes de març), el govern va convertir el rebuig a la frontera en una figura jurídica aplicable, només a Ceuta i Melilla, per donar empara, així, a la devolució de les persones migrants interceptades a les tanques. Aquesta reforma, que comptava amb el rebuig de la majoria de grups de l'oposició, s'ha pogut tramitar, com moltes altres, gràcies a la majoria absoluta parlamentària del Partit Popular.

La legalització de les expulsions sumàries i altres pràctiques per part del govern espanyol han aixecat dures crítiques des d'organitzacions de la societat civil i també de diferents organismes internacionals. Per exemple, el Comitè per a la Prevenció de la Tortura del Consell d'Europa va considerar que la "de-

volució forçosa de migrants en situació irregular no identificats a les tanques de Ceuta i Melilla" és contrària al Conveni Europeu de Drets humans i a la Convenció sobre l'Estatut de Refugiats de 1951.

El mes de gener, en el marc de l'Examen Periòdic Universal (EPU) del Consell de Drets humans de la ONU, els representants del govern espanyol van haver de respondre a durs qüestionaments sobre la seva política i el tracte a les persones d'origen estranger en diferents àmbits: la Frontera sud va ser una de les protagonistes, però també l'exclusió del sistema sanitari universal de les persones en situació d'irregularitat o la ineficàcia de la protecció internacional i el dret a l'asil. També va haver-hi retrets per la inexistència d'un Pla Nacional de Drets humans i l'exigència, per part d'algunes delegacions, que l'Estat espanyol ratifiqui la Convenció Internacional sobre la Protecció de drets dels treballadors migrants i dels seus familiars. El suspens flagrant a l'EPU constata que a l'Estat espanyol li queda molt camí a recórrer per complir amb els estàndards internacionals de garantia de Drets humans.⁸

8. Vd. : Consell de Drets humans de la ONU, *Informe del Grupo de Trabajo sobre el Examen Periódico Universal*. España, 2015. Disponible a: <http://www.idhc.org/arxius/especials/1434712790-RecomendacionesEspanya.pdf>

El govern espanyol també va rebre dures crítiques per part d'Amnistia Internacional que en el seu informe anual recrimina el tracte que reben les persones migrants a l'Estat espanyol. Entre altres aspectes, posa èmfasi en l'ús excessiu de la força a Ceuta i Melilla i en les condicions inhumanes del CETI de Melilla, i retreu al govern justament la manca de voluntat i responsabilitat per a investigar les morts del Tarajal.

Seguint amb una lògica macabra en aquest cas, de "feta la llei feta la trampa", l'Estat espanyol segueix buscant escletxes per endurir, si és possible, la seva política d'estrangeria. En aquesta línia, davant del fort qüestionament dels Centres d'Internament per a persones Estrangeres (CIE) de la societat civil, que ha estat capaç de posar en evidència les greus vulneracions de drets que es donen en aquests centres de privació de la llibertat, el govern espanyol aposta per la pràctica de les "expulsions exprés", que permeten fer efectiva l'expulsió d'una persona des de les mateixes dependències policials 72 hores després de la detenció. Aquesta pràctica garanteix la rapidesa de les expulsions, però limita al mateix temps les garanties fonamentals de defensa per a les persones deportades: en efecte, els temps reduïts limiten molt la possibilitat d'actuació dels

advocats i de les organitzacions de defensa del Drets humans.⁹

L'augment de les expulsions exprés no significa que s'hagi de baixar el nivell d'atenció respecte al que succeeix als CIE, ja que es continua produint un abús en privar de la llibertat persones que no han comès cap delictes, i s'obvia que aquesta mesura, segons la mateixa Llei d'Estrangeria, hauria de tenir un caràcter excepcional. I l'abús és encara més greu si es considera que el règim d'internament als CIE és més precari que el dels centres penitenciaris, ja que s'hi vulneren de forma sistemàtica drets fonamentals, com el dret a la sanitat, a la tutela judicial, a la intimitat i a la comunicació.

Avancem cap a la igualtat de drets?

Els fets que hem assenyalat exemplifiquen l'estat de racisme que caracteritza la Unió Europea i l'Estat espanyol, i posen de manifest el lligam que hi ha entre el racisme institucional (que es basa en les pràctiques institucionals racistes i discriminatòries) i el racisme social. Per poder fer front a aquesta realitat, resulta imprescindible que la societat prengui consciència que el racisme afecta tothom, perquè és

incompatible amb la democràcia, és contrari a la igualtat, la llibertat i la justícia i atempta contra la dignitat humana. Per això la lluita antiracista és una responsabilitat compartida i és un pas indispensable si volem avançar en justícia global.

A l'Europa "dels Drets humans" queda encara molt camí a recórrer en l'efectiva universalització de tots els drets, i l'accés a aquests en igualtat de condicions entre les persones que viuen en un mateix ordenament jurídic. En els paràgrafs anteriors hem fet referència a gravíssimes vulneracions sistemàtiques de drets fonamentals, com és el dret a la vida, acompanyades a més a més, en la majoria dels casos, per la invisibilització i la impunitat dels perpetradors. Però la llista de drets denegats a Europa a una part important de la població és llarga. Quin és l'estat de salut d'una democràcia que nega, per exemple, el dret a vot a una part de la seva població?

A l'Estat espanyol, el 2015 ha estat un any marcat pels comicis electorals, i al voltant d'un 11% de les persones amb edat de votar (un 13,5% en el cas de Catalunya) no ho van poder fer perquè són d'origen estranger i no tenen aquest dret reconegut. A banda de la manca de democràcia i de la desigualtat que això suposa, aquesta situació fa que

una part de la població quedi totalment invisibilitzada i que les seves reivindicacions siguin silenciades en el debat polític. A més sovint es converteixen en peces del joc "brut" electoral d'aquells partits i polítics que inciten a l'odi i alimenten un discurs agressiu i populista que vol identificar, de manera falsa i irresponsable, una part de la població com a responsable de tots els problemes socials. El dret a vot per a totes les persones és irrenunciable des d'una òptica democràtica, i per això és necessari replantejar oportunament l'ordenament polític i jurídic per fer-ho possible.

Si parlem de possibles nous marcs jurídics, polítics i socials, la referència a la situació que vivim a Catalunya esdevé ineludible. El procés en què es veu immersa Catalunya ens els darrers anys és una oportunitat per a repensar el model de societat en què vivim. Per això hem de ser capaces de posar en agenda el reconeixement dels drets civils i polítics de totes les persones, l'eliminació de les fronteres i l'aposta per una societat intercultural, entre altres qüestions que representen un repte col·lectiu.

En aquest sentit és important analitzar els canvis polítics que en l'últim any s'han donat en els diferents governs, parlaments i consistoris

de l'Estat. Entre d'altres, hem assistit a la fi del bipartidisme a nivell estatal i a l'emergència de nous actors polítics, que obren un ventall de possibilitats que cal tenir en compte. L'exemple de l'Ajuntament de Badalona, que ha passat d'estar governat pel Partit Popular de Xavier Garcia Albiol, el primer alcalde jutjat per un delictes d'incitació a l'odi entre col·lectius a l'Estat espanyol-, a tenir com a alcaldessa una de les portaveus de la plataforma ciutadana que des del primer dia va denunciar la seva política racista, representa sens dubte una nota d'optimisme de cara al futur.

Així mateix, els canvis que s'han donat a ciutats com Barcelona, València, Corunya, Santiago, Madrid, als Parlaments de València, les Balears, i també de Catalunya, representen una oportunitat que com a societat civil hem de saber aprofitar en la lluita antiracista i en defensa dels Drets humans. En definitiva un nou context que pot suposar avançar en justícia global. ■

9. Vd.: Pueblos Unidos, *CIE y Expulsiones exprés*, 2015. Disponible a: <http://fundacionellacuria.org/wp-content/uploads/2015/06/expulsiones-exprs.pdf>

ORSON WELLES

*El odio a las razas no forma parte
la naturaleza humana; más bien es el
abandono de la naturaleza humana.*

"Te vas a enterar, mona"

2. ELS 5 TEMES DEL 2015

Refugi, crisi humanitària i racisme institucional

L'agenda mediàtica dels primers mesos del 2015 duia en portada un degoteig constant de notícies d'embarcacions que s'enfonsaven al Mediterrani, embarcacions on viatjaven persones que volien arribar a Europa, moltes fugint de la guerra, també de la fam i de la misèria. Enfonsaments en els quals han mort milers de persones. Episodis lamentables que malauradament han seguit marcant l'actualitat de l'any i que, en una lògica de la rutina, han deixat de crear aquella indignació de les primeres setmanes, per convertint-se en protagonistes de la indiferència.

Les morts al Mediterrani, les constants violacions de Drets humans que es registren en les altres vies d'entrada a Europa (com les tanques de Ceuta i Melilla) són una mostra del Genocidi Migratori actual del qual és responsable la Unió Europea: amb la seva resposta criminal per acció i/o per omissió davant d'aques-

ta situació, el fracàs de la seva política migratòria, l'obsessió per tancar totes les vies legals d'accés i per la no garantia dels Drets humans.

La inacció de la UE a donar resposta a la situació de milers de persones que busquen protecció internacional és un exemple del racisme institucional, present en les polítiques de la Unió i dels Estats Membres, que pren diferents fórmules segons el nivell de l'administració competent des d'on és perpetrat.

Durant el 2015 vam constatar el dramàtic fracàs del Sistema Europeu Comú d'Asil, a partir de tres elements clau. En primer lloc, la prioritització de la seguretat davant del compliment dels Drets humans: les partides que els Estats Membres de la Unió van destinar al control de fronteres són escandalosament més elevades que les destinades a l'acollida de persones refugiades.

Cal tenir en compte que el 85% de les persones refugiades es troba en països empobrits, en molts casos emissors de persones refugiades.

En segon lloc, la ineficàcia del Conveni de Dublín.¹⁰ El "sistema de Dublín" es basa en la suposició que les lleis i els procediments d'asil en els Estats de la UE responen a uns estàndards o criteris comuns, i permeten, així, a les persones sol·licitants d'asil gaudir d'uns nivells de protecció similars en tots ells. Però aquesta no és la realitat: les lleis i procediments varien significativament entre uns països i uns altres, provocant que les persones sol·licitants d'asil siguin tractades de forma diferent en els diversos països d'Europa. A més, a la pràctica s'abandonen els països del sud de la UE (principalment Grècia i Itàlia) en l'acollida de les persones refugiades.

I com a tercer element, la ineficàcia de les polítiques de «reubicació» per quotes de les persones sol·licitants

10. El Conveni de Dublín és un acord dels Estats membres de la Unió Europea, pel qual s'estableix a quin Estat correspon examinar una sol·licitud d'asil segons les circumstàncies d'accés als països membres. Es va signar el 1990 i va ser ratificat per l'Estat espanyol el 1995. El 2003 va ser substituït pel Reglament 343/2003 del Consell Europeu per a la determinació de l'Estat responsable de l'examen d'una sol·licitud d'asil, encara que en l'argot jurídic se segueix al·ludint a aquest reglament com "Dublín II". Un nou reglament (Dublín III) va ser aprovat el 26 de juny de 2013, i té com a objectiu teòric millorar l'eficàcia del sistema i la protecció concedida a les persones sol·licitants.

d'asil. Una política que no només significa la clara violació del dret internacional d'asil, sinó que a més a més cap país europeu ha complert fins ara amb la seva quota, assignada per la Comissió Europea. De les 160 000 persones que havien de ser reubicades des dels països del Sud de la Unió cap a altres Estats Membres, de moment només 583 (el 0,36%) han estat reasentades.

Per la seva banda, l'Estat espanyol mostra clarament una manca de voluntat per garantir el dret a la protecció internacional. Ho exemplifiquen la baixa taxa estatal de reconeixements de la protecció internacional,¹¹ la manca d'un Reglament de la Llei 12/2009 reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària, que a la pràctica impedeix la correcta aplicació de la norma, o la inexistència de polítiques de reasentament de persones sol·licitants d'asil. I en el marc del mecanisme comunitari (fins al mes de febrer de 2016 només 18 persones havien arribat a l'Estat espanyol), la impossibilitat de formular sol·licituds de protecció internacional per part de persones d'origen subsaharià a les oficines d'asil i refugi

11. El setembre de 2015, el Govern espanyol havia acceptat només el 20% de les 3.800 sol·licituds d'asil rebudes des del començament de l'any; entre els Estats Membres, només Hongria (10%) i Polònia (15%) havien actuat pitjor.

a Ceuta i Melilla.¹² Tot això, a més de la pràctica de les «devolucions en calent» i de les constants violacions de Drets humans a Ceuta i Melilla.¹³

En relació a Catalunya, tot i que és cert que les competències que la Generalitat té en protecció internacional són reduïdes i en gran mesura depenen de la gestió estatal - sobretot tot el que té a veure amb les places i reubicació de les persones - sí que existeix marge d'actuació, respecte al qual de moment les institucions catalanes no estan actuant adequadament.

Al gener del 2014 el Govern de la Generalitat va aprovar el Pla de Protecció internacional a Catalunya, un pla que té vigència fins el 2018, però que no s'ha desplegat en la seva totalitat, així com tampoc se l'ha dotat del pressupost necessari.

Una altra assignatura pendent del Govern té a veure amb la situació de desemparament dels menors no acompanyats: sobre aquesta qües-

12. Segons dades de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per els Refugiats (ACNUR), des que va obrir l'oficina d'asil de Beni Enzar, a Melilla, cap persona d'origen subsaharià va registrar una sol·licitud d'asil. Diferents ONG van denunciar que les forces de seguretat del Marroc impedeixen arribar a la frontera les persones procedents de països subsaharians.

13. El tema es va tractar en el apartat «Punt de partida - Unió Europea. L'any de la Vergonya» d'aquest mateix informe.

tió, per exemple, encara manca un protocol clar que reguli la actuació de la DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència) en matèria de protecció internacional.

D'altra banda, davant la situació de crisi humanitària dels darrers mesos, tant el govern de la Generalitat com les administracions locals hi han volgut donar una resposta. És cert, però, que no ha estat fàcil entendre els circuits que s'oferien des de les administracions catalanes, i evitar que es donessin duplicitats.

Des d'Asil.Cat,¹⁴ que és una agrupació d'entitats especialitzades en protecció internacional que treballen per la defensa del dret a l'asil a Catalunya, es considera que per donar una resposta eficaç i eficient, és imprescindible:

- Entendre que la millora de la situació de les persones refugiades no passa únicament per una resposta a la situació d'emergència, i que per tant és necessari plantejar una resposta a llarg termini, i desenvolupar una política pública en matèria de protecció internacional.

- Evitar la implementació de xarxes paral·leles d'acollida. Això vol dir reforçar les infraestructures d'aco-

14. www.asil.cat.

llida existents a Catalunya, actualment molt precàries, amb l'objectiu de millorar les condicions en què viuen les persones sol·licitants de protecció internacional i refugiades que ja es troben a Catalunya.

- L'acollida de persones refugiades no pot ser entesa només com la prestació d'un recurs residencial. Cal ser conscient que aquestes persones han patit greus vulneracions dels Drets humans i que per tant necessiten una atenció jurídica, social, psicològica i/o psiquiàtrica especialitzada. Això significa garantir una acollida professional, integral i especialitzada.

- Per garantir una plena inclusió, per tant, és important enfortir els recursos educatius, formatius, ocupacionals, lingüístics, esportius, culturals i tots aquells que contribueixin a la creació d'una xarxa social i afectiva per a aquestes persones, per tal d'afavorir els seus processos d'inclusió social.

- La sensibilització de la ciutadania és imprescindible per a la cohesió social i la convivència. Això implica abordar l'acollida de persones refugiades en positiu, des d'una perspectiva de Drets humans, en la defensa de polítiques públiques que protegeixin les persones que ho necessiten, independentment del seu origen.

És evident, doncs, que el marge de maniobra de les institucions catalanes, autonòmiques i municipals, és ampli. Així doncs, més enllà del que té relació amb les places disponibles, amb les ubicacions i els reassentaments, l'acollida de les persones refugiades obre un gran espai d'actuacions que es poden dur a terme: des de tot el que té a veure amb l'atenció específica i especialitzada per donar resposta a necessitats concretes de les persones que demanen protecció internacional, així com també garantint l'accés a drets fonamentals, fins a facilitar la inclusió social de les persones refugiades, per tal que participin de la vida social i comunitària.

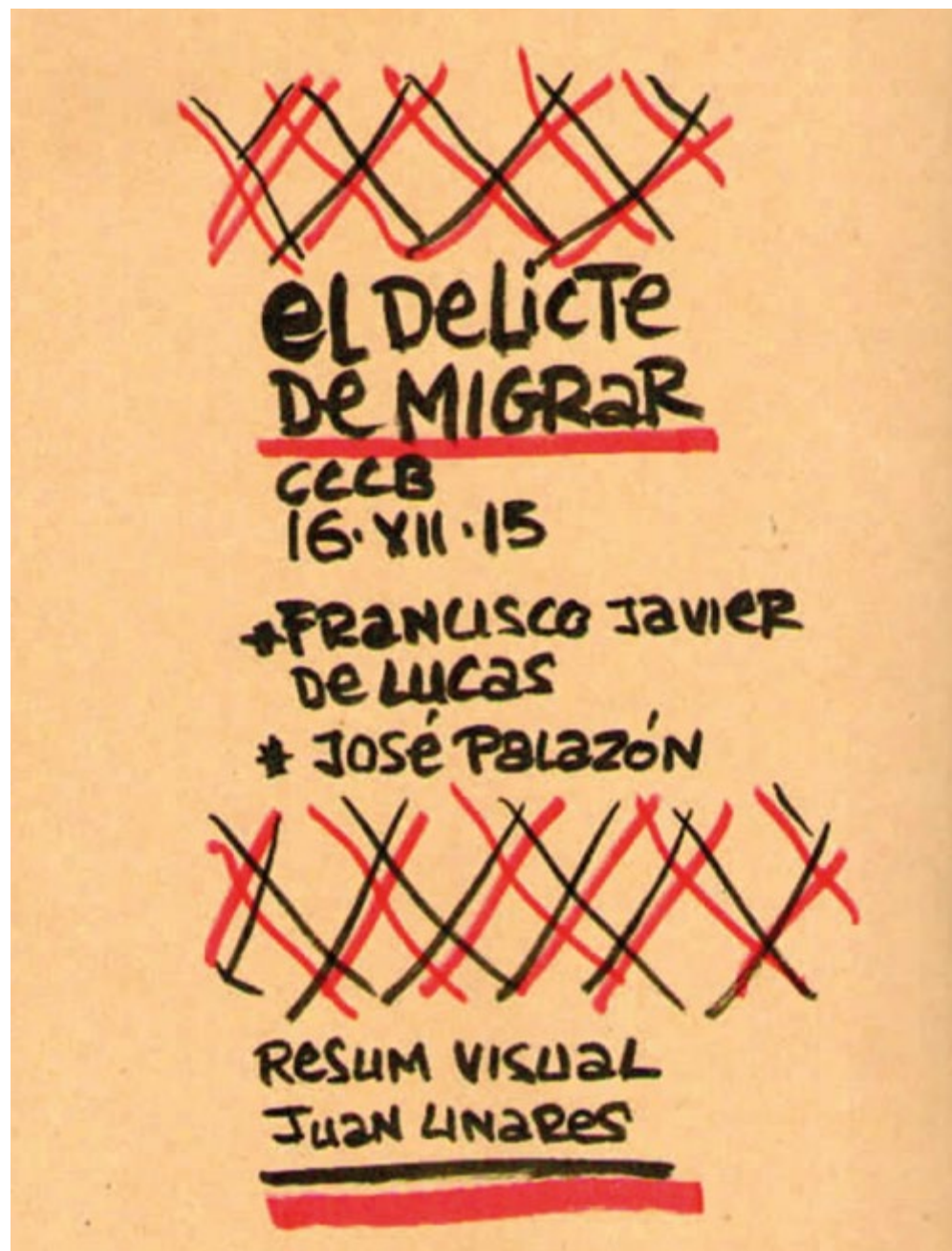
A més a més, no podem obviar que les institucions catalanes sí que poden fer incidència en les institucions estatals i europees per forçar un canvi en les polítiques de protecció internacional i migratòries. I és també la seva responsabilitat, ja que en qüestió de Drets humans tots som competents. I, per últim, també són importants les actuacions que es poden fer adreçades a tota la ciutadania, la sensibilització en positiu tant de l'acollida de persones refugiades com del fet migratori. Cal donar eines i fomentar actituds inclusives per evitar conductes discriminatòries i de rebuig que poden acabar en episodis racistes i xenò-

fobs, que suposen un clar perill per a la convivència.

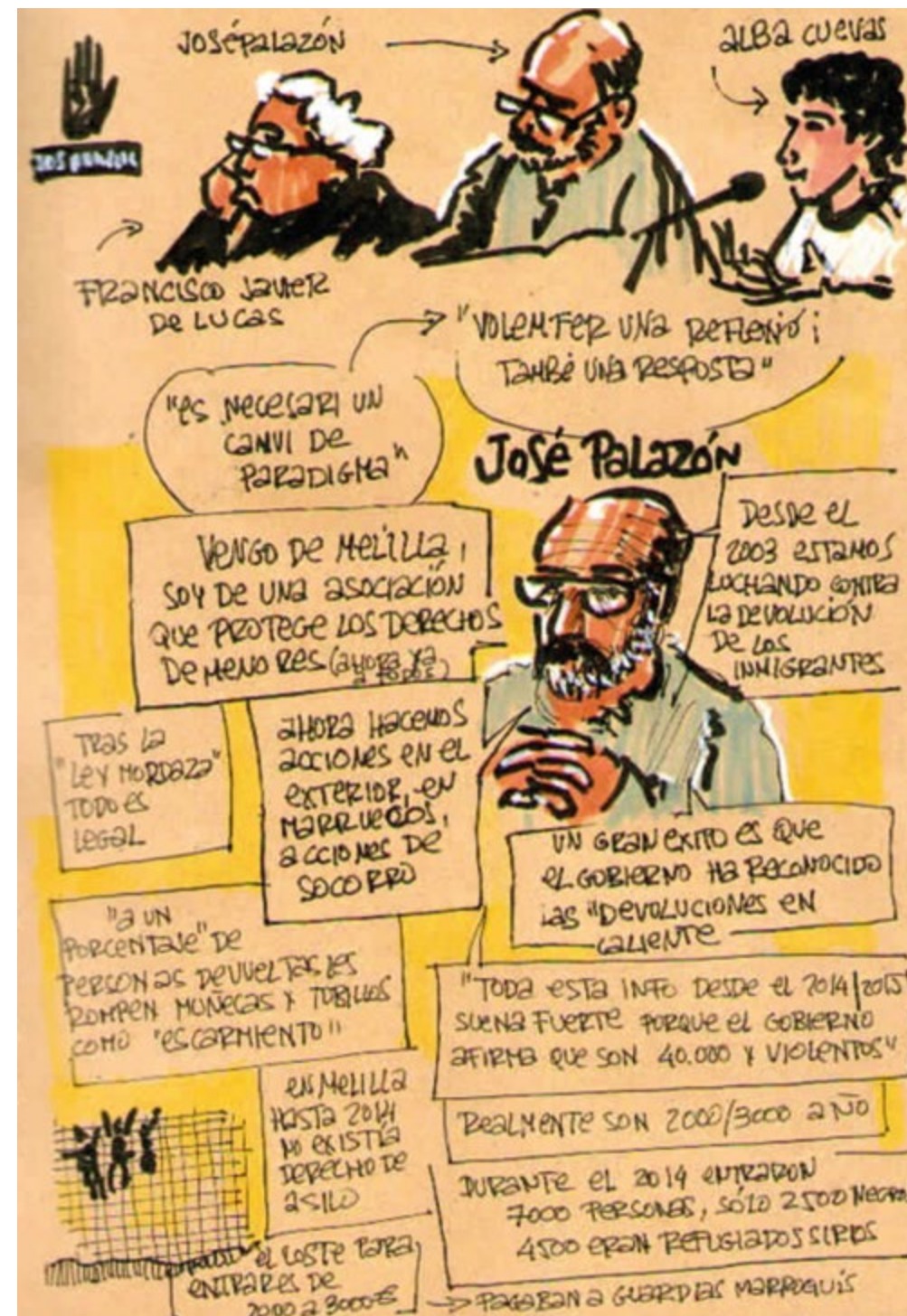
Al llarg del text fem referència i denunciem la inacció dels estats, però també és imprescindible esmentar la mobilització ciutadana que s'ha solidaritzat amb el patiment de milers de persones, ciutadans i ciutadanes que han pres consciència i han decidit organitzar-se en moviments per defensar els Drets humans i exigir responsabilitats i canvis a les autoritats competents.

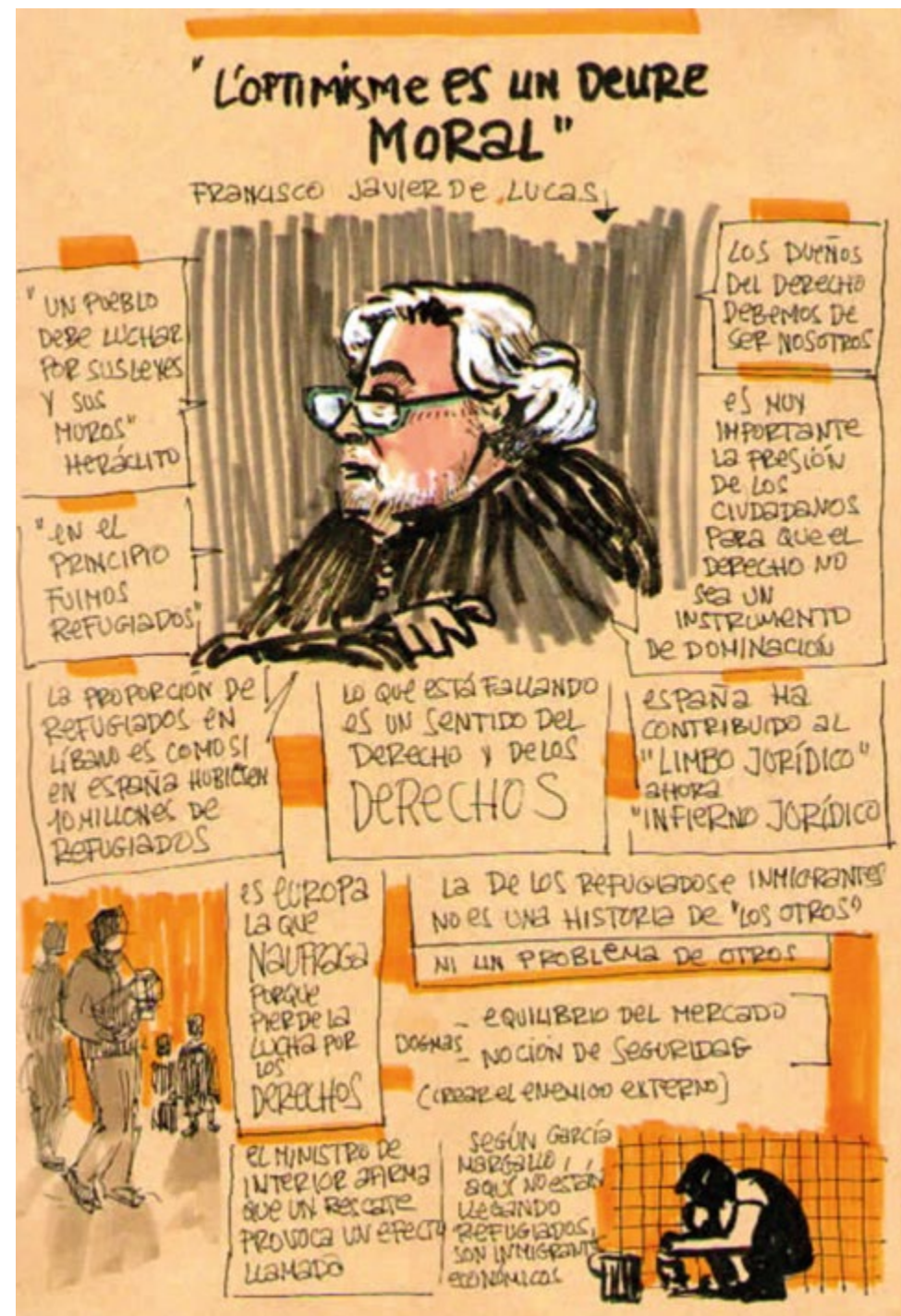
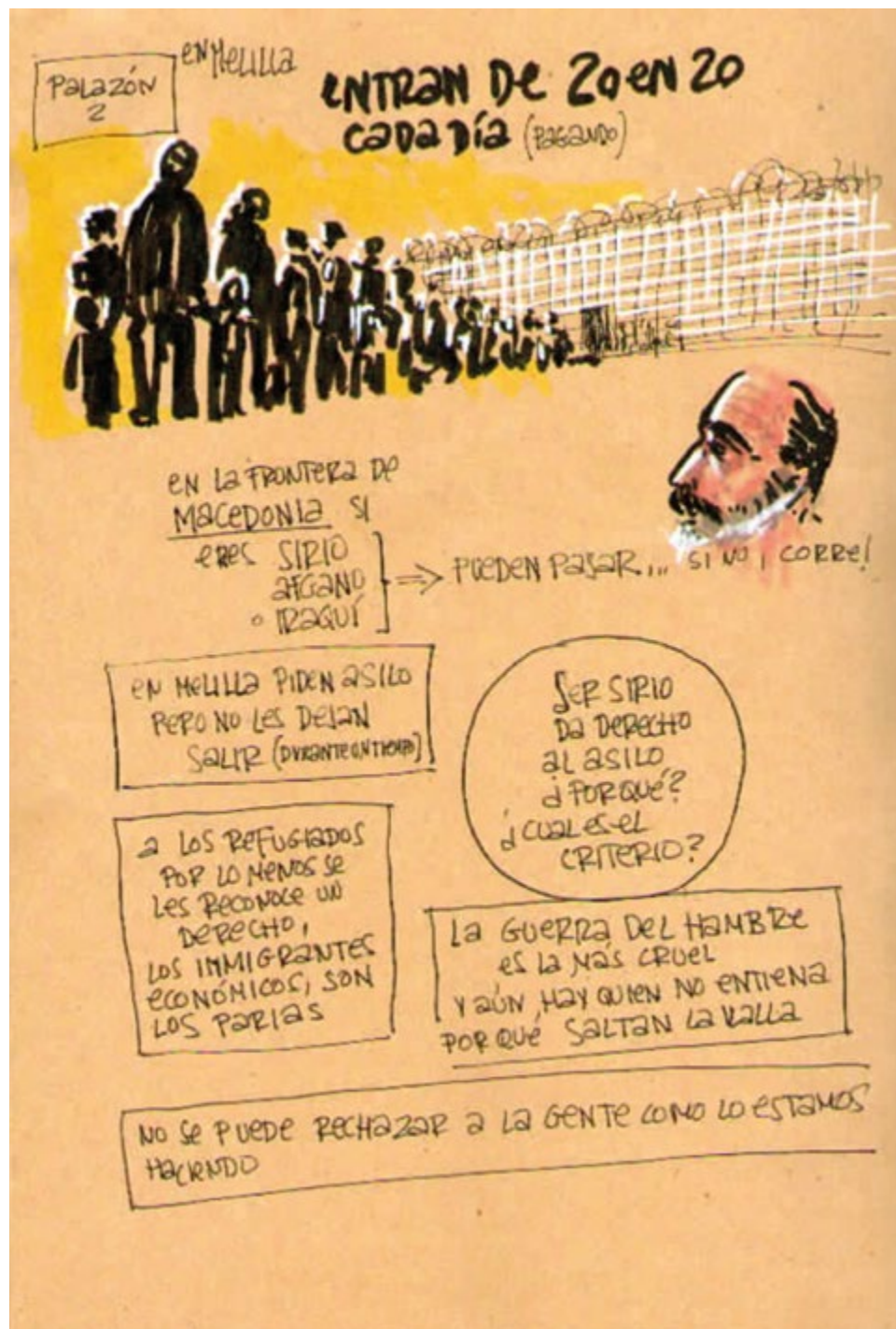
A Catalunya és el cas, entre d'altres, de la plataforma ciutadana Stop Mare Mortum,¹⁵ que va néixer el mes d'abril després de l'enfonsament, pràcticament sense supervivents, d'una embarcació amb 900 persones al Canal de Sicília quan estaven a punt de ser rescatades per un vaixell de pesca portuguès. Aquesta plataforma neix amb l'objectiu de fomentar un canvi en les polítiques europees d'estrangeria i migratòries, a partir de la sensibilització i la formació de la ciutadania i la incidència política. ■

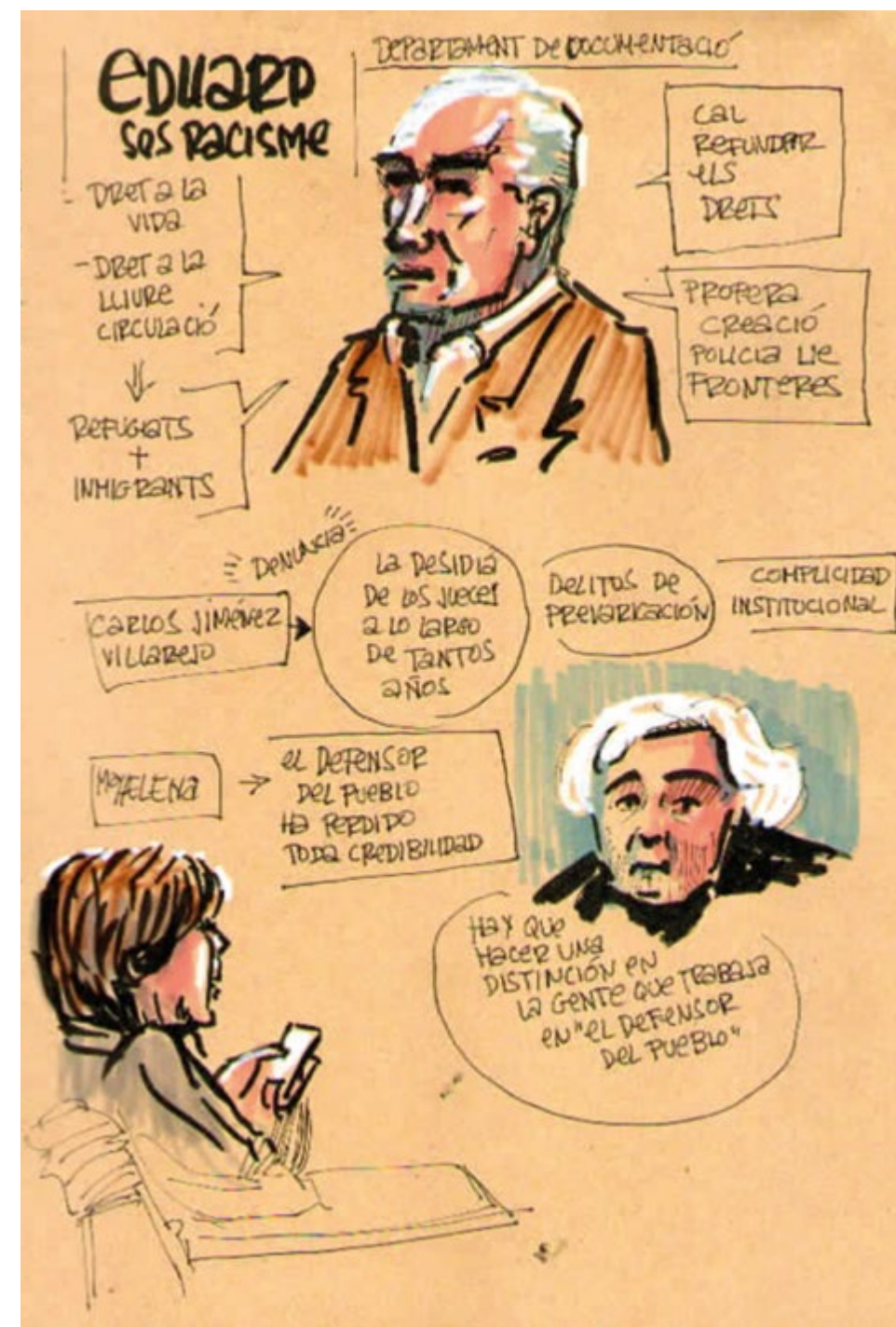
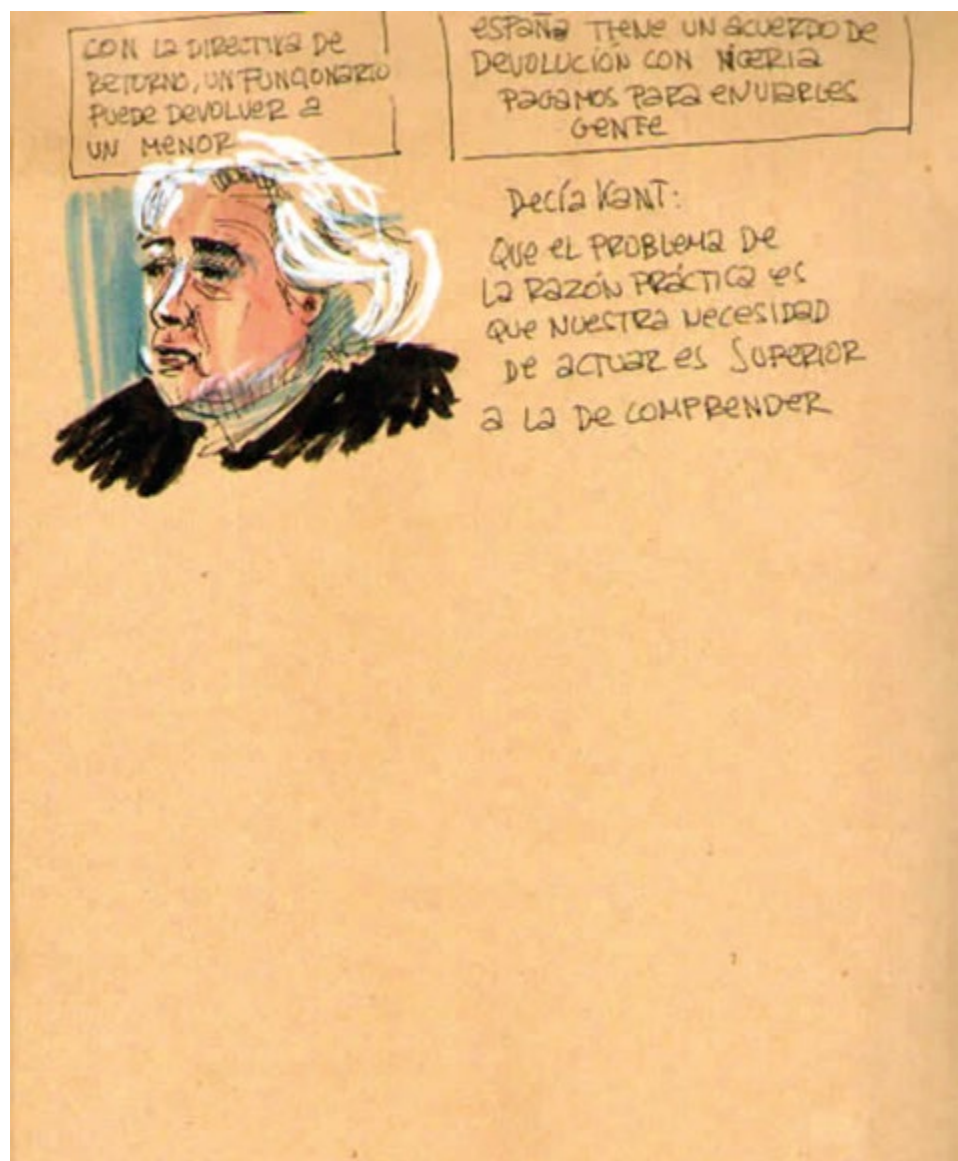
15. <http://stopmaremortum.org>

Il·lustracions fetes durant la sessió per Juan Linares www.juan-linares.es

Podeu veure la gravació de la sessió «El delict de migrar», amb les intervencions de José Palazón (PRODEIN), Javier de Lucas i Eduard Santiago (SOS Racisme) al nostre canal de Youtube:
www.youtube.com/user/sosracisme

2. ELS 5 TEMES DEL 2015

Islamofòbia, alimentant la por i l'odi

La islamofòbia és, avui dia, la punta de llança del racisme a Europa. I també ho és a Catalunya. Des dels atemptats de l'11 de setembre del 2001, passant pels del juliol del 2005, fins als dos atemptats a París de l'any passat, la alimentació interessada de la por cap a l'Islam ha estat un dels principals factors que molts líders d'opinió, partits i representants polítics –i no només els de dreta o extrema dreta– han fet servir per construir un nou enemic del món “occidental”: el món musulmà. En aquest sentit, les declaracions de l'expresident francès, Nicolas Sarkozy, després de l'atac a *Charlie Hebdo* ho exemplifiquen: “Es tracta d'una guerra en contra de la nostra civilització, de la nostra manera de viure, de vestir, de la nostra forma de parlar i de pensar”.

Als països europeus els discursos islamòfobs estan alimentant la criminalització d'una part de les nos-

tres societats, etiquetant-la com a “enemic comú”, trobant en ella un boc expiatori sobre el qual resulta senzill descarregar culpes i causes de gran part dels problemes socials que les societats europees estan vivint, principalment com a conseqüència de les retallades en polítiques socials, dutes a terme per governs dels colors polítics ben diferents. I tot això resulta encara més fàcil, perquè a l' “enemic comú” no se li reconeix el dret de respondre a aquestes acusacions, ni molt menys la possibilitat de fer emergir la riquesa, complexitat i diversitat -entre d'altres elements positius- que l'etiqueta de musulmà imposada voluntàriament, i sovint hipòcritament, invisibilitza.

En aquest sentit, la islamofòbia és mostra clarament pel que és, una arma cada cop més lluida del sistema de dominació que té en el racisme i en la superioritat “d'Occident”

i de la seva cultura sobre la resta del món un element estructural, que justifica el no reconeixement de l'"altre" (d'un altre genèric, antitètic i perillós) com a igual i detentor del mateixos drets fonamentals. És aquesta deshumanització de l'"altre" – un "altre" negatiu i "inassimilable" – el que permet i fa legítim discriminar-lo, ofendre'l, agredir-lo de manera indiferenciada. Com escriu Santiago Alba Rico, «...els tòpics s'activen a través de les relacions de poder. Parlar malament o bé dels altres depèn de qui parla, qui mana i de com es resisteix».¹⁶

A més a més, la racialització de l'"enemic islàmic" a Europa passa per la seva identificació amb unes característiques físiques (el fenotip) pròpies d'una part de la població d'origen estranger que viu – en la majoria dels casos, des de fa molts anys, sinó generacions – als nostres països. I quan el cos és convertit en la materialització evident d'una diferència, aquesta es torna insuperable. Segons aquesta concepció determinista, ningú –encara que ho desitgi– pot fugir del seu cos; i un ciutadà o ciutadana europea d'origen magrebí, per exemple, sempre, únicament i indiferenciadament serà un "musulmà" o una "musulmana" o, dit d'una altra manera, un o una "no occidental".

16. Alba Rico S., *Islamofobia. Nosotros, los otros, el miedo*, 2015. Ed. Icaria.

L'any 2015 comença i acaba amb dos lamentables fets, dos atemptats a París (al gener a *Charlie Hebdo* i al novembre, a la sala de concerts Bataclan) totalment condemnables, que a més a més tenen conseqüències importants en el tema que ens ocupa, a banda de l'impacte que van tenir pel que fa a la restricció de llibertats, amb la declaració d'un estat d'excepció a França.

Els partits polítics no van perdre l'oportunitat d'instrumentalitzar la idea d'"enemic" musulmà –aquesta unitat negativa i inassimilable– per treure'n rèdit partidista, i fins i tot per justificar restriccions de llibertats en nom de la seguretat. És el cas, a França, del Front Nacional, que fa de la islamofòbia un dels punts primordials del seu discurs; de Pegida (Patriotas europeos contra la islamització d'Europa), un moviment islamòfob que ha començat a Alemanya; o els Demòcrates Suecs a Suècia. També el cas de Catalunya, on el Partit Popular durant la campanya electoral per les eleccions municipals a Barcelona va repartir a la Rambla del Raval pamflets amb el missatge "El Raval no es pot convertir en un gueto islàmic".

Font: El Periódico de Catalunya

Malauradament el cas del pamflet del Raval no és una excepció, i durant els diferents comicis que han tingut lloc al 2015 (municipals, autonòmics i estatals) diferents partits han apostat pel discurs antiimmigració, centrat en la criminalització i el discurs de la por, per guanyar vots, sense tenir en compte les nefastes conseqüències per la convivència i la manca d'ètica i responsabilitat en les seves propostes i posicionaments. No obstant això, cal destacar el paper que ha jugat el PP, ja que no es tracta d'un partit petit o marginal, sinó que és el partit que governa l'Estat espanyol, entre moltes altres responsabilitats a governs autonòmics i municipals. En aquest sentit podríem parlar d'una lepenització del discurs del Partir Popular, igual que ho va fer Sarkozy per no perdre els vots que marxaven al Front Nacional. Alguns dels temes recurrents han estat la possible construcció de centres de cultes (mentides per crear rebuig entre la població), la vinculació de l'Islam amb la violència i el terrorisme o la referència a la «necessària prohibició» del vel integral als espais públics.

També cal destacar el que podria haver estat un perillós episodi, però que finalment va resultar el contrari. L'11 de març de 2015 a l'Hospitalet es va convocar una concentració

sota el nom Pegida-Catalunya, rere la qual, més tard es va confirmar que hi havia Plataforma per Catalunya (PxC). La convocatòria islamòfoba va ser un fracàs, no va aconseguir aplegar més d'una cinquantena de persones, entre les quals van participar regidors i activistes de les joventuts de PxC, així com també membres del Casal Tramuntana, de Democràcia Nacional (DN) i del Frente x España. En canvi, va ser un èxit la contra-manifestació, que pretenia alertar del perill de moviments racistes i feixistes i fer un crit per la convivència. Més de 300 persones van participar-hi per mostrar el seu rebuig cap a aquest tipus de moviments.

Els mitjans de comunicació i els partits polítics desenvolupen un paper important en relació al creixement de la islamofòbia en concret, i de la normalització alarmant del racisme social de manera més general; una normalització que posa en perill la convivència a barris i ciutats. No és casual que, d'acord amb les dades del Ministeri d'Interior del govern espanyol, la islamofòbia i el racisme representin la primera motivació dels delictes d'odi denunciats i investigats a l'Estat.¹⁷

17. Del total de delictes d'odi registrats pel Ministeri d'Interior el 2015, la majoria (506, el 38,2% del 1324 delictes denunciats) van ser per racisme i xenofòbia: això suposa un increment del 6,5% respecte al 2014.

A Catalunya, durant el 2015, una vegada més hem de fer referència a dos temes recurrents: el rebuig davant la construcció d'una mesquita i la prohibició de l'ús del vel integral als espais públics. En aquesta ocasió, però, ho farem analitzant el paper de les administracions competents per garantir el dret a la llibertat de culte.

Catalunya compta amb la Llei 16/2009, de 22 de juliol, de centres de culte,¹⁸ una llei que va ser reformada al 2011 pel govern, i que va suposar uns canvis criticats per algunes confessions religioses. Aquest text pretenia donar resposta a una realitat religiosa cada vegada més plural, intentant acabar amb el buit legal existent i amb la disparitat de criteris per part de les diferents administracions per fer-hi front. Sense entrar, ara, a analitzar a fons la llei, l'actualitat fa evident que no garanteix el dret a la llibertat de culte. És el cas, per exemple, de la concessió de llicències per l'obertura de centres de culte (principalment, oratoris islàmics) que continuen creant debat i rebuig entre la població quan es parla de la possible construcció d'un nou oratori. Situacions que –com hem mencionat anteriorment– sovint són instrumentalitzades per alguns partits polítics, per treure'n rèdit.

18. Llei 16/2009, de 22 de juliol, dels centres de culte. Disponible a: www.parlament.cat/document/cataleg/48048.pdf

També és el cas de les ordenances o normatives municipals sobre l'ús del vel integral als espais públics. Enguany el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) es va pronunciar contra la decisió de l'Ajuntament de Reus de prohibir l'ús del vel integral als espais públics, arran del recurs presentat per vuit entitats musulmanes. Davant d'aquesta sentència, l'Ajuntament va interposar un nou recurs que va ser desestimat pel mateix TSJC.¹⁹ Una situació molt similar a la que anys enrere s'havia viscut la ciutat de Lleida: en aquell cas, el Tribunal Suprem es va pronunciar –el 6 de febrer del 2013– davant del recurs contra la prohibició del burca i el niqab, establint que cap ajuntament té potestat per prohibir el vel integral musulmà en espais públics perquè la llibertat religiosa supera els límits d'unes ordenances municipals.

L'oportunisme polític, la espectacularització de les notícies i la irresponsable vinculació de totes les persones de religió musulmana a la violència, a la restricció de drets i al

19. Per més informació sobre el tema: «Suspendida cautelarmente la prohibición del uso del burka aprobada por el Ayuntamiento de Reus»: http://medios.mugak.eu/noticias/noticia/382163?criterio_id=6401 «Reus recurre la suspensión de la ordenanza que prohíbe el burka»: http://medios.mugak.eu/noticias/noticia/383078?criterio_id=6401

«El TSJC confirma que el veto del burka de Reus va contra la libertad»: http://medios.mugak.eu/noticias/noticia/389053?criterio_id=6409

fanatisme, fan que les conseqüències dels estereotips i prejudicis que aquests discursos generen quedin invisibilitzades, i que el racisme de "baixa intensitat" no és percebi com el perill real que suposa. La presència del racisme als espais quotidians (al carrer, entre veïns i veïnes, davant les discriminacions en la prestació de serveis públics o privats etc.) està creixent en nombre de casos i en intensitat.

Segons les dades del 2015 del Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia de SOS Racisme, enguany la tipologia de casos de racisme entre particulars respon a un 30% del total de situacions denunciades. Però encara és més preocupant la dada relativa al percentatge de casos d'aquesta tipologia que no es denuncien: gairebé la meitat (el 44%) de les situacions de racisme social que arriben al Servei. Els motius pels quals aquestes situacions no es denuncien són diversos, però majoritàriament (un 53%) és per decisió de la pròpia víctima, que en general té de por i/o no confia en el sistema o en les institucions.

Aquestes dades són només una mostra de la invisibilitat de les víctimes de racisme, així com també de la normalització social i de l'acceptació individual d'aquestes situacions. Segons les dades de l'Agència

Europea pels Drets Fonamentals i del Ministeri d'Interior, a l'Estat espanyol entre el 80% i el 90% de delictes d'odi comesos no són denunciats per les persones que els pateixen i, per tant, la percepció de la urgència d'aquest problema social queda dramàticament infradimensionada; així com, també, el patiment de totes aquelles persones, que a més de ser víctimes de l'odi, no troben en les administracions públiques un actor capaç d'obrar de manera efectiva per la restitució dels seus drets vulnerats.

Un altre element a destacar en relació a la invisibilització dels delictes d'odi és la desconfiança de les persones que els pateixen en les autoritats – i, més en general en la justícia – de l'estat: sovint consideren que, encara que denunciïn els casos de racisme dels quals són víctimes, no passarà res i que els culpables no seran identificats ni condemnats. Per aquesta raó, és responsabilitat de les diferents administracions de l'estat posar en marxa tots els mecanismes necessaris per demostrar el seu compromís real amb les persones que pateixen qualsevol forma d'odi, atendre-les i donar-los el suport adequat, tal i com estableix l'Estatut de les víctimes de delictes, aprovat enguany.²⁰ Caldrà

20. Llei 4/2015, de 27 d'abril. Disponible a: www.boe.es/boe/dias/2015/04/28/pdfs/BOE-A-2015-4606.pdf

així mateix rebutjar i prevenir el racisme i totes les seves manifestacions, mitjançant el desplegament de polítiques públiques adequades i eficaces, d'acord amb tots els compromisos internacionals que l'Estat espanyol ha ratificat en els últims anys.²¹ ■

21. Entre altres, la Directiva Europea per la igualtat de tractament independentment de l'origen racial o ètnic, del 29 de juny de 2000 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TX-T/?uri=URISERV%3A133114>); la Decisió Marc relativa a la lluita contra determinades formes i manifestacions de racisme i xenofòbia mitjançant el dret penal, del 28 de novembre de 2008 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TX-T/?uri=URISERV%3A133178>); i la Directiva per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes, del 25 d'octubre de 2012 (<https://www.boe.es/doue/2012/315/L00057-00073.pdf>).

«¡La mora de mierda ésta podría darse más prisa!»

CAS DEL SAID

Un matí del mes d'abril la Júlia està esperant davant la taquilla de la Renfe que li entreguin una nova targeta, quan sent dues dones darrera seu que comencen a rondinar d'una manera que li és familiar. Avui l'encarregada de les taquilles de l'estació de Mataró està trigant una mica més de l'habitual perquè cal tramitar el seu bitllet especial per família nombrosa.

De cop i volta una de les dones que té al seu darrera crida amb gran menyspreu "¡La mora de mierda ésta podría darse más prisa!". La Júlia es gira i li demana amb educació que no la insultin. Dubta si val la pena explicar-los que ella és nascuda a l'Estat espanyol, té cognoms espanyols i que, simplement, va decidir fa uns anys convertir-se a l'Islam i dur mocador. Però quan es dirigeix a elles, els insults continuen, la tensió augmenta, i una de les dones li dona un cop de genoll

a la zona pública que li provoca molt dolor i quasi cau a terra.

Enmig de la por, la confusió i la crisi d'ansietat que pateix la Júlia per aquesta situació, s'apropen uns Mossos d'Esquadra que eren per l'estació. Però això no fa aturar la dona que continua insultant-la de manera molt ofensiva i xenòfoba. Els policies identifiquen les agressores i una d'elles es queixa a crits "¡Tal y como está el país con los yihadistas, es a ella a quien deberíais detener!". Després de prendre nota dels noms de les persones implicades en els fet, els agents marxen, però abans parlen amb la Júlia per aconsellar-li que denunciï el que li ha passat.

A les poques hores, la Júlia, tal i com li havia dit la policia, va al metge perquè revisi el mal que li han ocasionat i es dirigeix a la comissaria per posar una denúncia. Després es

posa en contacte amb SOS Racisme i des del SAiD es decideix assumir el cas. El primer pas és localitzar els possibles testimonis: la dona de les taquilles de l'estació de Mataró ha vist tot el que ha passat i està disposada a declarar-ho davant la justícia. Les setmanes següents són per a la Júlia dies de neguit. Sent pànic cada vegada que ha d'anar a agafar el tren al seu poble.

El jutge, amb la sol·licitud de la fiscalia, tipifica el procediment com un possible delictes contra la integritat moral i inicia les investigacions de la fase d'instrucció. A l'última declaració de les persones implicades, el mes de febrer, l'acusada nega qualsevol tipus d'agressió violenta. Segons ella ha estat la Júlia qui l'ha cridat i empenyat. Argumenta que ella mai no podria insultar ni tocar una noia com la Júlia, "¡..con el miedo que les tengo a esa gente!", afirma al final de la seva declaració. En Josep, l'advocat del SAiD i per tant de la Júlia, li pregunta "pero, ¿a quién tiene usted miedo?". Es produeix un llarg silenci delator. "No hi ha més preguntes".

El jutge dona per finalitzada la fase d'instrucció i la Júlia respira una mica més tranquil·la. El procés és llarg i caldrà esperar el desenvolupament del judici, però sap que la feina feta fins ara ha pagat la pena

i que sigui quina sigui la sentència del judici, és necessari reivindicar i defensar els teus drets i no deixar passar situacions, que malgrat siguin habituals, no es poden assumir com a normalitzades i vulneren la dignitat de la persona. ■

2. ELS 5 TEMES DEL 2015

Més a prop del tancament dels CIE?

El 2015 ha estat un any clau a Catalunya pels moviments que demanen el tancament dels Centres d'Internament per a persones Estrangeres. Dues de les institucions més importants del país, el Parlament de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona han aprovat mocions en les que, entre altres aspectes, s'inclou un posicionament clar pel tancament del CIE de Barcelona.²² Cert és que ambdues institucions no tenen la competència directa per fer efectiu el tancament del CIE; però també és cert que davant la vulneració de Drets humans tots som competents, i cap institució pot fer la vista grossa.

És important assenyalar que l'aprovació de les mocions va ser precedida per un llarg treball d'incidència per part de la societat civil. En el

cas del Parlament de Catalunya, el 17 de desembre de 2014 es va constituir, dins la Comissió de Justícia i Drets humans, el Grup de Treball de Revisió del Model dels Centres d'Internament, en el que hi van participar tots els Grups parlamentaris. El grup de treball va executar, entre els mesos de gener i juliol, un pla de treball que inclou diverses compareixences d'actors rellevants pel coneixement que tenen dels CIE, tan institucionals com de la societat civil: entre altres, representants d'organitzacions de defensa de Drets humans i de plataformes ciutadanes que han impulsat campanyes i accions pel tancament del CIE (SOS Racisme, Migra Studium i Tanquem els CIE), Síndic de Greuges, Fiscal d'Estrangeria, jutge de control del CIE, Col·legi Advocats de Barcelona, sindicats i experts en la defensa dels Drets humans.

22. Les resolucions van ser aprovades el 23 de juliol en el cas del ple del Parlament i el 27 de novembre pel ple de l'Ajuntament de Barcelona

Paral·lelament a les sessions del grup de treball, per part de les organitzacions de la societat civil es mantenen reunions regulars amb el grups parlamentaris, per oferir als i les diputades tota la informació disponible sobre els CIE i la documentació sobre les vulneracions de Drets humans que s'han pogut documentar els darrers anys. En aquestes reunions també s'ha aprofitat per plantejar estratègies i mesures que permetin avançar en el tancament del CIE. Amb l'excepció dels Grups Parlamentaris del Partit Popular i de Ciutadans, la resta de grups es van reunir en diverses ocasions amb els representants de la societat civil, i es va establir amb ells un marc efectiu de reflexió i treball.

Els avenços del grup de treball va suscitar interès dels mitjans de comunicació i de la societat civil; totes les sessions del grup van ser gravades i retransmeses pel canal del Parlament amb cert seguiment. És important ressaltar aquest aspecte, ja que el paper de la ciutadania en l'exigència del tancament dels CIE ha estat i és fonamental en el gir que s'ha fet en les darrers dos anys.

El 23 de juliol es va aprovar la moció, amb els vots a favor de CIU, ERC, PSC, ICV-EUIA i la CUP; i amb

els vots en contra del PP i Ciutadans. Mitjançant la moció el Parlament demana a la Generalitat a instar al govern de l'Estat²³ a:

- iniciar en el termini més breu possible un procés que condueixi al tancament progressiu dels centres d'internament d'estrangers (CIE);
- adequar les normes d'actuació en les repatriacions i en el trasllat de detinguts per via aèria o marítima, dictades l'any 2007 per la Direcció General de la Policia, amb la finalitat que no es vulnerin els Drets humans;
- prohibir a Catalunya, de manera explícita i amb caràcter immediat, els controls policials basats en el perfil ètnic de les persones;

• fer les gestions pertinents per garantir que ni els ajuntaments, ni el Departament d'Interior ni el Ministeri de l'Interior no permetin controls policials de documentació basats en el perfil ètnic de les persones;

• establir mesures relacionades amb la millora de les condicions de vida al CIE, respectant i garantint els drets de les persones retingudes;

• permetre l'entrada del Síndic de Greuges al CIE de Barcelona, per-

23. El text complet de la resolució està disponible a: www.parlament.cat/getdoc/10014986

què hi pugui complir la missió de monitoratge i defensa dels drets de les persones detingudes;

- garantir les visites al CIE de Barcelona, sense restriccions, als diputats del Parlament de Catalunya, als regidors de l'Ajuntament de Barcelona i als representants de les entitats socials de defensa dels Drets humans.

D'altra banda, el Parlament es va comprometre a:

- garantir l'atenció individualitzada, l'arrelament familiar i la reinserció social amb criteris d'igualtat i no discriminació de les persones estrangeres en compliment de règim penitenciari;
- promoure que a l'interior dels centres penitenciaris de Catalunya hi hagi un servei específic d'atenció jurídica a persones estrangeres per tal d'afavorir processos de regularització o asil polític;
- abandonar la pràctica consistent en el lliurament directe als cossos de policia de l'Estat de les persones en situació administrativa irregular que són posades en llibertat en haver complert la condemna en un centre penitenciari perquè siguin internades al CIE;

• vetllar perquè el Cos de Mossos d'Esquadra sigui proactiu a l'hora d'investigar eventuais denúncies de maltractaments o de tortura en el CIE de Barcelona o en el moment de la deportació;

• crear un comitè d'experts que elabori una proposta sobre el marc de polítiques d'estrangeria i migratòries, amb la participació activa de les organitzacions de defensa dels Drets humans;

• la creació d'una comissió mixta de seguiment permanent del Centre d'Internament d'Estrangers de la Zona Franca de Barcelona.

• establir mesures per assegurar que les tasques obligatòries de documentació acreditativa dels usuaris de transport públic no impliquin acreditar la situació administrativa de les persones d'origen estranger; i garantir que l'ús de la xarxa de transport públic no es vegi pertorbada per identificacions en base al perfil ètnic.

El procés amb l'Ajuntament de Barcelona va ser més ràpid, ja que la declaració del Parlament representava un important punt de consens entre part dels partits que també tenen representació al consistori. En aquest cas, els esdeveniments fan que la aprovació

del document coincideixi amb el tancament per obres de manteniment del CIE de Barcelona, fet que porta a concretar el document (en aquest cas Declaració Institucional), en la petició de no obertura del centre, entre altres aspectes vinculats a la política migratòria i les pràctiques racistes.

El document es va aprovar amb els vots a favor de BCN Comú, ERC, CdC, PSC i la CUP. Mitjançant la declaració, l'Ajuntament insta el Govern de l'Estat espanyol a que no es reobri el CIE de Barcelona i que cessin altres accions vulneradores de drets incloses les polítiques migratòries, com les deportacions exprés, la sedació i la immobilització durant les deportacions i les expulsions en vols col·lectius.

D'altra banda l'Ajuntament es compromet a:

- treballar per l'eradicació del racisme
- establir mesures per garantir que cap persona sigui identificada i detinguda per motius racials a la ciutat;

És important destacar que, en tots dos casos, els documents no només representen un clar posicionament pel tancament del CIE de Barcelona, sinó que contemplen aspectes que van més enllà del tancament del CIE, i que estan re-

lacionats amb una clara crítica a la política migratòria actual de la Unió Europea i de l'Estat espanyol, i concreten, així mateix, mesures que les dues institucions poden desenvolupar directament per garantir drets fonamentals.

Per aquestes raons, les dues fites són transcendents per a la defensa dels Drets humans, l'antiracisme i la lluita per la igualtat de drets a Catalunya. Dues fites, però, que no s'haguessin donat sense la pressió ciutadana. Durant molt de temps la denúncia del que passava als CIE va ser invisibilitzada i poc coneguda. Va ser arran de la malaurada mort d'Idrissa Diallo, el gener de 2012, que els CIE van començar a aparèixer en els mitjans de comunicació i a formar part del debat social.

Però el gran pas endavant per comptar amb la complicitat de la ciutadania en la lluita pel tancament del CIE es va donar amb la campanya Tancarem el CIE, que va iniciar-se l'octubre de 2014, amb dos grans actes: un míting piulada a les Cotxeres de Sants i l'Encerclada del CIE.²⁴ Des de la mateixa campanya, a banda de la incidència feta a les institucions públiques, s'han tornat a convocar dues grans

24. Vd.: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/telenoticies-vespre/encerclem-el-cie-pel-tancament-del-centre-de-la-zona-ranca/video/5292671/>

mobilitzacions més davant del CIE del Barcelona, el 20 de juny de 2015 i 30 de gener de 2016).²⁵

La lluita per arribar al tancament definitiu del CIE de Barcelona encara no ha acabat. Però els fets del 2015 demostren, un cop més, que la societat civil és l'actor fonamental a l'hora d'impulsar canvis en la política migratòria racista i discriminatòria de l'Estat. Una societat que accepta el racisme institucional mai no serà justa ni igualitària: el racisme institucional trenca amb els pilars fonamentals d'un estat democràtic i de dret, i això afecta tota la ciutadania. Per tant la lluita antiracista ha de ser conjunta, col·lectiva i àmplia. ■

25. Més informació sobre les dues manifestacions, disponible, respectivament, a: <https://directa.cat/mobilitzacio-historica-exigir-tancament-del-cie-de-barcelona> i a <http://tancarem-elcie.cat/video-aixi-va-ser-el-judici-popular-al-cie/>

Fotografies de l'acció «CIE mai més!» convocada per la plataforma Tancarem el CIE el 20 de juny del 2015 davant el CIE de Barcelona.
 Autoria: Mònica López Mas

Centre d'Internament per a estrangers... i europeus!

CAS DEL SAID

En Nicolás fa anys que es va traslladar de Lituània a Múrcia per treballar-hi. En aquest moment, però, no té feina i no ha pogut renovar la targeta de residència. Fins ara no ha tingut cap problema amb la policia, però un mal dia es troba un control d'identificació de la Policia Nacional i acaba detingut amb una ordre d'expulsió. A més, el jutge d'instrucció decreta el seu internament com a mesura cautelar, i el traslladen al Centre d'Internament per a persones estrangeres (CIE) de la Zona Franca de Barcelona.

En Nicolás no entén la situació. Ell creu que com a europeu que és no el poden expulsar del país, però malgrat tot, es troba allunyat dels seus amics i coneguts, a un lloc nou, empresonat a un centre que desconeixia que existia.

Un cop ha arribat al CIE de Barcelona, els advocats del Servei d'Ori-

entació Jurídica (SOJ) del centre li comuniquen que, tal i com ell pensava, no hauria d'estar retingut al CIE i que no entenen perquè l'han internat. Li expliquen que com a europeu no se li pot aplicar la Llei d'Estrangeria, que és la que determina el tancament als CIE. Segons el decret que regula la residència dels ciutadans dels estats membres de la Unió Europea, que és el que s'ha d'aplicar en el seu cas, únicament es pot adoptar la decisió d'expulsar-lo si existeixen motius greus d'ordre públic o seguretat pública, fet que no es correspon amb la seva situació. I que la caducitat de la targeta de residència no pot ser causa d'expulsió.

Tot i així ell continua privat de llibertat al CIE. Quan tenim coneixement de la seva situació a SOS Racisme, el visitem per veure com poder solucionar i denunciar la seva situació. El segon cop que intentem visi-

tar-lo al CIE, la mateixa Policia Nacional del centre ens comunica que se l'ha deixat en llibertat. I a partir d'aquest moment no tenim manera de relacionar-nos amb ell, perdem el contacte i es paralitza tota possibilitat d'acció legal.

A SOS Racisme considerem que el més rellevant d'aquest cas és que ens demostra que continuem sense tenir prou informació del que passa als Centres d'Internament i de quines són les condicions de vida de les persones que són internades en aquest centre. No tenim coneixement de les situacions de vulneració de drets i d'irregularitats que es donen en l'aplicació de la Llei d'Estrangeria, com ha passat amb el cas de Nicolás. La manca d'informació amaga situacions il·legals, que en no ser visibilitzades, no podem denunciar-les per eradicar-les o actuar de manera preventiva. ■

2. ELS 5 TEMES DEL 2015

L'accés als drets, una qüestió pendent: una sanitat pública i universal?

És imprescindible destacar les dificultats en l'accés a la sanitat com un dels temes del 2015 en clau de racisme, per dues raons. D'una banda, perquè enguany el nombre de casos gestionats pel Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia de SOS Racisme que fan referència a aquesta discriminació han augmentat considerablement. D'altra banda, i segurament relacionada amb l'anterior raó, perquè possiblement durant el 2015, quasi tres anys després de la seva aprovació, s'han fet evidents l'impacte i les conseqüències de l'aplicació del Reial Decret Llei 16/2012 de mesures urgents per garantir la sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut i millorar la qualitat i la seguretat de les seves prestacions.

També és fonamental fer-hi referència enguany, perquè el mes de juliol el Parlament de Catalunya va

aprovar una resolució que es concreta en una nova Instrucció sobre Sanitat Universal a Catalunya (Instrucció 08/2015),²⁶ sobre l'accés a l'assistència sanitària de cobertura pública de l'Institut Català de Salut. (CatSalut). Una instrucció que, entre altres mesures, garanteix, de forma real i efectiva, que cap ciutadà o ciutadana, amb independència de la seva situació legal i administrativa a Catalunya, resti sense assistència sanitària i farmacèutica per motius econòmics. Cal però, fer seguiment de l'aplicació d'aquesta nova instrucció.

Antecedents

El 20 d'abril de 2012 es va aprovar el Reial Decret Llei 16/2012 de mesures urgents per garantir la

26. El text complet, disponible a: http://catsalut.gencat.cat/web/content/minisite/catsalut/proveidors_professionals/normatives_instruccions/any_2015/instruccio_08_2015/instruccio_08_2015.pdf

sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut i millorar la qualitat i la seguretat de les seves prestacions.²⁷ Entre d'altres mesures, la proposta per fer sostenible el Sistema de Salut era limitar l'assistència sanitària «als estrangers no registrats ni autoritzats com a residents a Espanya» (art. 3).

S'iniciava, així, una situació d'apartheid sanitari i s'acabava amb la universalització de la sanitat pública, un dels fonaments principals de l'estat del benestar.

Aquesta mesura, plantejada en un moment greu de crisi econòmica, va suposar -i encara suposa:

- un retrocés en la conquesta de drets socials com a societat;
- la justificació en la crisi econòmica per canviar el model de sanitat, que va deixar de ser pública, universal i gratuïta per a tothom;
- una restricció que, tot i que afectava més sectors de la població, s'acarnissa amb les persones d'origen estranger, consolidant a més un discurs racista i xenòfob que continua culpant una part de la població del context de crisi econòmica.

El Decret va començar a aplicar-se el setembre del 2012, amb característiques diferents segons la comunitat autònoma. A Catalunya, el País Basc, Andalusia, Astúries, Canàries, Navarra, Galícia i Castella Lleó, el Decret no es compleix amb les condicions imposades pel govern de l'estat. Això no vol dir, però, que en aquests anys no s'hagin donat situacions d'exclusió i altres irregularitats en l'accés a la sanitat pública per a les persones d'origen estranger, tant en situació administrativa regular com irregular. Un dels factors clau en aquestes irregularitats i restriccions, més enllà de l'aplicació del propi Decret, és la manca d'informació i protocols clars que propicien la discrecionalitat dels professionals que intervenen en el procés d'accés i/o atenció dels diferents serveis i atencions del sistema de salut pública.

Si ens centrem en el cas de Catalunya, el Decret no només vulnera els principis recollits a la Declaració Universal dels Drets humans,²⁸ sinó també l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. És contrari, també, al principi d'accés a l'assistència sanitària de cobertura pública a càrrec del Servei Català de la Salut, compartit

28. Article 25: Tota persona té dret a un nivell de vida que assegurï, per a ell i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica i als serveis socials necessaris [...].

27. El text complet, disponible a: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2012/04/24/pdfs/BOE-A-2012-5403-C.pdf

per tots els governs de la Generalitat.²⁹ Aquest principi estableix que:

«són titulars del dret a l'assistència sanitària a càrrec del Servei Català de la Salut (...): a) Les persones empadronades en qualsevol municipi de Catalunya que acreditin que no tenen accés a l'assistència sanitària de cobertura pública a càrrec d'una altra entitat diferent del Servei Català de la Salut, b) Les persones que pertanyen a col·lectius en situació de risc d'exclusió social, amb independència que estiguin o no empadronades en algun municipi de Catalunya».

La llei catalana feia una lectura àmplia en relació als subjectes beneficiaris del dret a l'assistència sanitària, molt allunyada de la que deriva de la implementació del Decret estatal. Per això, el Govern de la Generalitat va impulsar la Instrucció 10/2012 sobre l'accés a l'assistència sanitària de cobertura pública als ciutadans estrangers empadronats a Catalunya que no tenen la condició d'assegurats i beneficiaris del Sistema de Salut. Aquesta instrucció va servir per frenar les immediates conseqüències que suposava l'aplicació del Decret, però ha resultat insuficient, perquè no ha

29. Aquest principi es recull a la Llei 21/2010, del 7 de juliol, aprovada per unanimitat pel Parlament de Catalunya.

garantit el dret a l'accés universal, i per la seva aplicació aleatòria i discriminatòria, a causa, sobretot de la manca d'informació del personal sanitari i del la població afectada.

Les mancances evidents de la instrucció catalana han estat presents en el debat al Parlament de Catalunya, gràcies a la feina d'incidència de la societat civil, entre d'altres a través de la Plataforma per una Atenció Sanitària Universal a Catalunya (PASUCAT). El febrer del 2014 el Parlament de Catalunya va aprovar la Moció 79/X sobre la pèrdua de drets en matèria sanitària. Entre d'altres qüestions, la moció insta el govern a «elaborar una nova instrucció o a modificar la Instrucció 10/2012 del Servei Català de la Salut, que garanteixi l'atenció sanitària pública de qualitat a totes les persones que viuen a Catalunya i que estableixi els mecanismes adequats per a garantir també l'atenció sanitària als ciutadans que no han pogut obtenir l'empadronament per l'incompliment de la Llei de règim local per part d'alguns ajuntaments»³⁰

La Moció 79X va quedar però oblidada, ja que el Departament de Salut no ha impulsat una nova instrucció, ni tampoc ha revisat l'existent. En

30. El text complet, disponible a: www.parlament.cat/getdocie/10006949

canvi, el juliol del 2015 el Parlament de Catalunya va aprovar amb 103 vots a favor (CIU, ERC, PSC; ICV-EUiA, CUP i una diputada no adscrita), 19 vots en contra (PPC) i 9 abstencions (C's), una Proposta de Resolució,³¹ que contempla, entre d'altres punts:

- garantir, de forma real i efectiva, que cap ciutadà o ciutadana, amb independència de la seva situació legal i administrativa a Catalunya, resti sense assistència sanitària i farmacèutica per motius econòmics;

- garantir als ciutadans estrangers empadronats a Catalunya, com a mínim, l'accés a la targeta sanitària individual (TSI) a través d'un tràmit senzill, una informació adequada, precisa i unificada a tots els centres del sistema sanitari de Catalunya, i el control i requeriment, per part de CatSalut, als centres que no compleixin amb aquestes garanties i facturin o cobrin serveis gratuïts garantits inclosos a la cartera de serveis del sistema sanitari català;

- establir un mecanisme àgil i permanent de traspàs d'informació entre les entitats socials i el Servei Català de la Salut, per tal de detectar i atendre, de forma immediata,

els casos de persones que es trobin en risc de no rebre atenció sanitària o farmacèutica.

Aquesta Resolució es va concretar en una nova Instrucció sobre Sanitat Universal a Catalunya (Instrucció 08/2015), sobre l'accés a l'assistència sanitària de cobertura pública del CatSalut,³² que caldrà valorar com evoluciona.

D'altra banda, durant el 2015, a més de la nova Instrucció, l'Institut ha establert un conveni amb la Creu Roja per facilitar l'accés a la targeta sanitària, especialment en el cas de persones en situació de vulnerabilitat social i de dificultats d'accés al padró. Abans d'acabar l'any s'havien tramitat 74 targetes a través d'aquesta via, evidenciant, així, que cal seguir treballant per garantir l'accés al padró, i evitar que això no sigui un obstacle per accedir a l'atenció sanitària.

La tasca de la societat civil, les denúncies de les entitats, la ciutadania, els grups d'acompanyament de la plataforma "Jo Sí Sanitat Universal", etc. han estat fonamentals en el reconeixement, per part del Parlament, de l'exclusió sanitària a Catalunya, i en la redacció d'una

32. Disponible a: http://catsalut.gencat.cat/web/content/minisite/catsalut/proveidors_professionals/normatives_instruccions/any_2015/instruccio_08_2015/instruccio_08_2015.pdf

31. El text complet, disponible a: <http://www.parlament.cat/document/actualitat/59434.pdf>

nova normativa que acabi amb aquest problema, que han patit els darrers tres anys milers de persones d'origen estranger residents a Catalunya.

També cal fer referència al paper que juga la pressió ciutadana contra l'apartheid sanitari i per reivindicar una sanitat pública universal i gratuïta. Entre d'altres campanyes, val la pena recordar l'èxit que s'ha aconseguit en la retirada de cartells que estaven penjats en diferents Centres d'Atenció Primària de Catalunya amb indicacions falses o contradictòries en relació al dret a l'accés a la atenció sanitària de les persones estrangeres, que portaven a l'equivocació i consegüent discriminació.

És cert que el 2015 ha estat un any d'avenços en relació a la Sanitat Universal pública i gratuïta, però cal tenir present que el Real Decret 16/2012 està vigent i que encara existeix exclusió sanitària a Catalunya i també a la resta de l'Estat espanyol. Per tant, queda encara molt camí a recórrer per recuperar un model sanitari en el qual totes les persones tinguem dret a ser ateses en un sistema públic de qualitat, independentment de la nostra situació administrativa. ■

Urgències mèdiques de pagament previ

CAS DEL SAiD

Està sent un desembre bastant dur per al nebot de l'Èlia. Té només 23 mesos i des de fa uns dies arrossega malestar acompanyat d'altres febrades que li impedeixen fins i tot menjar amb normalitat. El nen ha vingut amb els seus pares de Mèxic per instal·lar-se de nou a l'Estat espanyol. El petit té doble nacionalitat: espanyola i mexicana.

La mare i l'Èlia decideixen finalment dur-lo a urgències, però al CAP de la seva zona, Vallcarca-Sant Gervasi, els informen que només pot ser atès si assumeixen el pagament de 40 euros.

Sense acabar d'entendre el motiu pel qual se'ls requereix pagar la visita, elles intenten demanar al personal sanitari si el petit podrà ser atès al mateix passadís o si el podran atendre a la consulta quan acabi el torn de la doctora encarregada. Només volen que algú avalui

la gravetat del seu estat per si cal ingressar-lo a l'hospital. Però la doctora els respon que, segons la normativa, cal que sigui abonat l'import de la visita prèviament per poder atendre'l.

La família del menor no s'ha trobat mai en una situació així. I el que comença semblant un malentès per part dels professionals del centre, s'agreuja quan l'Èlia escolta els comentaris d'un grup de personal administratiu vora seu. Rondinen de manera prepotent: "Atendre'l seria com quan arriben els immigrants amb pasteres i sense papers i pretenen que els atenguem gratuïtament" i "bé que quan vostè va a aquests països li cobren la visita...".

Tot seguit, els mateixos professionals tornen a exigir de manera agressiva que cal realitzar el pagament immediatament; alhora insinuen en to amenaçador si pretenen

qüestionar el procediment. La humiliació fa desesperar l'Èlia, que els demana que imprimeixin una factura on hi consti l'import de la urgència. I intenta que primer atenguin la criatura i, un cop vista la gravetat de salut del nen, ja s'ocuparan de la factura.

Finalment, la doctora que en un primer moment havia refusat atendre el menor si no es feia efectiu el recàrrec, és la mateixa que li fa la visita urgent. Abans de sortir del centre, el personal administratiu els exigeix l'import per enèsima vegada, però l'Èlia es nega a pagar si a la factura no hi consta la tarifa i el concepte de pagament. El responsable del taulell s'hi nega en rodó. Després de molt insistir, li acaba lliurant un recordatori de visita on hi apareix el nom del nen i l'hora de la visita, però no hi ha cap referència del carregament de cap import. Davant tal situació, l'Èlia comenta a la mare que segu-

rament els estan intentant estafar i totes dues decideixen marxar sense pagar els 40 euros.

Tres dies després, la família del petit rep una trucada del centre sanitari, li exigeixen fer efectiu el pagament de la visita. Decideixen emprendre alguna acció legal al respecte, així que el pare del nen, el germà de l'Èlia, demana al CAP que els enviï la factura electrònicament per a poder consultar amb un advocat la millor manera de resoldre la situació. Paral·lelament, l'Èlia es posa en contacte amb el SAiD per demanar assessorament per redactar una queixa formal contra el CAP de Vallcarca - Sant Gervasi. A la queixa es posa de manifest l'incompliment de la normativa actual, que garanteix l'atenció sanitària universal i gratuïta en cas d'urgència i en menors de 18 anys independentment de la seva nacionalitat i situació administrativa.

Després d'un setmanes rebem una resposta a la queixa on es considera que l'atenció del personal administratiu i sanitari s'ha efectuat correctament i segons la normativa. La carta també inclou que quan havien estat al CAP, se'ls havia informat de la possibilitat de redirigir el menor al servei d'urgències de la Vall d'Hebron, on se l'hauria pogut atendre sense realitzar cap pagament. Tant els pares del nen com l'Èlia recorden sense cap mena de dubte que ningú no els va facilitat aquesta opció quan van ser al CAP. En canvi, sí que recorden perfectament com se'ls va demanar reiteradament que abonessin l'import de la visita argumentant que no havien presentat cap tipus de documentació que acredités que el menor podia accedir a l'assistència sanitària.

L'Èlia i la seva família es troben molt afectats per aquesta situació, que ja ha sobrepassat la qüestió d'una simple factura de 40 euros. Tota la família és de Barcelona, excepte el bebè i la seva mare, que és mexicana, i reconeixen no haver-se trobat mai davant una discriminació semblant. El SAiD, a partir de la seva participació en la PASUCAT, s'assessora per argumentar jurídicament la defensa d'aquest tema. Aquesta plataforma agrupa professionals del món sanitari i associacions arreu del territori català

que lluiten per una sanitat universal i gratuïta.

Des del SAiD es presenta una reclamació al CAP Vallcarca - Sant Gervasi denunciant la irregularitat en l'aplicació de la llei i el tracte racista rebut durant el dia de la visita. S'indica que el menor s'hauria d'haver atès en qualsevol cas gratuïtament i, més encara, tenint en compte la normativa aplicable en el seu cas per estar en possessió de la doble nacionalitat, i ser un espanyol retornat i que per tant s'acull a una altra normativa que garanteix aquests drets. La reclamació demana que la factura irregular quedi anul·lada i que es puguin emprendre les mesures oportunes per depurar les responsabilitats pertinents respecte al tracte xenòfob dispensat per part del personal del centre.

A partir d'aquests fets, l'Èlia està en contacte amb l'agrupació JoSÍSanitat, vinculada a la PASUCAT, que organitza grups d'acompanyament per a persones usuàries dels serveis sanitaris i realitzen reunions amb centres de salut per tal de vetllar de primera mà perquè l'atenció sanitària s'estigui realitzant adequadament. Actualment el SAiD resta a l'espera de rebre una resposta per part del CAP Vallcarca - Sant Gervasi a la reclamació. ■

2. ELS 5 TEMES DEL 2015

Repressió a la Rambla (venda ambulant irregular)

En el marc d'una anàlisi del racisme a Catalunya el 2015, és imprescindible parlar de la venda ambulant irregular, concretament aquella que fan de manera majoritària joves estrangers d'origen subsaharià – és a dir, "manters" o "top manta".

En primer lloc, enguany és necessari posar sobre la taula dos esdeveniments: d'una banda la mort d'un home, venedor de "top manta", el mes d'agost a Salou, durant una intervenció policial; i de l'altra, com la venda irregular s'ha convertit en un tema mediàtic, coincidint amb la temporada d'estiu (mesos on hi ha més presència de venedors perquè hi ha més turisme) i la instal·lació del nou govern de la ciutat de Barcelona.

La venda irregular és il·legal dins el nostre marc normatiu, però és cert també que en els darrers anys hi ha hagut canvis en el Codi Penal a l'ho-

ra de punir aquesta activitat. Abans de la reforma del codi, que va entrar en vigor l'1 de juliol de 2015, la venda irregular al carrer era considerada una falta, punible amb una multa d'un import baix, i sense indemnització. En canvi, actualment la venda irregular al carrer es considera un delictes, amb una pena que pot suposar tant una multa (tot i que aquesta pot ser d'un import més alt) com també la denúncia per via penal. Aquest agreujament de la pena determina antecedents penals -en el cas que s'hagi produït una sentència condemnatòria- que fan impossible obtenir o renovar el permís de residència. Amb condemnes reiterades per venda ambulant fins i tot, es pot produir l'entrada a presó.

La venda irregular al carrer està present en molts municipis de Catalunya - principalment aquells relacionats amb el turisme - i des de fa anys, s'ha vist al mig d'un conflicte

en el qual intervenen diferents factors: l'ús de l'espai públic, la relació amb els comerciants, la il·legalitat de l'activitat, la Llei d'Estrangeria i la resposta policial.

La gestió que cada municipi fa de la venda al carrer és diferent, tot i que en la majoria de casos es parteix de la intervenció policial per fer efectiva la prohibició de la venda ambulant irregular. Amb aquest enfocament, però, s'està lluny de trobar una solució satisfactòria per a tots els actors involucrats -directament o indirectament- en aquesta pràctica i sovint la repressió per part dels diferents cossos policials acaba agreujant la situació i produint casos d'abusos i agressions.

En aquest apartat ens centrarem en la venda ambulant al municipi de Barcelona per dos motius. D'una banda, perquè l'activitat té una presència més nombrosa. I d'altra banda, perquè els darrers mesos han tingut lloc esdeveniments que resulten, a la vegada, interessants i preocupants: la manifestació de la voluntat d'abordar el tema des d'una nova perspectiva per part de l'Ajuntament, la pressió mediàtica per part d'alguns mitjans de comunicació, la pressió policial i els enfrontaments entre la policia i els venedors.

L'entrada en vigor de l'Ordenança de Mesures per Fomentar i Garantir la Convivència Ciutadana a l'Espai Públic, el gener de 2006, va suposar un abans i un després en la persecució policial de la venda al carrer, ja que entre altres, es va dotar d'una comissaria, uns comandaments i d'un pressupost propis, la Unitat Policial Administrativa i de Seguretat (UPAS), que és l'encarregada de fer-la efectiva. En definitiva, aquesta és la unitat del Guàrdia Urbana de Barcelona que protagonitza amb els maners escenes recurrents «del gat que persegueix el ratolí».

Des del 2006 ha passat molt de temps, però la venda ambulant i els venedors continuen sent objecte de persecució i repressió de la policia i, en aquesta qüestió, fins ara cap de les administracions ha estat capaç de marcar un canvi en aquesta realitat. Constantment es repeteix un esquema que no fa més que ampliar la situació de vulnerabilitat del col·lectiu de venedors, i alimentar la seva criminalització. Les diferents etapes d'aquest esquema són: 1) intervenció policial al carrer per la pròpia venda o identificació per perfil ètnic; 2) si el venedor té el material, se li requisa; 3) tramitació de la denúncia (falta o delictes). Un esquema que en alguns casos empitjora, quan es dona una agressió a abús per part de l'agent policial. El SAiD

des de l'any 2010 ha assumit 32 casos d'abús o agressió per part d'un agent de la Guàrdia Urbana cap a un venedor ambulant. Només durant el 2015 han entrat 12 casos nous.

Per aquesta raó, des del Servei considerem rellevant evidenciar alguns aspectes que hem detectat en la nostra pràctica, tenint en compte que els dos darrers anys els casos atesos més recurrents van ser els que impliquen venedors ambulants d'origen subsaharià. Aquestes persones són un objectiu habitual d'identificació per perfil ètnic i d'una posterior detenció, que en molts casos no respon a una actuació justificada legalment, per la possibilitat d'haver comès un il·lícit penal o per la negativa a documentar-se..

Els motius sobre els que es justifiquen les detencions solen respondre als següents supòsits:

- Per lesions a tercers, durant l'actuació policial que provoca la fugida col·lectiva dels venedors, que pot tenir com a conseqüències lesions a vianants. Normalment no s'identifica l'autor de les lesions, i s'atribueixen a qualsevol dels membres que formen part del grup.

- Detenció posterior al moment dels fets, no *in situ*, a partir del reconeixement fotogràfic per part de la mateixa policia.

- Per atemptat contra l'autoritat en el transcurs d'una operació policial.

Des del SAiD identifiquem com a un dels problemes més greus l'existència d'atestats policials realitzats per tal de justificar l'actuació policial, que presenten un relat dels fets totalment contradictori amb l'exposat per la suposada víctima, una situació que no només es dona en casos de venedors ambulants irregulars. Igualment, en molts casos ens trobem que s'inclouen imputacions per delictes de lesions en base a informes mèdics de possibles lesions dels agents, que es poden haver produït com a conseqüència de l'exercici de l'operació policial, però que en aquests casos són utilitzades per justificar la denúncia per atemptat contra l'autoritat.

Tots aquests fets permeten encobrir una possible detenció il·legal, sota l'explicació que la infracció comesa per la víctima pot ser un delictes, legitimant per tant la detenció. De la mateixa manera, la denúncia contra els agents de policia actuants per una detenció il·legal resulta inviable –ja que a l'atestat policial se li atribueix, de manera errònia, la presumpció de veracitat–, així com per la manca de proves objectives que contradiguin la versió policial.

També, en el cas concret de les persones que formen part de la venda ambulant irregular, el resultat de la intervenció policial hauria de ser la multa corresponent per una sanció administrativa, però ens trobem de manera recurrent amb una denúncia per via penal per un delictes contra la propietat industrial. Des de SOS Racisme entenem que en aquests casos la via penal hauria de ser l'últim recurs utilitzat per sancionar aquestes situacions.

A Barcelona els darrers mesos s'han donat dos esdeveniments que són importants a l'hora de fer una anàlisi de la venda ambulant irregular. D'una banda, el nou ajuntament de la ciutat (que pren possessió el mes de juny de 2015) ha hagut de donar resposta a diferents esdeveniments i episodis d'enfrontaments greus entre maners i policia que van tenir lloc sobretot durant l'estiu. L'Ajuntament, el mes de desembre, va constituir la Taula de Ciutat per a l'Abordatge de la Venda Irregular al Carrer, presidida per Jordi Coronas (regidor d'ERC) en la qual participen tots els grups municipals tret dels del PP i de Ciutadans (aquest últim només va assistir a la 1a. sessió), diferents càrrecs del govern (la segona Tinència d'alcaldia, la de Drets Socials, el Comissionat de Seguretat, la Comissionada d'Immigració, entre d'altres) i entitats i re-

presentats de la societat civil, com el Sindicat Popular de Venedors Ambulants, la iniciativa ciutadana Tras la Manta i SOS Racisme. Els representants del comerç hi estan convidats, però tampoc no hi han volgut participar.

Aquesta iniciativa per part de l'Ajuntament podria haver estat un pas endavant per donar resposta a una realitat que des de fa temps està present a la ciutat, donat que la solució no passa per la repressió i persecució policial, tal i com s'ha evidenciat. Cal escoltar les demandes concretes del col·lectiu per a poder-les encaixar en un marc normatiu concret i una lògica de política pública que garanteixi la igualtat de drets i oportunitats.

L'altre esdeveniment al qual volem fer referència és, justament, la constitució del Sindicat Popular de Venedors Ambulants, que el mes d'octubre es va presentar públicament. Entre els seus objectius destaquen l'autoorganització dels venedors, la formació en tema de drets i l'assessorament col·lectiu.

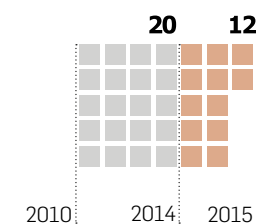
El naixement del Sindicat suposa un pas important en la reivindicació dels drets i la denúncia de les vulneracions que pateix aquest col·lectiu, així com també per la visibilització d'una situació que es viu

a la ciutat, de la qual sovint només es coneix la visió mediàtica que criminalitza i estereotipa els venedors i venedores. En aquest sentit, és imprescindible ressaltar l'apropament i les mostres de solidaritat per part de la ciutadania que, sobretot des de l'estiu passat, ha respost a les crides i mobilitzacions de rebuig a la persecució i criminalització del col·lectiu de venedors i venedores del "top manta". ■

***** Aquest esquema en alguns casos empitjora, quan es dona una **AGRESSIÓ O ABÚS PER PART DE L'AGENT POLICIAL**

Venedors ambulants atesos pel SAiD per agressió des del 2010 fins al 2015

***** **ACUSACIÓ FALSA I DETENCIÓ**

En el moment dels fets o posteriorment.

Fig. 1. Persecució als venedors ambulants
Font: Dades del SAiD

«Al teu amic ja li hem comprat un bitllet cap a Senegal»

CAS DEL SAiD

L'Isaac ja compta nou anys des del dia que es va empadronar a Barcelona, però en fa més de deu des que va arribar a Espanya per compartir la vida amb alguns familiars i amics. Ara està refent-se de la ferida del desterrament, la mateixa que l'ha portat a conformar-se des de lluny amb el record d'aquella ciutat que el va acollir i on va decidir créixer al costat de la seva gent.

Tot comença el maig del 2012 quan l'Isaac es troba muntant parada al Moll de la Fusta. De sobte, es presenten un grup d'agents de la Guàrdia Urbana que arremeten contra ell i els seus companys en una actuació contra la venda ambulants irregular. Ell surt corrent i un dels policies amb moto l'atropella i li trenca una cama. Malgrat que interposa una denúncia penal amb l'assessorament del SAiD, el cas s'arxiva ràpidament. També s'arxiven els recursos que es presenten

posteriorment, argumentat que el policia no ha tingut la intenció d'atropellar-lo.

Passats els dos anys que dura aquest procés, es decideix interposar una reclamació patrimonial a l'Ajuntament per demanar una indemnització pels danys causats. A causa del silenci administratiu que provoca la manca de resposta de l'Administració, actualment el SAiD resta a l'espera del judici contenciós-administratiu pel recurs que s'ha presentat per aquests mateixos fets.

Així és com s'inicia una relació amb la policia on l'Isaac es converteix en el protagonista de moltes acusacions sense saber-ho. Se li atribueixen diverses denúncies arran d'incidents entre grups de venedors ambulants i la Guàrdia Urbana.

En el primer cas, que succeeix l'agost del 2012, el judici es resol

amb la seva absolució perquè la versió policial és difícil de comprovar. Se l'acusa d'atemptar contra l'autoritat i marxar corrent del lloc dels incidents. No resulta gaire difícil demostrar que aquell dia ell ha estat de compres a un altre lloc. Però l'acusació encara és més insostenible quan el jutge entén que difícilment ha pogut escapar corrent del lloc dels fets, ja que l'Isaac té la cama enguixada i camina amb l'ajuda d'unes crosses ençà de l'atropellament al Moll de la Fusta.

Posteriorment, l'agost del 2015, es produeix un enfrontament entre la Guàrdia Urbana i venedors ambulants a la Rambla. La Guàrdia Urbana no realitza cap detenció al lloc dels fets, però posteriorment, a través d'unes fotografies d'arxiu policial, un agent assenyala l'Isaac com a culpable dels fets. Afortunadament, el SAiD té proves suficients com per demostrar que ell no ha participat dels incidents. Durant el procés del cas, es detecta que el mateix agent que l'identifica fotogràficament, està imputat en tres procediments penals per abusos policials, que porta el SAiD.

Pocs dies després, hi ha una altra acusació contra l'Isaac per una amenaça a l'autoritat durant una intervenció a la Rambla. Un cop més, la detenció es dona després dels

fets. L'identifiquen com a culpable dos agents mentre ell està venent a la Rambla. Però es dona el cas que aquests dos agents no havien estat presents durant la intervenció.

Passades unes setmanes, el mes de setembre, en una nova actuació de la Guàrdia Urbana contra la venda ambulants, un grup de set agents l'identifiquen en l'aldarull i es dirigeixen directament cap a ell. L'Isaac és detingut violentament mentre alguns dels seus companys es queden impotents mirant l'escena i cridant als policies antidisturbis per què sempre l'han de detenir a ell. En acabar l'actuació, els agents no tenen més remei que traslladar-lo al CAP més proper a causa de les múltiples lesions produïdes a partir de la detenció. Tot seguit el posen a disposició de la Policia Nacional, a la comissaria de la Verneja, i se'l manté retingut per iniciar-li un procediment d'expulsió. Es basen en els incidents i identificacions de la Guàrdia Urbana a causa de la venda ambulants, que se sumen al seu expedient policial.

A les poques setmanes, l'Isaac rep el decret d'expulsió davant del qual es presenta un recurs contenciós-administratiu per part de l'advocada d'ofici. Amb aquest procediment pot iniciar-se la via judicial i paralitzar-se l'expulsió amb el que s'anomena una

mesura cautelar. Però la policia té el seu propi protocol d'actuació. Uns dies més tard, uns agents de paísà l'esperen a la porta de casa seva per a detenir-lo sense comunicar a la seva advocada que està detingut. Des del SAiD ja es comença a pensar en el pitjor escenari. Si no es dona la notícia de la detenció a l'advocada, no es pot iniciar cap acció per evitar una més que possible expulsió exprés. S'intenta contactar amb la Policia Nacional, per saber on és l'Isaac, i només després de molt insistir, ens comuniquen que l'havien deixat en llibertat el dia posterior a la seva detenció. Tot i així l'Isaac no ha tornat a casa seva.

En una situació de gran neguit i confusió, s'intenta saber a través dels jutjats de guàrdia i d'incidències si l'Isaac es troba en disposició judicial. Sembla ser que ningú no sap on és. Sense trobar-lo en els calabossos, ni en dependències judicials, ni amb els seus amics, es decideix contactar amb els Mossos d'Esquadra i denunciar la seva desaparició. Malauradament, la denúncia no pot fer-se efectiva fins que no hagin transcorregut dos dies des de l'última vegada que se l'ha vist. Al mateix temps, un amic seu i company de venda ambulat, es comunica amb el SAiD per informar que un Guàrdia Urbà li ha dit que la Policia Nacional «ja ha comprat un bitllet

d'avió per enviar-lo al Senegal». Al cap de dos dies, a plena matinal, es rep una trucada des del Senegal. L'Isaac explica, abatut, els detalls de la seva detenció i posterior expulsió, al seu cosí amb el qual comparteix pis a Barcelona. La Policia l'ha enviat al matí a l'aeroport de Madrid per agafar el primer vol en direcció al seu país d'origen, el mateix lloc d'on feia temps que havia decidit marxar. Durant la mateixa tarda, l'han expulsat de l'Estat espanyol, i tot plegat amb una discreció total i una vulneració flagrant del dret a la tutela judicial efectiva, sense donar la possibilitat que l'actuació de l'advocat aconseguís la paralització d'una expulsió injustificada.

Actualment el SAiD segueix en contacte amb ell per intentar esmenar aquest error legal i que l'Isaac pugui tornar a viure on havia decidit. ■

GAYARTI SPIVAK

O se es un intelectual del primer mundo con plena capacidad de hablar, o se es un subalterno silenciado.

"Tranquilo, puedes
denunciar, lo tengo todo
grabado en el móvil"

3. DRETS EN CRISI

Drets humans i Drets humans emergents

David Bondia

Professor titular de Dret Internacional públic i Relacions Internacionals de la Universitat de Barcelona i president de l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC).

El Drets humans es fonamenten sobre valors personals i socials que, amb el pas del temps, s'han transformat en normes jurídiques. Aquestes normes poden adaptar-se a l'evolució de la societat. No ens podem quedar fixats en el concepte de Drets humans de fa 40 anys.

La grandesa dels Drets humans és que tots i totes podem trobar-hi coses en les quals no estem del tot d'acord. Quan parlem de Drets humans existeix diàleg i, per tant, els contextos en els quals compartir què entén cadascú de nosaltres poden ser molt beneficiosos per tothom.

Algunes pinzellades i elements importants.

• **Els Drets humans són drets, no privilegis.** Els Drets humans són

conquestes socials que tota persona humana posseeix de forma inherent. Per tant, allò que hem d'exigir als estats és que garanteixin aquests drets, però no que ens els donin.

• **Qui més sap de Drets humans són les víctimes.** No podem construir cap teoria dels Drets humans sense escoltar i atendre les víctimes a les quals aquests drets els han estat vulnerats.

• **No podem ser neutrals.** Els Drets humans es posicionen sempre i clarament al costat de les persones que pateixen les violacions de drets.

• **Els Drets humans són interculturals** perquè són un producte del diàleg i de la comunicació. No són fruit de la tolerància, sinó de la convivència. És fonamental que generin debat intercultural i intracultural.

• **Els Drets humans neixen associats al concepte de ciutadania**, en un sentit incloent, doncs entenem que tota persona és ciutadana i, per tant, tota persona ha de tenir els seus drets. Lamentablement avui dia anem cap a un concepte de ciutadania excloent, amb arguments que parlen de persones "ciutadanes" i "no ciutadanes". Tota persona que visqui a un territori és ciutadana i, per tant, ha de tenir el mateix dret que qualsevol altre als drets i a les llibertats.

Les cinc fases dels Drets humans

Per entendre els Drets Humans hem de tenir en compte els diferents moments històrics pels que han passat des de la seva creació.

En el seu primer moment històric, van ser uns valors reivindicats per les elits (clergat, noblesa i burgesia). Arribat el moment, aquests estaments van transformar aquests valors en formes jurídiques, fet que els aportà legitimitat per ser exigits en un tribunal, per exemple. Aquestes elits entenien que no es tractava de privilegis sinó de drets inherents.

En una segona etapa, trobem la generalització d'aquests drets. Eren no només per a les elits, sinó que

es van fer extensius a tots els sectors socials, convertint-los en drets universals.

Posteriorment, en una tercera etapa, es pren consciència que no es poden deixar els Drets humans a mans dels estats, doncs, donat el cas, els estats podrien restar imparcialitat a la seva aplicació (i ometre'ls en benefici propi). Per evitar que això passés es va promoure la universalització d'aquests drets i es van buscar mecanismes pels que es pogués sancionar els estats que no estiguessin garantint aquests drets, per així poder acudir a instàncies internacionals.

La quarta etapa es dona quan es constata el fet que hi ha col·lectius que haurien d'estar especialment protegits. Són els col·lectius vulnerabilitats o, mal dit, col·lectius "especialment vulnerables".

Amb el s. XXI s'inaugura una nova etapa en matèria de Drets humans, que es podria qualificar com etapa d'interacció. Durant aquest procés sorgeix un concepte fonamental que és el de Drets humans emergents. Aquest concepte trenca amb la concepció que l'estat ens està concedint drets. Hem d'aprendre que els Drets humans són conquestes nostres, hem de posar-los-hi valor i enfrontar-nos a l'estat quan aquest vulgui desmantellar-los.

Els Drets humans avui dia: algunes consideracions

Avui dia hem de sacsejar els fonaments sobre els quals se sostenen els Drets humans per destruir-los i tornar a construir-los realment des del punt de vista de les conquestes socials. En aquesta deconstrucció, el diàleg ha de ser la base i el nostre principal aliat per construir els fonaments de les nostres societats. Aquest diàleg ens ha de servir per identificar alguns mites que existeixen al voltant dels Drets humans, i començar a qüestionar-los.

• **No podem entendre els Drets humans fora de la democràcia.** El que realment sustenta i dota de garanties als Drets humans és el concepte de democràcia, entès com un sistema de valors. L'aplicació i el respecte dels Drets humans és un dels principals indicadors de la salut democràtica que existeix en un territori. Uns drets humans aplicats, òbviament, a totes les persones que l'habiten.

• **El concepte de societat nacional.** És important destacar que en matèria de Drets humans no es parla de nacionalitats. Hem de tenir en compte que qualsevol persona que es trobi a un territori concret, sigui quina sigui la seva condició, haurà de tenir garantits una sèrie de drets.

Per aquesta raó no hi ha cap tractat de Drets humans que parli de nacionalitats, sinó que parlen de garantir els drets a totes les persones que es trobin sota jurisdicció d'un estat, persones nacionals o estrangeres.

• **El concepte d'identitat.** Totes les persones posseeixen identitats múltiples, i aquesta és una riquesa en matèria de Drets humans.

• **El paper de l'Estat.** En matèria de Drets humans, l'Estat ha d'existir, però ha de ser un estat just que garanteixi els Drets humans. Tot i així, l'Estat no atorga els drets, ha de garantir-los. Ens podem trobar amb la situació que l'Estat, que és qui ha de garantir els drets, sigui qui els violi. En aquest cas, hem d'exigir que no ho faci. De fet, el gran repte del s. XXI és identificar i denunciar la violació dels Drets humans no només per acció, sinó també per omissió.

• **No tot correspon a les autoritats.** Com a societat, tenim obligacions. La primera és conèixer i aplicar els Drets humans com a forma de vida. La societat ha de ser conscient dels drets que té i ens hem d'implicar personalment.

• **Drets individual vs. drets col·lectius.** És un tema molt recurrent i que pot portar a error. Considerem

que tots els drets són individuals, si bé les reivindicacions dels mateixos es fan de manera col·lectiva. En tot cas, tenim drets individuals que garanteixen béns de caràcter col·lectiu.

• **Drets humans econòmics vs. Drets humans cars.** Tots els Drets Humans són cars. Si caiem a la trampa dels costos dels drets, estem caient a la trampa de la mercantilització dels Drets humans. Sempre seran econòmicament deficitaris, per tant, no es poden acceptar polítiques que proposin aplicar drets segons el seu cost.

• **La sanció.** El dret no està per sancionar. El dret ha de ser quelcom que reguli el comportament social i que es centri més en la prevenció que no pas en la sanció. La finalitat, doncs, dels Drets humans no és sancionar, sinó construir mecanismes socials que regulin comportaments i articular mecanismes sobre això.

Per eradicar les violacions dels Drets humans des de la base tenim una eina molt potent: l'educació. L'educació en matèria de Drets humans és clau i s'hauria d'educar els infants en aquesta línia des de ben aviat, a primària i a secundària. ■

REPTES DELS DRETS HUMANS EMERGENTS:

• **Vincular Drets humans i democràcia. Un Estat no és democràtic si no respecta i impulsa els drets.**

• **Trencar el mite que l'Estat atorga els drets. L'Estat garanteix els drets i com a societat civil hem d'exigir-li obligacions de reconeixement de drets així com denunciar les violacions per omissió.**

• **No confondre l'objectivitat amb la neutralitat. En el món dels Drets humans no podem ser neutrals; hem d'estar sempre del costat de la víctima.**

• **Cal vigilar de no col·laborar amb les violacions de drets sense voler i prevenir la violació, no conformar-nos només amb la condemna posterior.**

LES 6 DIMENSIONS DELS DRETS HUMANS:

1. Disponible
2. Accessible
3. De qualitat

4. Participatiu
5. Sostenible
6. Acceptable

Fonts de la informació:

Aquest text s'ha extret de dues ponències de David Bondia, una durant les jornades "Accés a drets i eines per combatre el racisme i la xenofòbia" que va tenir lloc el 8 de maig de 2015 al marc del projecte Ciutadania a parts iguals; i una segona, durant la sessió de formació «Drets Humans emergents: què són i quin és el nostre paper com a societat civil organitzada», que va tenir lloc el 6 de novembre del 2015. Ambdues activitats van ser organitzades per SOS Racisme.

3. DRETS EN CRISI

Drets polítics oblidats, també a les nacions emergents?

Entrevistes a David Moya

Professor de Dret Constitucional a la Universitat de Barcelona i a

Jordi Sánchez

president de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC)

Al 2015 van tenir molt pes els processos electorals, doncs de manera excepcional es van donar tres eleccions al mateix any: a nivell autonòmic, estatal i local. Aquests processos suposen per SOS Racisme dos focus d'atenció: el perill d'increment de discursos racistes o xenòfobs per part de partits o polítics, que en alguns casos radicalitzen les seves posicions per obtenir vots; l'exclusió al procés electoral de les persones migrades, una greu mancança a un estat democràtic. Per aquest motiu volem aprofundir sobre aquest darrer punt, el dret a la participació política, una reivindicació històrica de l'entitat.

En parlem amb **David Moya**, professor de Dret Constitucional a la Universitat de Barcelona, i en **Jordi Sánchez**, president de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC), una de les principals entitats civils impulsores del dret a decidir i la independència de Catalunya.

Jordi Sánchez

“No volem seguir l'exemple de l'Estat espanyol, que ha restringit els drets polítics de les persones migrades”

Quines són les línies vermelles de l'ANC en el que respecta al dret al sufragi actiu i passiu de les persones que viuen a Catalunya i tenen origen estranger?

No podem acceptar un nou país on els drets de les persones que visquin a Catalunya puguin quedar limitats. I quan parlem de drets, ho fem en un sentit ampli.

Això inclou, doncs, els drets polítics, el dret a vot i ser votat?

Com a ANC no tenim un posicionament específic sobre el tema, però tenim clar que no volem seguir l'exemple de l'Estat espanyol, que ha restringit els drets polítics de les persones migrades i ha fet de la política migratòria únicament una política de gestió de fronteres.

És indiscutible que qualsevol persona que visqui a la Catalunya que volem tingui absolutament garantits els drets d'associació, manifestació i expressió. El dret a sufragi és un tema més sensible, i s'han de considerar variables com el període d'estada, el tipus d'elecció que es celebri i els acords bilaterals entre països. I el dret a ser votat pot ser una mica més restrictiu, exigint la nacionalitat en algunes eleccions. Però exercir el sufragi actiu no pot estar delimitat de cap manera.

Tenim clar que serà un tema de discussió al procés constituent, però crec que a l'ANC estarem d'acord que si han d'haver restriccions, aquestes siguin mínimes. Hem d'aprofitar l'ocasió de ser un país pioner en aquest tema.

Es pot trobar un cert paral·lelisme entre la reivindicació del dret a decidir a Catalunya i la lluita pel dret a vot?

L'expressió màxima del dret polític és el dret a vot. I s'hauria d'intentar que el major número de persones ho puguin fer. Si la democràcia i les votacions tenen sentit, no es pot justificar mantenir un grup de persones al marge.

En aquest sentit, no haver ampliat la participació a les consultes populars, denota poca visió de futur.

Quan es va aprovar al Parlament la Llei Catalana de Consultes es va tenir l'oportunitat d'incloure la participació de les persones estrangeres extra-comunitàries, però no es va fer. Per què creu que va passar?

Al voltant del tema immigració hi ha un discurs de prudència i por. Desconec el motiu. Però el cert és que existeix un cúmul d'estereotips al voltant de les persones migrades i el vot; com hi havia sobre les dones i el vot conservador en el seu dia. El que preocupa és arribar a veure sectors socials al marge de la vida i els processos polítics perquè no s'han sentit interpel·lats o no hem trobat mecanismes relacionats. Aquest és un tema important a tenir en compte.

Per altra banda, quan s'han donat processos de participació més amplis, en els que han pogut participar més persones d'origen migrant, apareixen altres fantasmes com el de la manipulació del vot.

En efecte, com comentava abans, crec que es deu també a un cúmul d'estereotips. La presència de col·lectius estrangers ha estat molt important al nostre país. És un tema viu al conjunt de la societat. I els sectors i actors contraris a aquesta realitat diversa de la societat catalana no perden cap oportunitat per estigmatitzar els col·lectius

migrats. I suposant que hi ha hagut manipulació en algun moment, caldria identificar de qui és la responsabilitat i si és un cas nic vinculat a un grup social concret o es donava amb altres grups, per no focalitzar.

Una qüestió fonamental per avançar en el dret a vot és desvincular-ho de la nacionalitat per vincular-ho a la residència, que és el que defensem des de SOS Racisme. Això suposaria també un canvi de paradigma en relació a les polítiques migratòries i d'estrangeria. Què significa ser ciutadà per l'ANC?

La ciutadania del segle XXI significa reconeixement de drets, no només de manera formal sinó real. La naci-

onalitat ha d'existir i s'ha de facilitar, però és voluntària. Exigir la nacionalitat és propi del segle XIX o XVIII, no de societats modernes.

Catalunya ha estat sempre una terra d'acollida, que s'ha construït gràcies a l'arribada de persones d'altres indrets. Actualment és l'únic país d'Europa que ha rebut un nombre tant elevat de persones (1.200.000) en 10 anys. I no ha generat cap fractura social greu. La batalla que caldrà fer, amb els instruments necessaris, és que tota persona que visqui a Catalunya tingui permís de residència i de treball. I així eliminar dinàmiques d'economia submergida i explotació laboral.

David Moya

"Cal suprimir l'exigència de reciprocitat de la Constitució i reflexionar sobre obrir també altres eleccions, com les autonòmiques o les generals i els referèndums"

La Constitució espanyola, la base on es fonamenta el dret a vot, es va redactar a finals dels '70, quan a la resta d'Europa s'iniciaven processos d'aprofundiment democràtic i s'ampliava el dret a vot a les persones estrangeres.

Podem considerar l'Estat espanyol un país endarrerit en drets polítics?

En el moment de redactar la Constitució el tema va estar molt present als debats, però la realitat espanyola era que teníem prop de

dos milions d'espanyols a fora i que d'estrangers n'hi havia poc més d'un centenar de milers, sobretot llatino-americans. La hipòtesi que Espanya esdevingués una país de migració semblava remota, i d'altra banda les experiències d'altres països eren encara incipients i massa "nòrdiques" encara. Cap país de l'entorn més proper com Itàlia, França o Alemanya havia donat passes en aquest sentit. La solució va ser d'equilibri i una mica salomònica, sufragi sí només municipal com era la tendència general, però amb limitacions, bàsicament la de reciprocitat, doncs aquest requisit reforçava la posició dels espanyols emigrats.

Cal no oblidar que la pròpia Unió Europea no existia encara, la unió de ciutadans europeus amb drets polítics i econòmics va arribar al 1992 amb el Tractat de Maastricht. Fins llavors només existia la Comunitat Econòmica Europea l'objectiu principal de la qual era la creació d'un mercat interior únic. Fins i tot avui, plenament integrats en una Unió que hauria de ser sobretot dels i pels ciutadans, els drets de participació política dels ciutadans comunitaris estan limitats al sufragi a les eleccions municipals i les eleccions al Parlament Europeu. Els ciutadans comunitaris no votem a les eleccions autonòmiques o regionals

o a les estatals d'altres països quan ens desplaçem a viure i treballar a un altre Estat membre.

En resum, si ens comparem amb Holanda, Bèlgica, Dinamarca, Suècia, Finlàndia, etc... evidentment el nostre reconeixement de drets de participació es queda curt, doncs aquests països el reconeixen àmpliament a totes les nacionalitats de residents. Però recordem que sempre limitat a les eleccions municipals. Si comparem Espanya amb altres Estats de la Unió com França, Alemanya, Àustria o fins i tot encara Itàlia, tots ells països amb un pes poblacional notable dins la UE, la realitat és que el sistema espanyol de reconeixement selectiu (o per reciprocitat) del sufragi municipal és una mica més avançat doncs s'estén també a alguns nacionals de tercers països. En aquest sentit formem part d'una categoria intermitja de països entre els que reconeixen el sufragi a tots els estrangers i els que només ho fan als nacionals i ciutadans comunitaris. Dins aquest tercer grup que compta amb un sistema selectiu basat en la reciprocitat trobem també Portugal o Regne Unit.

Quan es crea la Constitució, i fins i tot la Llei d'Estrangeria, el context social i polític és molt diferent a l'actual. Tot i així no hi

ha hagut cap o pocs canvis per adaptar-se a l'evolució de la societat. Podem dir que hi ha cert immobilitisme en la política migratòria espanyola?

Òbviament el context social i polític no té res a veure amb el de 1978 quan s'aprovà la Constitució, ni amb el de 1985 quan s'adoptà la primera llei d'estrangeria o fins i tot podríem dir que hi ha importants canvis des de les dues reformes de l'actual legislació d'Estrangeria, totes dues de l'any 2000. Tot i això, cal recordar que la llei s'ha seguit reformant i adaptant constantment (al 2003 i al 2009, destacadament), igual que els reglaments de desenvolupament (n'hi ha hagut tres des de l'any 2000, un al 2001, un al 2004 i l'actual de 2011) la qual cosa ha permès al Govern anar-se adaptant als canvis migratoris. I tampoc cal oblidar que el Tribunal Constitucional ha intentat vetllar per a que les reformes no acabessin infringint greument els drets fonamentals dels estrangers. A partir d'aquí podem debatre si el Legislador o el Govern, així com el Tribunal Constitucional han fet la seva tasca amb millor o pitjor fortuna.

És veritat, també cal dir-ho, que la crisi econòmica que hem patit els darrers anys ha canviat moltes coses, per suposat també en l'àmbit migratori. I aquí si cal dir que els

canvis socials no s'han reflectit en reformes o adaptacions legislatives destacables, però això no vol dir que no hi hagi hagut canvis i adaptacions, gairebé tots de caràcter restrictiu amb l'excepció potser del pla intensiu de nacionalitat (PIN) que ha estat una iniciativa en la bona direcció, tot i que desplegada de manera molt discutible. Podríem dir que el Govern ha dificultat la vida dels estrangers en, com a mínim tres àmbits. Primera, ha posat en marxa algunes reformes sectorials molt dures, com l'exclusió sanitària dels estrangers empadronats en situació irregular, una mesura encara no corregida, o la introducció de taxes, que afortunadament va ser revocada posteriorment. Segona, l'Administració en els darrers anys ha anat endurint molt la interpretació i aplicació de les normes. Tercer, hi ha hagut una actitud passiva o fins i tot d'abandonament de temes claus a mig o llarg termini, com per exemple les polítiques o d'asil (amb unes xifres de reconeixement d'asil ridícules) o d'integració (els darrers anys no s'ha dotat econòmicament el Fons estatal que nodria totes les polítiques autonòmiques en aquest àmbit). I també en temes de participació ha mancat iniciativa, així, des de finals de la dècada anterior no s'ha gairebé fet res més per tal de potenciar el reconeixement del sufragi, o si parlem justament de l'ac-

cés ple als drets ciutadans, ni s'ha plantejat tan sols estudiar el règim de nacionalitat per residència, que continua requerint un mínim de 10 anys de residència legal i continuada per a demanar, només demanar, la nacionalitat.

En aquest sentit sí que podem dir que, com en molts altres àmbits, hem gairebé perdut una dècada per avançar en la integració de la immigració, i destacadament per a la seva incorporació política. Per exemple, els convenis de reconeixement del sufragi estan limitats al sufragi actiu (votar) no al passiu (presentar-se com a candidat), això no té cap lògica i a la llarga reтраu més que anima; no s'han dut a terme campanyes serioses per a fomentar la participació a les eleccions municipals (estem per sota del 10% del potencial de participació dels ciutadans amb dret de sufragi, amb resultats de 2011 i 2015 a la mà). Es manté l'exigència d'inscripció prèvia al cens pels estrangers, que s'ha de fer amb mesos d'antelació a les eleccions, quan de vegades ni tan sols s'han donat a conèixer els partits que concorreran a les eleccions, o no es coneixen els caps de llista dels mateixos. Serien mesures fàcils d'adoptar amb una forta repercussió en termes de participació formal, i ni caldria tocar la Constitució.

El sistema actual, el que s'anomena de reciprocitat, suposa un greuge entre algunes nacionalitats. Per què? Com pot afectar a nacionals dels països més perjudicats?

En efecte, la idea de reciprocitat és precisament que es condiona el reconeixement del dret de sufragi als nacionals d'un altre Estat al fet que aquest altre Estat reconegui el mateix drets als espanyols allí, tot i que sempre parlem només de les eleccions municipals.

Aquesta exigència constitucional de reciprocitat és actualment més un problema que una avantatge. En el passat, i potser puntualment ara amb la crisi econòmica i la sortida d'espanyols a l'estranger-, tenia un cert sentit, doncs era un mecanisme per tal d'assegurar els drets dels nostres conciutadans que havien emigrat.

A la pràctica, avui l'enfocament del dret de sufragi és menys transaccional i més enfocat a la integració del col·lectiu d'estrangers immigrants al nostre país. I si del que es tracta és d'integrar a tothom llavors no té sentit fer-ho només de manera selectiva amb els nacionals d'aquells països amb els que hem pogut fixar formalment un mecanisme de reconeixement mutu del sufragi, generalment per mig de conveni bilateral. Queden fora països que no tenen eleccions

municipals, països amb sistemes electorals molt diferents, països que reserven el sufragi als seus nacionals o imposen condicions que nosaltres no tenim (llargs períodes de residència, propietats al país, etc...) o simplement països no democràtics o amb els que no volem establir relacions d'aquest tipus per raons polítiques o de relacions exteriors.

El problema d'abraçar un sistema selectiu (o de reciprocitat) en el reconeixement dels sufragi és que crea una asimetria en les oportunitats de participació del col·lectiu o immigrant, i això pot ser particularment preocupant si a més aquesta asimetria d'oportunitats coincideix amb un sistema de nacionalitat que facilita l'accés a la nacionalitat espanyola a grups nacionals que ja eren afavorits per un sistema de reciprocitat en l'accés al sufragi, com és el cas d'alguns països llatinoamericans. Aquesta més amplia capacitat d'influència política, especialment sobre les agendes dels partits i de les institucions, contrasta amb la menor capacitat d'influència d'altres nacionalitats. Això pot ser bo o dolent. Bo si els que tenen capacitat d'influència política l'exerceixen en benefici de tot el col·lectiu estrangers, però dolent si ho fan només en benefici exclusiu d'aquestes nacionalitats. I molt més negatiu encara si es fa en el marc

de conflictes o en competència amb altres grups nacionals que no tenen aquesta capacitat d'influència política. L'asimetria d'oportunitats participativa, doncs, pot generar tensions entre col·lectius amb més representació i d'altres amb menys.

Afortunadament (o malauradament, segons es miri), el sufragi municipal d'aquests col·lectius encara no té un impacte notable o decisiu en la constitució dels equips de govern de les ciutats mitjanes o grans, raó per la qual el potencial més negatiu d'aquesta asimetria està encara molt diluït. Per ara.

Hi ha opcions reals a l'Estat espanyol per canviar la legislació? Si tinguéssim l'oportunitat de refer-ho, com hauria de ser la llei per preservar el dret a participació política?

Com apuntava abans, alguns petits canvis permetrien treure millor part al sistema que tenim ara, de reciprocitat. Per exemple, la supressió del registre o inscripció prèvia al cens, campanyes de participació, l'ampliació del dret de sufragi al sufragi passiu, assegurar-se que interventors i apoderats podes ser estrangers, etc... són totes mesures que no requereixen una reforma constitucional i poden augmentar la participació a les eleccions. I abordar el règim d'accés a la nacionali-

tat per residència per, com a mínim, minorar l'exigència de 10 anys, potser fora també necessari.

Ara bé, si el que es vol és transitar cap a un model més inclusiu i igualitari, cal suprimir l'exigència de reciprocitat de la Constitució, la qual cosa implica una reforma constitucional, que d'altra banda no és un impossible. I podríem també aprofitar per a reflexionar sobre si no caldria obrir també altres eleccions, com les autonòmiques o les generals i els referèndums.

Algun exemple de bona pràctica?

Bèlgica ha reformat la seva legislació de nacionalitat i de sufragi per a facilitar una major inclusió, i a les eleccions municipals el pluralisme social i cultural de les diverses candidatures és molt evident. Dinamarca va aprofitar una reforma electoral d'ampli espectre per a ampliar el dret de sufragi a tots els estrangers, i a Holanda va ser un govern conservador qui va proposar aquesta reforma contra la idea generalitzada que són governs progressistes els que encapçalen aquestes propostes.

Una qüestió fonamental seria desvincular el dret a vot de la nacionalitat per vincular-ho a la residència. Està relacionat també amb un canvi de paradigma en relació a les polítiques mi-

gratòries i d'estrangeria. Qui és ciutadà? A Catalunya el 80% de les persones estrangeres porten més de 6 anys vivint a Catalunya, i un 40% més de 10 anys.

Seria un canvi de paradigma, efectivament. Molt més en línia amb la noció de ciutadania inclusiva que a les societats multiculturals, a les que indefectiblement estem advocats –només cal mirar les nostres grans ciutats–, els encaixa molt millor. El nostre cos ciutadà ha canviat s'ha fet més divers i plural, és més dinàmic i canviant, millor adaptar els canals de participació i inclusió per tal d'evitar que *si la jaqueta es massa antiga i estreta o les mànigues massa curtes*, s'acabin desviant els canals de participació cap a altres formes de participació no democràtiques, o simplement és generi sentiment d'exclusió. Aquest és l'autèntic repte i a la vegada el risc si no estem a l'alçada.

Davant la proposta de participació més inclusiva en els que han pogut participar més persones d'origen migrat, apareixen altres fantasmes com el de la manipulació del vot. Per què creu que es succeeix?

Aquesta percepció si bé pot admetre algunes excepcions concretes, en general és excessivament paternalista. La opinió de la població migrada és tan manipulable com la

de la resta de la opinió pública. D'altra banda, de vegades oblidem que la democràcia no són només eleccions cada cert temps, és també una cultura i unes pràctiques polítiques.

Canviant una mica la pregunta, personalment, percebo que hi ha més aviat altres fantasmes com el de que la població immigrada es pot moure per interessos aliens i el procés polític i que poden tenir a veure amb la defensa d'interessos de grup o del propi col·lectiu. Aquest és certament un risc en les primeres fases de la participació de nous col·lectius, però és també part del joc democràtic que diferents col·lectius negocien el seu suport polític a canvi de que les seves preocupacions passin a l'agenda política. En sí mateix no és dolent, mentre no doni lloc a corrupteles o pràctiques desviades, per a les quals els partits disposin d'instruments de control i contrapès. D'altra banda, no crec que aquesta sigui una situació nova a l'activitat política, haver de lidiar amb interessos de grups diferents. Dit això, cal admetre que és una qüestió complexa i que caldrà seguir-la amb molta atenció, especialment dins els partits o moviments polítics, per tal d'evitar abusos. ■

3. DRETS EN CRISI

¿Se criminaliza³³ la migración con la privación de libertad sin causas penales?

Karlos Castilla

Membre del Consell de SOS Racisme Catalunya. Doctor en Dret per la Universitat Pompeu Fabra

Las privaciones de libertad sin causas penales de personas migrantes *sine permissum*³⁴ y por infracciones

33. Por criminalización entendemos lo que también se conoce como "etiquetamiento" o "targetting", que es un concepto criminológico extraído de la sociología que describe el proceso de construcción social del criminal o delincuente. Véase: Serrano Maíllo, Alfonso, *Introducción a la criminología*, Dykinson, Madrid, 2004, p. 374.

34. Cuando hablo de *migrante sine permissum* me refiero a todas esas personas que se encuentran en el territorio de un país que no es jurídicamente el suyo y que no cuentan con el permiso de las autoridades migratorias para estar allí o al haber vencido el permiso que en su momento autorizó su entrada, sea cual sea el origen de esa ausencia o pérdida de autorización. El término *migrante sine permissum* busca sustituir al jurídicamente correcto de conformidad con la literalidad de los tratados de derechos humanos: *migrante ilegal*. Así como a dos de los más difundidos en sustitución de éste que se considerara con connotaciones criminales y peyorativas, como lo son: *migrante irregular* o *migrante indocumentado*. Utilizando como concepto central de ese término al *per-*

administrativas por largos periodos y en lugares cerrados, a pesar de estar reguladas en leyes de naturaleza administrativa y desarrollarse en lugares calificados como no penitenciarios o no carcelarios, han construido y construyen en la sociedad la percepción de que las personas migrantes extranjeras *sine permissum* y/o que han cometido infracciones administrativas son delincuentes y un riesgo para el orden público y la seguridad.

miso, en razón de que el derecho de circulación y residencia como derecho humano reconocido a toda persona cuando se pretende ejercer más allá de las fronteras del país del cual no se es nacional, requiere para su correcta configuración jurídica del permiso del Estado al que se llega; ya que las normas que garantizan el libre movimiento sólo lo hacen dentro de las fronteras y reconocen la libre salida del territorio del cual se es nacional, pero sin garantía de ingreso y residencia en otro.

Esto es así, ya que al estar previsto en los sistemas legales tanto de España como de otros tantos países, que toda medida privativa de libertad superior a 72 horas y en espacios bajo custodia policial sólo se aplica para conductas vinculadas con la comisión de delitos, el mensaje criminalizador es innegable.

La línea entre haber cometido una conducta contraria a la ley y una conducta criminal es delgada. Sin embargo, no toda conducta ilegal es criminal, aunque toda conducta criminal implique ilegalidad. Por lo que, cuando una de las más graves consecuencias de la comisión de conductas criminales (privación de libertad) es aplicada a ilícitos administrativos, aunque no se le califique como pena, la construcción social lleva a equiparar y calificar de forma igual actos que deberían ser plenamente diferenciados. Peor aún, cuando las conductas ni siquiera están consideradas como infracciones administrativas en las leyes migratorias pero, a pesar de ello, se les aplican las mismas consecuencias dirigidas a afectar la libertad personal.

Esa construcción se refuerza con la cada vez más constante vinculación de las políticas migratorias con las de seguridad (incluso de seguridad nacional), contribuyendo

a crear una incorrecta asociación entre migración *sine permissum* ó infracciones administrativas y delincuencia.³⁵ Eso ocurre en el caso de España y otros tantos países alrededor del mundo, ya que en las leyes de extranjería o migración, las situaciones que éstas contemplan para abrir la posibilidad de la afectación a la libertad personal sin causas penales se vinculan en un importante número de supuestos con los “antecedentes”, “representar un peligro” o “comprometer” el orden público, la seguridad pública o seguridad nacional. Con lo que, esos calificativos se hacen extensivos a todos los supuestos aun cuando nada o poca relación pudieran tener.

En el caso de España, todo lo anterior es confirmado cuando a supuestos que van desde la falta de renovación de permiso de residencia, el incumplimiento de requisitos de entrada, la comisión de una infracción administrativa y los sí vinculados a cuestiones penales, se les puede aplicar y aplica la misma medida, en los mismos lugares (centros de internamiento de extranjeros), bajo los mismos plazos, aun cuando algunas de esas conductas ni siquiera

35. Cfr. Kasli, Zeynep, “Criminalising and Victimising the Migrant: Reflections on the UN Protocol and UNHCR’s Position against Smuggling”, en *Oxford Monitor of Forced Migration*, Vol. 1, No. 2, October 2011, pp. 64-68.

son infracción administrativa, sino un simple incumplimiento de un requisito establecido en Ley.

En ese sentido, el Comité de Derechos de los Trabajadores Migratorios y sus Familias de Naciones Unidas ha establecido: “La detención de personas migrantes utilizada como un mecanismo de control migratorio, constituye una respuesta desproporcionada, arbitraria, inadecuada e ineficaz para dar respuesta al creciente fenómeno de la inmigración irregular, criminaliza la migración irregular y produce un grave impacto en el ejercicio de los derechos de las personas migrantes.”³⁶

No obstante lo antes establecido, también es cierto que hay quien opina que ante la realidad que sufren un gran número de personas migrantes *sine permissum*, la protección de un proceso penal (criminal) podría mejorar el estatus legal de las personas migrantes.³⁷ Situación que, en muchas latitudes nos está llevando, por

36. Aportes del Comité de Derechos de los Trabajadores Migratorios para el Comentario General Nro. 35 del Comité de Derechos Humanos, sobre “el derecho a la libertad y la seguridad personal: artículo 9, disponible en: www.ohchr.org/.../GConArticle9/ContributionCMW_DGC9_sp.doc (consultado el 15 de diciembre de 2014)

37. Véase en ese sentido, los capítulos 2, 3, 4 y 13 del libro: Franko Aas, Katja and Bosworth, Mary, *The Borders of Punishment. Migration, Citizenship, and Social Exclusion*, Oxford University Press, 2013.

ejemplo, en el caso de los centros de internamiento de extranjeros, a pedir que, al menos, se les trate a quienes son ahí privadas de libertad como se hace en un centro penitenciario que por regla general en todos los países está sometido a más altos estándares en cuanto a garantías y condiciones de estancia.

Pero en todo caso, la solución no pasa por mejorar las condiciones de privación de libertad con su equiparación u homologación penal, sino en que no se lleven a cabo en el grado e intensidad superior a 72 horas al ser éstas, innecesarias y desproporcionales en todos los supuestos que prevé la legislación de extranjería vigente.

Lo anterior puede ser debatible en cuanto a sus efectos comprobables en uno y otro país. Sin embargo, negar lo antes señalado puede ser en muchos casos una manifestación de la también creación sociológica conocida como *discriminación institucionalizada o institucional*,³⁸ esto

38. Véase Henkel, Kristin E., Dovidio, John F. and Gaertner, Samuel L., “Institutional Discrimination, Individual Racism, and Hurricane Katrina”, en *Analyses of Social Issues and Public Policy*, Vol. 6, No. 1, 2006, p.p. 101-105; Stavenhagen, Rodolfo, “Los derechos de los pueblos indígenas: desafíos y problemas”, en *Revista IIDH*, Vol. 48, 2008, p. 262; Gilbert Ceballos, Jorge, *Introducción a la Sociología*, LOM, Santiago de Chile, 1997, p. 447; Augoustinos, Martha and Walker, Iain, “The Construction of Stereotypes within Social Psychology. From Social Cognition

es, de la normalización de todo acto, conducta o comportamiento dirigido a un grupo históricamente discriminado o excluido, sin cuestionarse la moralidad o legitimidad de éstos, sino que los supone como válidos porque los recoge una norma jurídica que se dirige primordialmente a ese grupo y no "a los nuestros".

Discriminación institucionalizada que en nuestro objeto de estudio también se ha visto reflejada cuando parece irrelevante el cuestionarse si en todos los supuestos a los que se dirige la afectación a la libertad personal se está en la misma situación o si la figura jurídica en que se ampara es en verdad lo que el término representa, un eufemismo o una desviación legal de lo que en realidad se lleva a cabo. Pero también cuando sin análisis se presume como correcta e incluso justificada porque se piensa sólo en un tipo de personas migrantes extranjeras como las únicas destinatarias de la medida que priva de libertad sin ocuparse del conjunto de supuestos que pueden dar origen a la misma y, con ello, la multiplicidad de sus destinatarias de acuerdo al contenido de las normas que la regulan.

to Ideology", en *Theory & Psychology*, Vol. 8, No. 5, October 1998, p. 645; Jones, James M., *Prejudice and Racism*, McGraw-Hill, New York, 1997, p.p. 63-65; McCrudden, Christopher, "Institutional Discrimination", en *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 2, No. 3, Winter, 1982, p.p. 303-367.

Ante esa realidad y lo que antes hemos demostrado, parece evidente que la solución no pasa ni está en privar de la libertad a las personas migrantes *sine permissum*. "Si la [privación de libertad] es la solución, nosotros tenemos que preguntarnos ¿cuál es el problema?"³⁹ ■

* Este texto ha sido modificado en algunas de sus partes respecto al original que formó parte de las conclusiones elaboradas en la tesis de doctorado: "Privación de libertad de personas migrantes extranjeras *sine permissum* y sin causas penales en México y España" elaborada por el mismo autor de este texto.

39. Cfr. Bosworth, Mary, *Inside Immigration Detention*, Oxford University Press, Oxford, 2014, p. 223.

3. DRETS EN CRISI

La gente teme al negro

Jeferson Orejuela
ak Ali Renacientes

Hay múltiples versiones o interpretaciones de lo que se entiende como racismo. Hoy me gustaría explicar diferentes dimensiones del término "racismo", de las cuales he sido tanto testigo como directamente implicado.

Yo nací en la comunidad afrocolombiana de Bogotá, en la cuenca del río Cacarica, situada en el departamento del Chocó de Colombia. Como minoría étnica en mi país he podido constatar la esencia del racismo en su estado puro, ya que ser negro en Colombia, sobre todo en las grandes ciudades, a menudo se entiende como pobre, desplazado o delincuente.

A raíz del desplazamiento que tuvo lugar en mi región durante el año 1997, pude vivir en carne propia la discriminación, prejuicios y humillación hacia los pueblos afrocolombianos. Este hecho nos motivó a mí y a otros jóvenes a crear un grupo musical de rap para poder expresar

estas injusticias contándole a todo el mundo lo que estaba pasando y lo que significaba ser negro en una sociedad como la colombiana. Este hecho me permitió poder viajar y conocer otros movimientos artísticos de denuncia y resistencia civil de Colombia y todo el mundo.

Llevo residiendo en España, concretamente en Cataluña, desde el 2007. Mi integración se ha visto facilitada por el hecho de haber estudiado en una universidad catalana y estar casado con una persona del país. Lo cual me ha permitido relacionarme con menor dificultad con mi entorno, aun así me ha tocado vivir experiencias discriminatorias y he sido testigo de situaciones muy desagradables.

La mayoría de mis amistades y conocidos negros se caracterizan por casi no tener amigos autóctonos; este hecho me hace reflexionar

sobre los motivos, ya que cuando he tenido la oportunidad de visitar países como Reino Unido o Francia, he podido notar que hay mucha más integración de la población negra en la sociedad. Lo ves en la cantidad de parejas mixtas y en la tipología de profesiones que ejercen. En España, en cambio, la variedad laboral de la población negra es muy limitada, centrándose a menudo en las profesiones menos reconocidas y menor remuneradas.

Negro no habla bien: por ejemplo, cuando una persona negra de origen africano intenta realizar algún trámite administrativo, es muy común que la paciencia del funcionario de turno sea inexistente, hecho que se traduce en un trato desigual en comparación con el resto de personas autóctonas o que tengan dominio de la lengua, como es mi caso. Muy a menudo cuando me dirijo a alguien en perfecto castellano puedo notar su expresión de asombro, no esperan que un negro pueda dominar el idioma a la perfección.

Negro igual a pobre: cuántas veces un negro no puede acceder a un local de ocio porqué el establecimiento se acoge al derecho de admisión usando pretextos de códigos de vestir. Cuando en realidad lo que pasa es que no permiten la entrada a negros porque piensan que no tie-

nen dinero y no van a consumir. Me gustaría destacar que a veces me he encontrado en situaciones surrealistas donde la persona encargada de ejecutar esta política de no admisión a los negros es una persona negra que trabaja de portero.

Negro es un inmigrante delincuente: muchas veces he sentido que la gente se siente amenazada con mi presencia, hechos como cambiarse de asiento en el tren o poner a salvo sus objetos personales. Aunque a mí no me ha pasado, he sido testigo unas cuantas veces de como la policía pide arbitrariamente la documentación a inmigrantes negros por el mero hecho de serlo.

El negrito o morenito: son adjetivos diminutivos para referirse a los negros, discriminación muy arraigada en el lenguaje común. A menudo intento corregir a aquellas personas que utilizan estos términos para referirse a un negro, ya que a mi parecer es un término discriminatorio procedente del lenguaje colonialista que pone énfasis en el pobre negro que no tiene ni qué comer y que pone en evidencia el poco acercamiento de culturas.

Negro ciudadano de segunda clase: los negros tenemos que armarnos de paciencia en este país, ya que muchas veces somos invisibles.

El otro día iba a llevar a mis hijos a la escuela y un coche se paró frente al mío y sin explicación alguna, a pesar de notar mi presencia, empezó a descargar material de obra. Después de esperar unos minutos, me dirigí a él para expresarle mi descontento porqué a pesar de haberme visto no me había dicho ni "un momento, por favor", como se suele hacer en estas circunstancias. El señor no pudo esconder la sorpresa de que un negro se le dirigiera en castellano perfecto y con razón. Supongo que le vinieron muchas cosas a la cabeza, pero no entraré en conjeturas; los hechos fueron que me respondió que no sabía lo que tardaría y que estaban trabajando, pero el compañero al ver mi enfado movió el coche inmediatamente. A pesar de no querer aceptarlo, fue obvio que si hubiera sido otra persona, blanca, quizás le hubiera pedido amigablemente un minuto, pero al ver que era un negro pensó que podría esperar y me resignaría como si mi vida fuera menos importante que su trabajo. Este no es el único incidente similar que me ha ocurrido, porque aún somos pocos los negros que conducimos, pero lo triste es que ese señor actúa de esta forma porque estas actitudes están aceptadas. Muchos se aprovechan de que los inmigrantes tienen miedo a crear un conflicto a la hora de reclamar sus derechos y que esto les pueda generar problemas.

Algunos nos tildarán de paranoicos de ver racismo en cada esquina cuando no lo hay, pero ojalá uno pudiera cambiarse la piel por un día y así apreciar la diferencia de actitudes frente a la misma persona. No quiero que este sea un artículo de solo atribuir racismo a la sociedad que acoge a personas de otros países, sino que también estas personas deben acercarse a la cultura, la lengua y las tradiciones del pueblo o país donde viven. Considero que debería ser un acto de responsabilidad.

Confío en mis hijos y en las nuevas generaciones para que puedan actuar como normalizadores y transmisores de nuevos valores para construir una sociedad sin prejuicios ni estigmatización ni racismo.

Y por todo esto sigo denunciando las injusticias y desigualdades del mundo en mis canciones.

"A veces he pensado confundirme ante la gente pero soy un negro fuerte que expresa lo que siente.... hay momentos que camino por las calles de las ciudades y sé que muchos me miran como si causara malestares....Estas letras que escribo me salen del corazón debemos vivir unidos no importando el color..." El mundo cambiar, interpretada por Ali de Renacientes ■

NEYMAR

El racismo en el mundo ya no tiene más espacio. En Europa, que dicen que es el primer mundo, es donde hay más. Tenemos que cambiar eso, hoy en día todo el mundo es igual y es una cuestión de respeto.

A close-up portrait of a man with dark, slightly wavy hair and a serious expression. He is wearing an orange collared shirt under a dark olive-green jacket. The background is dark and out of focus. A quote is overlaid on the bottom left of the image.

"Mi familia en Pakistán no
cree que esto pueda pasar"

4. 365 DIES DE RACISME

Radiografia de l'estat del racisme a Catalunya

a partir dels casos del Servei d'Atenció i Denúncia per a les víctimes de racisme i xenofòbia.

Més de 8.000 persones ateses en 24 anys de servei

Una de les principals activitats de SOS Racisme és el Servei d'Atenció i Denúncia per a Víctimes de Racisme i Xenofòbia (SAiD): un servei gratuït que atén persones que han patit una discriminació racista o xenòfoba: cerca la manera més adequada de resoldre la situació, dóna suport a la víctima i informa a col·lectius susceptibles de ser discriminats dels seus drets i les possibilitats per evitar que els els siguin vulnerats.

L'objectiu final del SAiD és la restitució dels drets i de la dignitat de les persones que han estat víctimes de delictes d'odi i discriminacions racistes o xenòfobes. Però un resultat paral·lel és aquest anàlisi de la situació del racisme a Catalunya, basant-nos en informació de primera mà recollida per la mateixa entitat i directament de les persones que el pateixen.

Són moltes les persones que pel seu origen, pel seu color de pell o cultura pateixen agressions de caire racista i que són discriminades en diferents àmbits de la societat. Rebuig social, tracte desigual en les administracions o en l'accés a serveis, precarietat laboral, criminalització, abusos dels cossos de seguretat... Són situacions agreujades a més per temes legals relacionats amb Estrangeria, por i desconfiança a les institucions, manca de coneixement de l'entorn, dificultats amb l'idioma, entre altres. Cal tenir en compte aquesta realitat a l'hora de definir la forma de treball amb les persones, ja que la majoria d'elles requereixen acompanyament, especialment al principi del procés.

Al 2015, 442 persones ateses

D'aquestes 442, 310 són persones que s'han adreçat a SOS Racisme per primer cop, els hem donat informació, assessorament o derivat a

altres serveis en funció de cada cas. D'entre aquestes 310 persones, 137 havien patit una discriminació racista o xenòfoba. 80 van denunciar els fets i han esdevingut casos de racisme nous assumits el 2015, però en 57 ocasions la discriminació finalment no ha estat denunciada i, per tant, el SAiD no ha pogut actuar.

Les situacions de discriminació racista el 2015

Enguany incorporem un nou element a l'anàlisi que fem sobre el racisme a Catalunya, que creiem que pot proporcionar una visió més ajustada de la realitat. Estudiem les situacions de discriminació racista incloent-hi totes les que hem tingut coneixement a partir de les persones afectades, ja siguin finalment denunciades a través del nostre servei o no.

Fins ara analitzàvem només les situacions de racisme que eren denunciades, però hem pogut observar que d'aquesta manera correm el risc de perdre informació rellevant. El fet que algunes víctimes no vulguin continuar el procés de la denúncia, per motius que analitzarem més endavant, no vol dir que aquesta situació no existeixi i no s'hagi d'incloure dins la radiografia general. A més, tenint en compte que el nombre de casos no denunciats representa una part important del total des de fa anys, aquesta informació és de notable importància.

442

Persones ateses durant el 2015

112

Casos d'anys anteriors

310

Persones ateses per primer cop el 2015

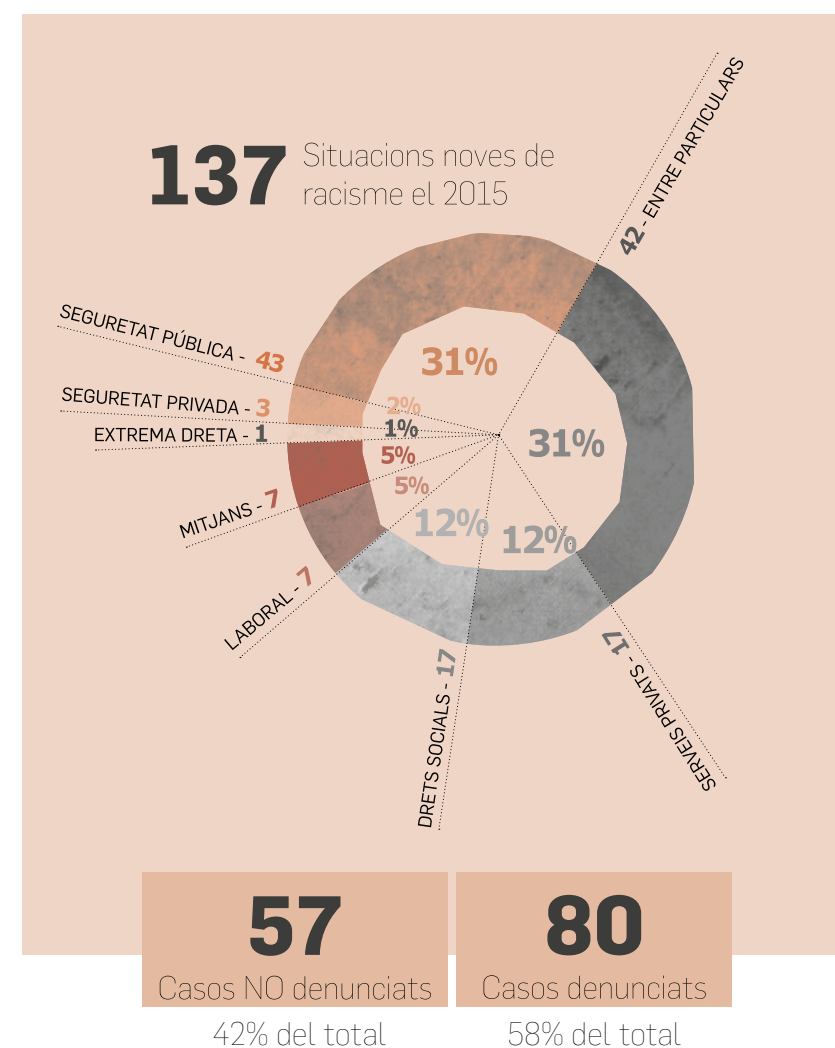
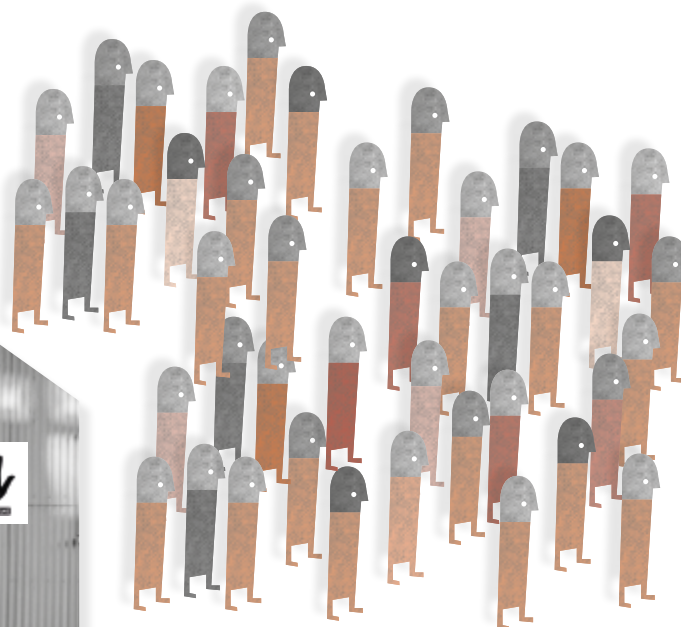

Fig. 2. Representació de la distribució de situacions de racisme el 2015
Font: Dades del SAiD

Al 2015 hi va haver **137 situacions de racisme noves** que es distribuïen, en funció de la classificació de tipologies establerta, de la següent manera: 31% dels casos on hi ha implicats agents de la seguretat pública, 31% entre particulars, 12% casos de discriminació en l'accés a drets socials i un altre 12% a serveis privats, 5% de casos laborals, 5% denúncies a mitjans de comunicació, 2% casos amb agents de seguretat privada i 1% casos tipificats com a extrema dreta.

És necessari explicar, per entendre la lògica de l'anàlisi, que aquesta distribució dels casos per tipologies es fa tenint en compte els actors que intervenen en el conflicte, la relació que hi ha entre ells i l'espai on es produeix la discriminació.

Hi ha dues tipologies que comparteixen el primer lloc en quant a major nombre de casos, amb un 31% del total: les situacions de discriminació que es donen entre particulars i aquelles discriminacions sofertes a partir d'una actuació policial. Els anys anteriors, la tipologia més nombrosa havia estat la de cossos de seguretat pública. Aquesta nova situació ens demostra un increment de les situacions de racisme entre particulars que ens han arribat al servei i que, per tant, s'han produït dins de **l'àmbit més proper de la**

vida quotidiana de les persones.

Aquest fet és preocupant ja que no estem parlant d'un racisme evident i socialment reconegut i que es manifesta de manera excepcional a partir de l'actuació de grups més o menys organitzats i identificats, com l'extrema dreta. Sinó que parlem d'un **racisme quotidià**, que es manifesta en diferents àmbits de la vida de les persones i que no és identificable socialment de manera clara, sinó al contrari, que s'ha de demostrar i mostrar-lo per fer-lo visible, ja que hi ha el perill que es normalitzi.

Recordem que aquesta categoria, la de situacions de racisme, inclou casos denunciats i casos que no i que, per tant, en no gestionar-los en desconeixem els detalls. És per això que l'anàlisi més profunda dels casos l'oferim des d'una mostra més petita, la dels casos nous assumits pel SAiD.

INVISIBILITZACIÓ DEL RACISME

El 2015, 4 de cada 10 persones que havien patit discriminació racista no van denunciar-ho. Aquesta situació s'agreuja en tipologies concretes, com les situacions de discriminació en serveis privats, on no es van denunciar el 82% dels casos.

Al llarg d'aquest any ens trobem amb un 42% de situacions que no han estat denunciades. Un percentatge superior al de l'any anterior, en el que aquestes situacions havien representat un 35%. Cal dir que no s'ha assolit els nivells del 2013: un 53% de situacions no denunciades. Sigui com sigui, creiem que aquesta dada mostra una situació molt preocupant a l'hora de fer front a les situacions de racisme, també per poder diagnosticar i proposar polítiques de prevenció en aquest àmbit.

En aquest context és necessari incidir en la quantitat de situacions de racisme no denunciades segons el tipus de discriminació patida, és a dir, segons la tipologia. Si observem la representativitat en cada grup, que es recull a la figura 2, podem imaginar les repercussions negatives d'aquest fet tant en l'anàlisi com en l'acció contra les discriminacions racistes.

Entre els casos de racisme que va rebre el SAiD el 2015 que finalment no es van denunciar, en més de la meitat (53%) va ser per decisió de la víctima. Aquesta decisió ve motivada per diferents condicionants del context de cada persona, com la por, la desconfiança en el sistema jurídic o en les institucions, per normalització de la situació discriminatòria i, en moltes ocasions, perquè

pensaven que la denúncia "no serviria de res".

El context de crisi genera una complexitat en les problemàtiques del dia a dia de les persones, i això fa que aquestes prioritzin solucionar altres temes en lloc de les discriminacions que poden patir. I a la vegada, la quotidianitat amb la que es donen aquestes discriminacions genera un efecte pervers que fa que aquestes situacions es normalitzin, fins i tot per a les mateixes víctimes.

Un altre factor determinant és que en alguns casos **no es dona prou importància a la discriminació patida**. Aquesta és una de les explicacions de la diferència entre algunes tipologies, com podem observar a la figura 2. Observem dos casos oposats. Mentre que en la discriminació a serveis privats (accés a locals d'oci, lloguer de vehicles, serveis...), el percentatge de persones que no denuncien s'eleva fins el 82%, en les discriminacions que afecten drets bàsics, com ara l'accés a drets socials (salut, ensenyament...), només el 6% de persones que van venir al SAiD van desestimar denunciar.

En aquest àmbit també han incidit favorablement les campanyes d'incidència de les organitzacions socials, com la campanya de defensa de la

sanitat pública universal (PASUCAT) que ha informat i fet acompanyament a les possibles víctimes. Però a la vegada ens posa sobre la taula un repte: cal conscienciar que **totes les discriminacions són importants i que per poder eradicar-les cal denunciar-ho.**

Quan parlem de les motivacions per no denunciar, cal destacar també que s'ha donat un increment notable respecte anys anterior de casos on no s'ha pogut tirar endavant la denúncia per **impossibilitat de trobar la víctima**. Aquesta situació ha passat de representar el 7% del total de casos el 2013 o el 4% el 2014, al 24% el 2015. Considerem que en aquest punt també afecta la situació de crisi, com comentàvem abans, que comporta un increment de les problemàtiques que poden tenir les persones en el seu context personal, parlant fins i tot d'exclusió social en alguns casos.

Tornant a l'anàlisi de la situació d'invisibilització del racisme, identifiquem i destaquem un perill, que és la **normalització de les situacions de racisme**. Un fet que es produeix en dues dimensions: per una banda, l'acceptació individual per part de la persona que pateix la discriminació i que l'arriba a assumir; per l'altra banda, per part de la societat que acaba normalitzant i, per tant, res-

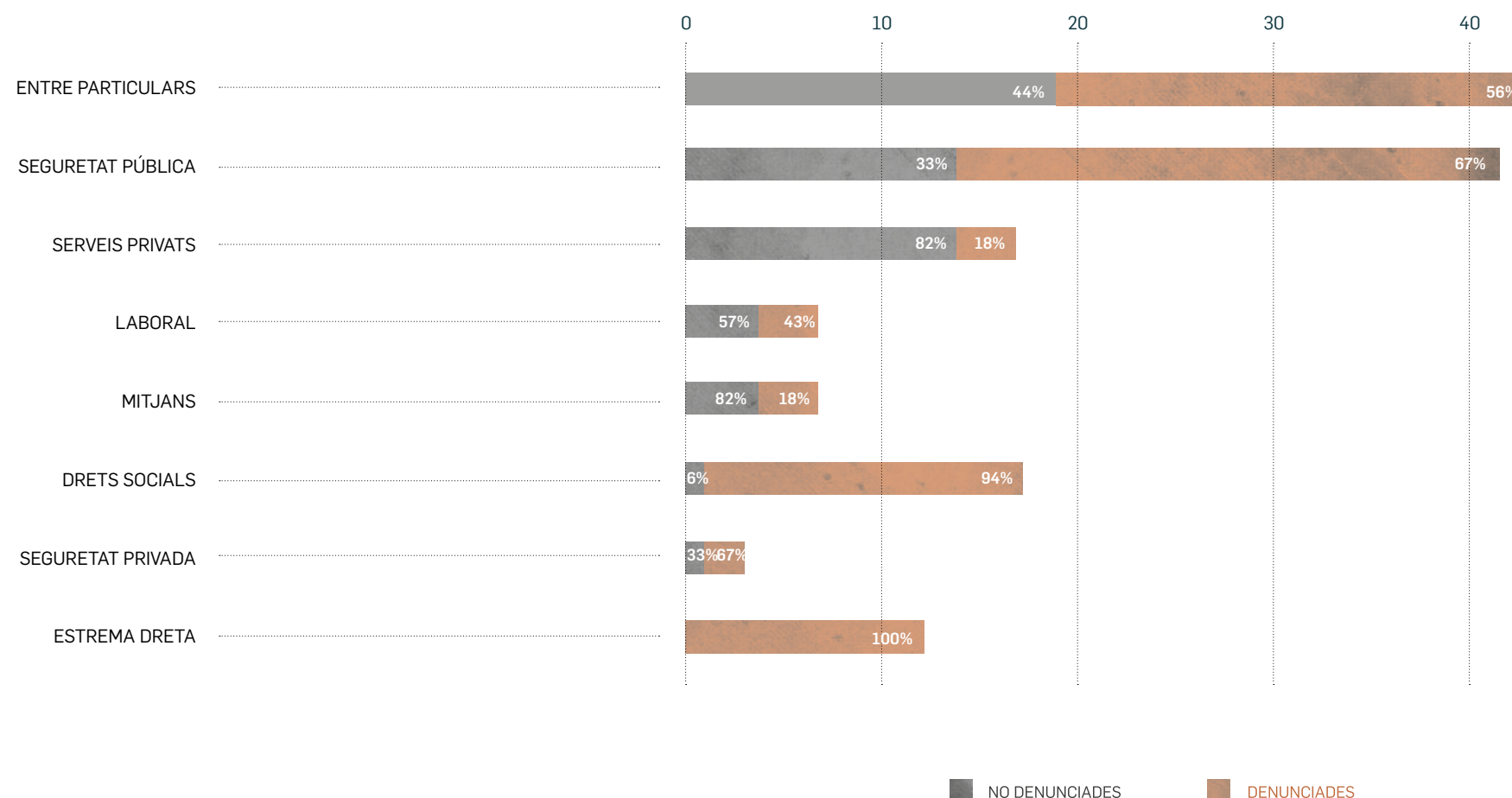

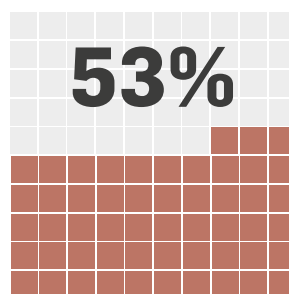
Fig. 3. Situacions de racisme denunciades i no denunciades per tipologies 2015

Font: Dades del SAiD

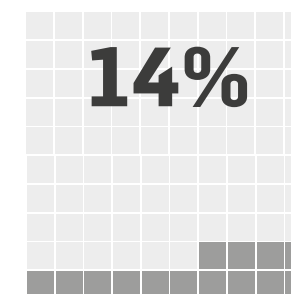
tant gravetat a una situació que es converteix en quotidiana.

Cal tenir en compte que els percentatges que oferim sobre racisme invisibilitzat són sobre les persones que acudeixen al SAiD per assessorar-se o denunciar, però són moltes més les

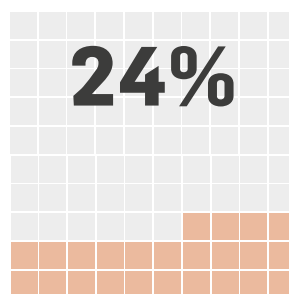
que no acudeixen a cap servei de denúncia perquè no poden, perquè no en coneixen o perquè no saben que allò que estan patint es pot denunciar i hi tenen dret. I segons l'Agència de Drets Fonamentals (FRA) de la Unió Europea, el 82% dels delictes d'odi no es denuncien.

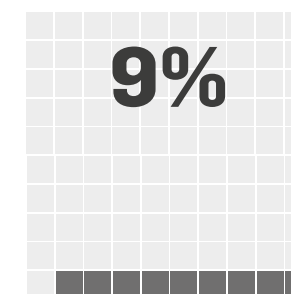
RENÚNCIA DE LA VÍCTIMA A DENUNCIAR

DERIVAT A LABORAL O ESTRANGERIA

IMPOSSIBILITAT DE TROBAR LA VÍCTIMA

PRESCRIT O NO ES POT ACTUAR

Fig. 4. Motius per no denunciar el 2015

Font: Dades del SAiD

Exàmens d'institut, il·lícits i discriminadors

El racisme invisible o casos no denunciats

CAS DEL SAiD

La Roser té 15 anys i està fent 4t d'ESO. Un dia, la Direcció del seu institut la cita a ella i a una altra alumna d'origen magrebí. Ella és nascuda a Catalunya però té cognoms àrabs. El centre vol fer una entrevista i un test a les dues noies, amb l'objectiu de valorar les seves creences religioses i el seu nivell d'interpretació «extremista» d'aquestes creences.

Evidentment aquest test no es realitza a la resta d'alumnat. El criteri de la Direcció de l'Institut sembla basar-se únicament en el suposat origen àrab de les alumnes, vinculant aquests orígens al perill de terrorisme o de compartir una ideologia violenta, en aquest cas totalment desconeguda per la Roser.

Aquesta situació provoca que la Roser es plantegi un conflicte nou a la seva vida, que fins ara no s'havia manifestat tan obertament: si són catalana, i tinc els mateixos drets i obli-

gacions que els meus companys... i a més conec poc o gens l'islam... per què m'han de tractar diferent?

Aquests fets els comunica al Servei d'Atenció i Denúncia de SOS Racisme la seva tieta, germana de la seva mare.

Considerem que els fets són suficientment greus com per actuar davant de l'Institut i del mateix Departament d'Ensenyament. S'estan vulnerant drets com el de la llibertat religiosa i la igualtat, quan aquests no només haurien de ser valors indiscutibles en el nostre sistema educatiu, sinó que aquesta institució encara ha de tenir més cura per preservar-los. I així ho comuniquem a la família.

Tot i la gravetat dels fets, la mare de la Roser té por que una possible denúncia pugui repercutir en el desenvolupament normal de la seva

filla al llarg d'aquest curs al centre i que tingui repercussions negatives a la seva vida escolar. Fins i tot no ha volgut mencionar-ne el nom.

Des del nostre servei, per tant, no iniciem cap actuació per aquest cas. Però tenim presents els fets i considerem que tenim l'oportunitat de sol·licitar explicacions a instàncies polítiques si es produeixen aquests controls i com es justifiquen institucionalment; i més endavant, si és possible, denunciar-les. ■

CRONIFICACIÓ I QUOTIDIANITAT DEL RACISME

Des de fa 7 anys constatem com el racisme es cronifica i es manté un creixement constant en uns àmbits concrets: cossos de seguretat pública i entre particulars. Aquests àmbits representen espais de vida quotidiana, fet que afavoreix la normalització i difusió de les pràctiques i conductes racistes.

Fig. 5. Comparativa de casos nous dels anys 2010 a 2015

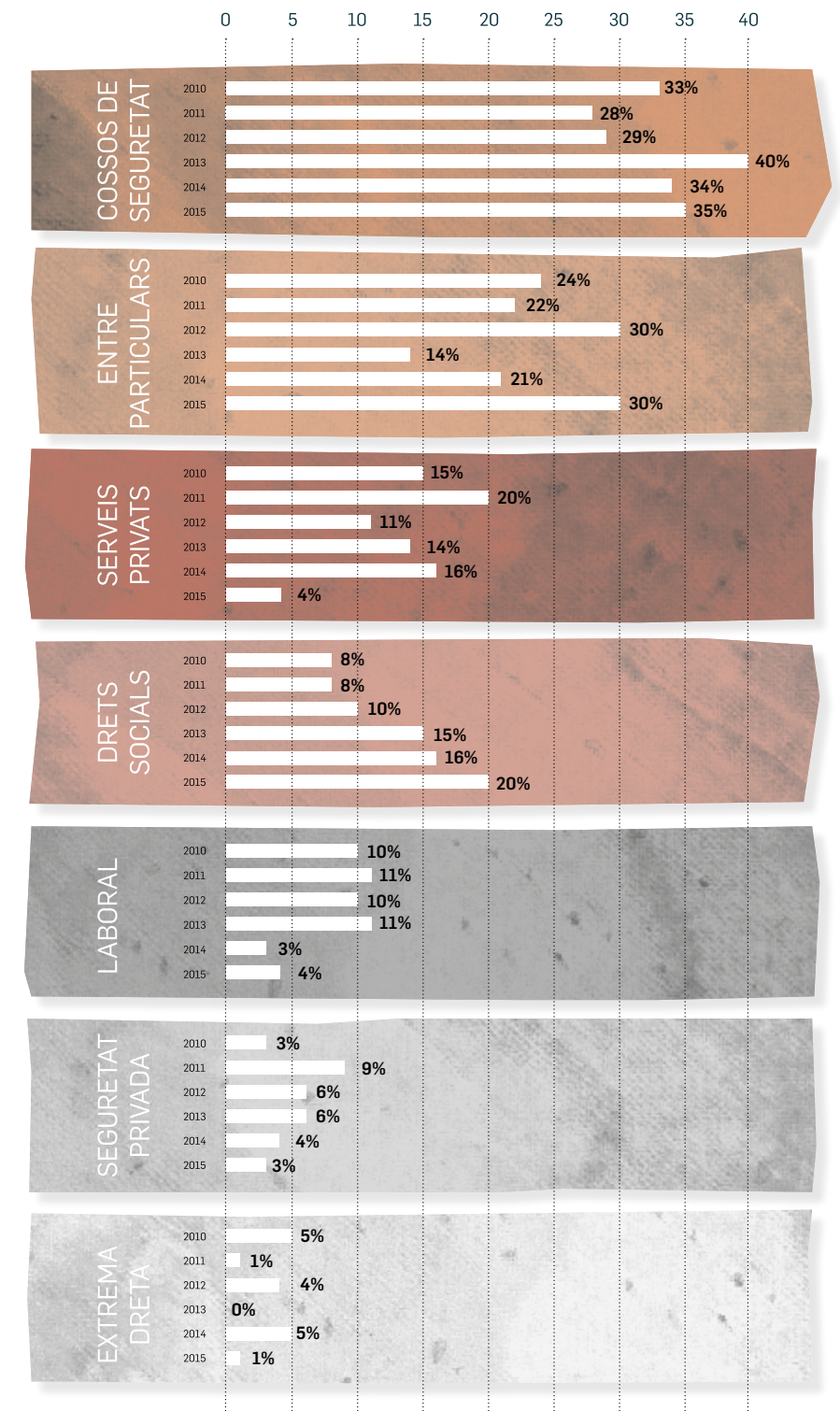
Font: Dades del SAIID

Dels 80 casos nous assumits durant el 2015, aquelles situacions de les quals finalment es va tirar endavant la seva denúncia, el 35% són casos de discriminació o agressió perpetrats per agents de la seguretat pública. És, un any més, la tipologia més nombrosa, fet que encén les alarmes sobre l'estat de salut d'un Estat de Dret i democràtic. Més tenint en compte que aquesta situació es dona des de fa 7 anys i que les dades d'engany s'equiparen a les més elevades durant aquest període.

Tanmateix és important contemplar que del total de situacions de racisme on estan implicats agents de seguretat pública, el 33% no es denuncien.

En segon lloc, la tipologia de casos que més s'han donat el 2015 són les **discriminacions entre particulars**, amb un notable increment respecte el número de casos dels anys anteriors. Els conflictes entre ciutadans i ciutadanes a espais quotidians, sense relació contractual ni de prestació de serveis, mantenen un creixement constant des del 2013, passant de representar el 14% dels casos el 2013, al 30% el 2015.

No és menys rellevant l'increment de casos de **discriminació en l'accés a drets socials**. Aquest tipus de discriminació és especialment greu, doncs l'administració que té la responsabilitat de garantir a tothom l'accés als drets, és la perpetradora

35%

AGRESSIONS I ABUSOS
DELS COSSOS DE
SEGURETAT - 28

30%

AGRESSIONS I
DISCRIMINACIONS ENTRE
PARTICULARS - 24

20%

DISCRIMINACIONS EN
DRETS SOCIALS - 16

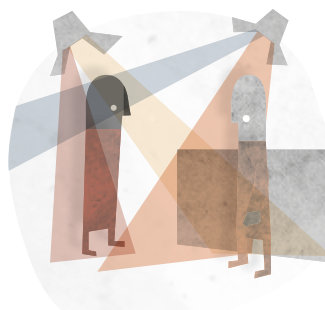
4%

DISCRIMINACIÓ
LABORAL - 3

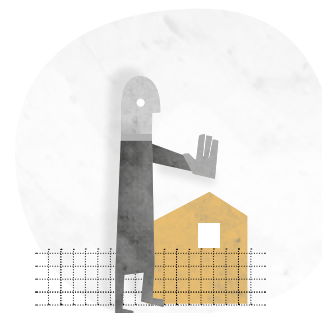
4%

MITJANS
COMUNICACIÓ - 3

4%

DISCRIMINACIÓ EN
SERVEIS PRIVATS - 3

2%

AGRESSIONS I ABUSOS DE
SEGURETAT PRIVADA - 2

1%

AGRESSIONS D'EXTREMA DRETA - 1

Fig. 6. Casos nous de racisme el 2015 per tipologies
Font: Dades del SAiD

de la discriminació. El creixement del nombre de casos d'aquesta tipologia s'ha accentuat els darrers anys, passant de representar el 8% dels casos gestionats l'any 2012, al 20% dels casos del passat 2015. Aquest fet va lligat a l'aprovació del Reial Decret Llei 16/2012 que nega l'accés al dret a la sanitat a les persones immigrades en situació irregular. Com a conseqüència, encara el 2015, els casos de denegació d'accés a la sanitat van representar el 38% del total de casos de discriminació a l'accés a drets socials.

Altres elements a tenir en compte de l'anàlisi dels casos gestionats és la disminució de número de casos de discriminació en l'accés a serveis privats (4%). Aquest fet, però, va lligat al fort increment de situacions no denunciades dins aquesta categoria, que van ser 8 de cada 10 casos.

Fent aquesta radiografia general dels casos de racisme i les seves característiques, arribem a la conclusió que existeix una **gran afectació del racisme institucional a la vida quotidiana de les persones**. Aquest alimenta l'imaginari social respecte a la visió de competència que es té cap al col·lectiu estranger, independentment de la seva situació administrativa o el temps que fa que viu al territori. Posa el

focus del problema en la llibertat de moviment de les persones i en la competència de recursos, amagant la mala gestió i distribució dels mateixos. Aquesta difusió del racisme institucional permet l'aprovació de lleis que discriminen una part de la població, provocant un retrocés en la igualtat de drets i oportunitats.

RADIOGRAFIA L'ESTAT DEL RACISME EN 3 TIPOLOGIES

El nivell de coneixement de la realitat que dona el fet de gestionar un cas i la seva denúncia és el que ens permet a l'entitat oferir una anàlisi més profunda de les situacions i reconstruir l'estat del racisme. Per fer una millor anàlisi d'aquesta realitat ens ajuda classificar els casos en categories segons les seves característiques, en les tipologies que hem explicat anteriorment. D'aquestes tipologies, n'hi ha tres que destaquen pel número de casos que inclouen així com per les seves conseqüències socials. A continuació, els analitzem amb més detall.

1. RACISME EXERCIT PELS COSSOS DE SEGURETAT PÚBLICA

El que hem pogut constatar analitzant els casos de racisme gestionats al SAiD és que les situacions de discriminació racista es donen majoritàriament en els àmbits de la vida quotidiana. I que en aquest àmbit, la intervenció policial també és habitual. La identificació de persones d'origen estranger al carrer -el que anomenem *perfil ètnic*- és constant i és la font principal dels conflictes que originen aquestes discriminacions racistes. Aquestes actuacions provoquen una criminalització del col·lectiu, que té efectes en l'opinió pública (donant contin-

gut a la imatge que alguna cosa hauran fet), i són producte de l'aplicació de la Llei d'Estrangeria i de les directrius policials que es marquen segons el context social en el que ens situem.

Entre els casos perpetrats pels cossos de seguretat pública, hem de destacar les situacions de discriminació que es produeixen per part de membres de la Guàrdia Urbana de Barcelona. Aquest és el cos policial involucrat en més casos de discriminació racista, i això provoca que la majoria dels casos es situïn al municipi de Barcelona, on hi ha una incidència continuada amb el col·lectiu de la venda ambulants irregular.

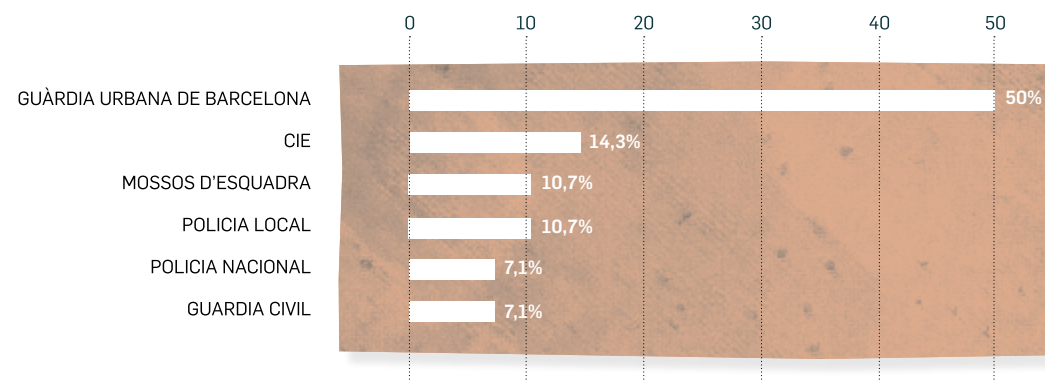

Fig. 7. Cossos policials implicats 2015

Font: Dades del SAiD

2. CASOS DE RACISME I XENOFÒBIA ENTRE PARTICULARS

Dins d'aquesta tipologia s'inclouen aquells casos de discriminació racista on els actors que intervenen són veïns o comparteixen un àmbit de convivència, i on el conflicte es desenvolupa en els diferents espais de la vida quotidiana. És important remarcar que la relació que es dona entre els dos actors en conflicte és una relació entre iguals.

El número de casos de discriminació racista entre particulars ha mantingut un creixement continuat durant els darrers 7 anys, i és la segona tipologia amb més casos. Però el darrer 2015 ha patit un creixement més acusat, passant de representar el 21% del total de casos al 30% actual.

Les discriminacions es manifesten en diferents àmbits de la vida quotidiana d'una persona: al carrer, a l'escala de veïns, a la feina, a locals d'oci, a serveis privats... Això comporta el perill que s'estableixi una normalització en aquests tipus de discriminacions. Sense oblidar que aquests comportaments tenen relació directa amb el racisme institucional i el discurs xenòfob per part d'alguns responsables polítics.

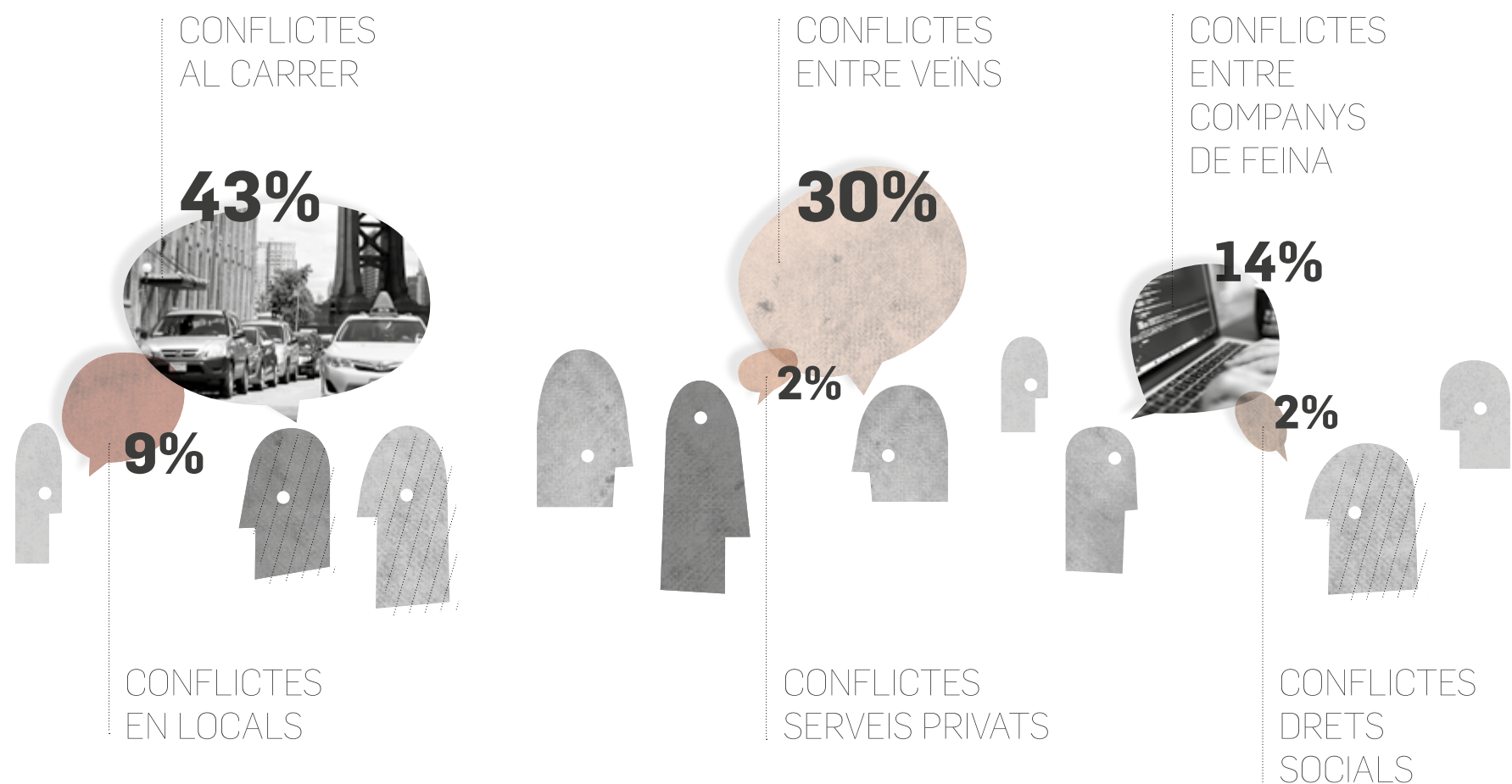

Fig. 8. Tipus de discriminacions sofertes entre particulars el 2015
Font: Dades del SAiD

3. DISCRIMINACIÓ EN L'ACCÉS A DRETS SOCIALS

Aquesta tipologia inclou les discriminacions produïdes en l'accés a drets socials, com són l'educació, la sanitat, l'empadronament -que facilita l'accés als anteriors drets-, l'accés a l'habitatge i el tracte i les condicions d'accés per tramitar serveis socials.

Exceptuant l'habitatge, tots aquests serveis bàsics són competència de l'administració pública, per tant, el greuge comparatiu amb la resta de tipologies incrementa, ja que **l'administració és qui ha de vetllar per la igualtat en l'accés als drets** i el seu gaudiment. I en aquest cas, lluny de preservar-los, està discriminant.

Una discriminació pot incórrer en una il·legalitat si interpreta la llei de manera distorsionada o fins i tot es pot atribuir competències que no li són pròpies. Un exemple clar són les condicions d'empadronament que plantegen diversos municipis catalans que limiten l'accés a drets fonamentals dificultant o negant fins i tot, l'empadronament a veïns i veïnes de nacionalitat estrangera. Un altre exemple és **l'accés a la sanitat pública**, supeditada en aquests moments a una regulació poc clara i poc específica, donant peu a una interpretació discrecional que pot generar discriminacions en

base a la situació administrativa de la persona, i per tant al seu origen.

És destacable l'augment del nombre de casos de discriminació en l'accés a drets socials, que correspondria actualment a la tercera tipologia més nombrosa. Seguint una tendència d'increment iniciada l'any 2012, ha passat de representar del 8 al 20% del total de casos aquest 2015. L'explicació d'aquest increment ve donada, per una banda, pel context de crisi que genera una competència en l'accés als recursos socials, fomentant el binomi entre "ells i nosaltres". I per una altra, l'aprovació del Reial Decret Llei 16/2012, que ha generat un canvi en el paradigma d'accés a la sanitat universal espanyola, passant de vincular aquest dret a la residència al territori a través de l'empadronament, a la condició d'assegurat a la Seguretat Social com a requisit indispensable per accedir al circuit públic sanitari espanyol. Aquesta nova situació ha generat discriminacions en l'accés a aquest dret social.

És per aquest fet que de la tipologia d'accés a drets socials, els casos de discriminació en l'accés a la sanitat són els més nombrosos.

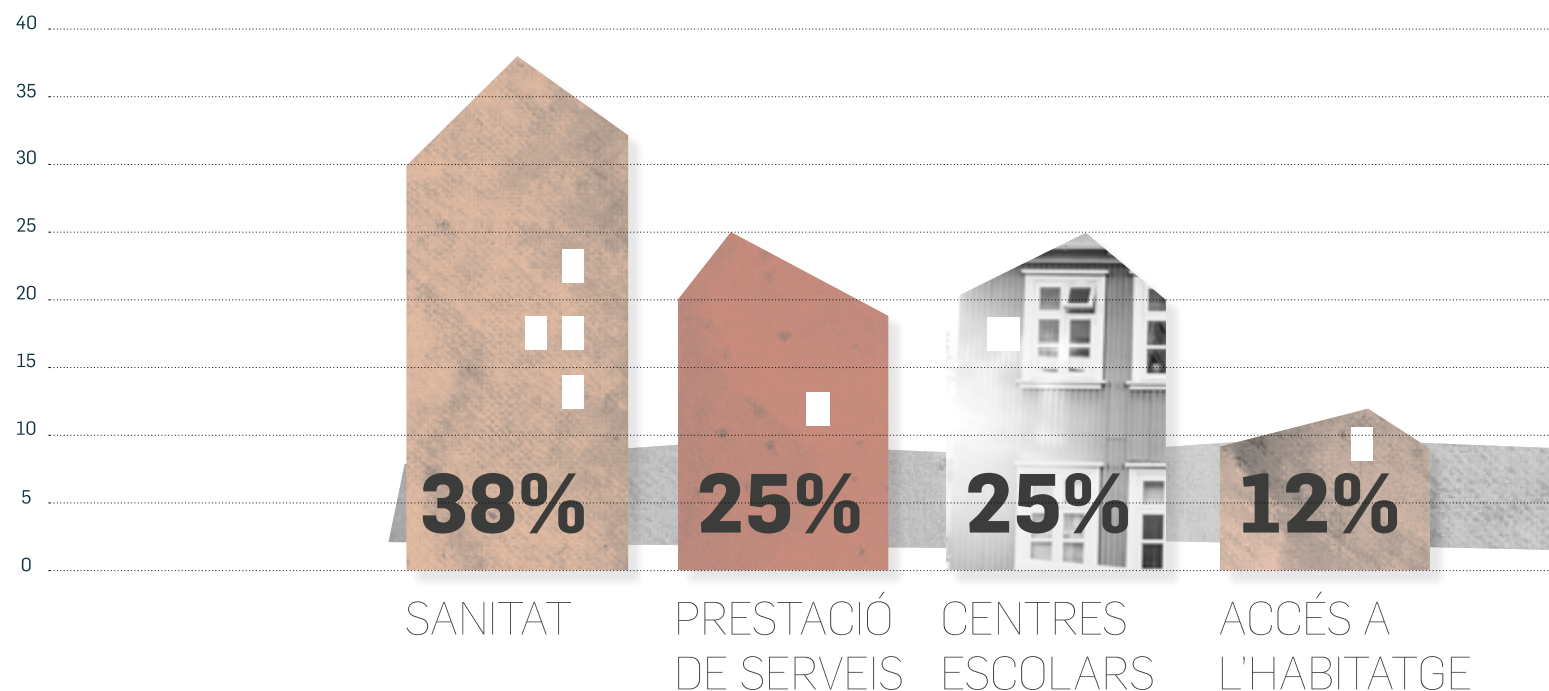

Fig. 9. Tipus de discriminacions sofertes en l'accés a drets socials el 2015
Font: Dades del SAiD

INCREMENTA LA GRAVETAT DELS CASOS

L'increment notable de delictes gestionats pel SAiD (del 40% al 70% de les denúncies penals) és conseqüència de l'augment de la gravetat dels casos, però també, perquè es comença a dimensionar el racisme com un problema social greu.

Analitzant les vies de resolució dels delictes d'odi i les discriminacions racistes assumides pel SAiD, podem extreure conclusions sobre la gravetat dels casos, prenent com a indicador si són tipificats com a delictes greus o lleus, per exemple.

La mostra analitzada en aquest cas són els casos que s'han gestionat durant l'any, i aquesta inclou casos nous que hem assumit durant el 2015 (80 casos) i els que es van assumir durant anys anteriors però que continuen oberts i, per tant, han precisat d'un seguiment i gestió durant el darrer any (112 casos). En total formen una mostra de 192 casos gestionats, el 38% corresponen a casos nous i el 62% restant, a casos iniciats en anys anteriors.

Analitzant els casos gestionats, doncs, arribem a la conclusió que s'ha **incrementat la gravetat de les situacions de discriminació**, doncs del número de casos que portem per la via penal, el 70% són tipificats com a delicte, el 30% restant com a faltes -delicte lleu, segons el nou Codi Penal-. En comparació amb el 2014, que la distribució

va ser del 40% delicte, 60% faltes.

La via penal continua sent la via de resolució dels conflictes més utilitzada, amb un 52% dels casos gestionats. Un fet que valorem negativament, donat que no és sempre la via més adequada: 1) en casos on existeix una situació relació, com conflictes entre veïns, una sentència judicial no soluciona una situació de convivència; 2) la dilatació en el temps que suposen les denúncies penals allarga la resolució del conflicte suposa un doble victimització i, 3) en concret en el casos amb cossos policials, es donen moltes traves per resoldre el cas (principi de veracitat de la policia, denúncies creuades, etc).

Però per sobre d'aquests factors, valorem negativament aquest percentatge perquè optar per la via penal comporta un **deteriorament** important de la situació de discriminació.

Assetjament veïnal sense treva

Incrementa la gravetat dels casos

CAS DEL SAiD

La Núria és una dona de 44 anys que ha treballant com a medidora social a l'associació Salut i Família de Cervera durant deu anys. Després de separar-se de la seva parella, l'any 2012, decideix anar a viure amb la seva filla de 9 anys a Lleida. Allà treballa cuidant una persona gran i netejant cases; tanmateix dedica una part del seu temps a ensenyar àrab a una escola del municipi. A part de la seva filla petita, no compta amb més família a prop, tots resideixen a altres països.

Un temps després de traslladar-se a la ciutat de Lleida, diversos clients del bar que hi ha al costat de casa seva comencen a increpar-la. Quan la veuen de camí a casa, li criden comentaris racistes i sovint insinuacions sexuals. Les primeres vegades que la Núria es veu en aquesta situació procura mantenir-se ferma i demana que deixin de cridar-li i d'humiliar-la. Però a mida que pas-

sa el temps, cada vegada són més les persones usuàries d'aquest bar que se sumen als insults i a les vexacions.

Farta que aquesta situació s'hagi convertit en el seu pa de cada dia, decideix enregistrar amb el seu mòbil diverses situacions on la discriminen al mig del carrer. La Núria adjunta aquestes gravacions com a proves de la denúncia que presenta l'octubre del 2014. Dues persones, incloent-hi el propietari del bar, són condemnades per faltes d'injúries. Sembla ser, però, que no és una mesura suficient per a posar punt final a la situació. Uns mesos més tard, la Núria ha de denunciar-los de nou, a les mateixes persones i a algunes més que s'han afegit als episodis d'assetjament.

La Núria se sent constantment perseguida i amenaçada per part del que ella percep com una banda or-

ganitzada per fer-li la vida impossible. Les discriminacions i vexacions diàries s'estan estenent a altres zones del barri, a la sortida de la feina i fins i tot a l'escola; les amenaces i insults racistes continuen ininterrompudament. Comença a creure que les volen fer fora del municipi, i a mesura que els dies passen i el conflicte s'agreuja, la sensació persecutòria afecta la seva estabilitat mental i física.

La Núria no pot creure el que li ha tocat viure i es troba tancada a casa patint un quadre d'insomni, inapetència i atacs de pànic. Des del SAiD, no es dubta ni un segon a agafar aquest cas. Considerant la gravetat de la situació, en primer lloc s'informa l'Ajuntament de Lleida dels nombrosos abusos que està patint la Núria. Després de gestionar i tramitar diverses denúncies, també es proposa iniciar paral·lelament un procés d'intervenció comunitària

al barri involucrant-hi la mateixa administració. Malgrat tot, la Núria ja no confia que aquest cas pugui resoldre's fent-se justícia, l'únic que vol és que la deixin en pau.

Quan arriba l'estiu, decideix passar les vacances al Marroc amb la seva família, que no sap res del que li està passant a Lleida. Des del SAiD es demana la suspensió del judici fins que torni i el jutjat proposa iniciar un procés de mediació entre les dues parts. Finalment el cas s'arxiva, perquè la Núria, esgotada, accepta que hi hagi acord i l'altra part reclama l'extinció de la responsabilitat penal dels acusats.

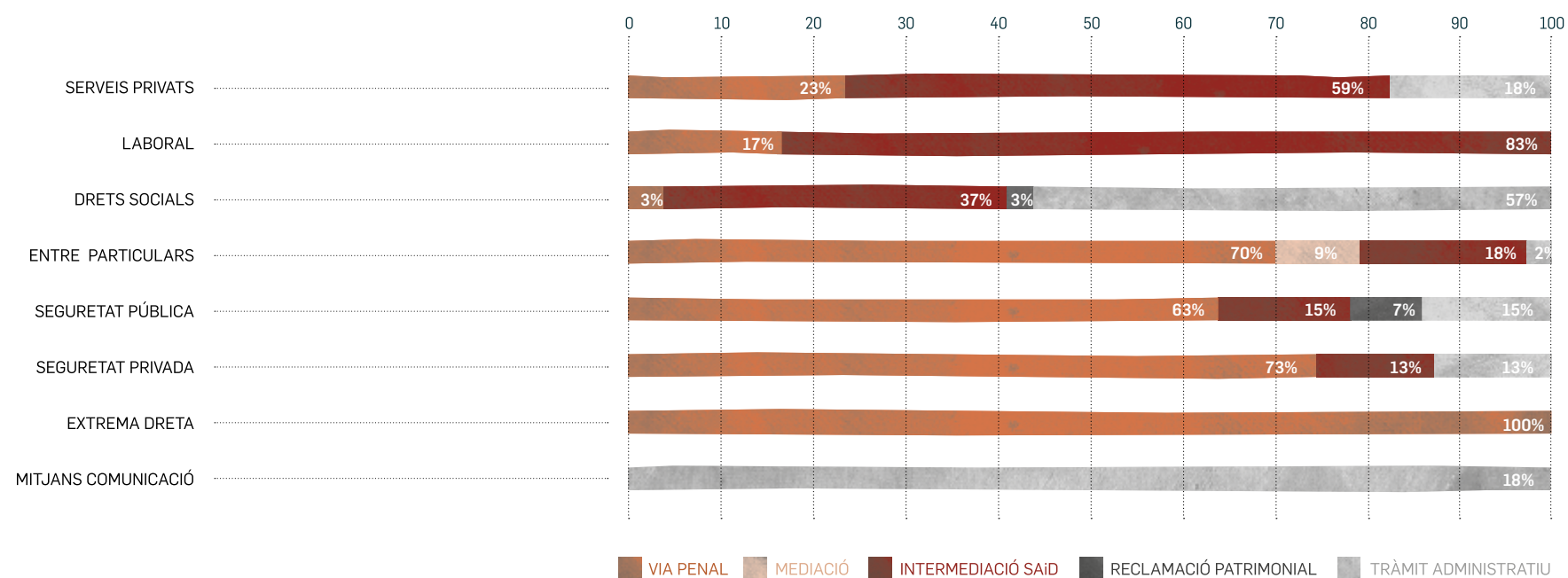
La Núria decideix marxar a viure a França amb la seva germana i posar distància entre la seva família i les persones que li han causat tant mal. ■

Generalment, les vies utilitzades per resoldre els diferents conflictes són diverses i tenen relació amb la tipologia del cas que es pretén solucionar. El protocol d'actuacions del SAiD permet escollir la solució més adequada per cada cas en funció del contingut de la discriminació i de la normativa que el protegeixi. De manera genèrica es podria explicar que en els casos que tenen a veure amb espais de convivència, amb situacions de conflicte amb l'administració pública, amb qüestions laborals, i amb la prestació de serveis privats, les vies de resolució habitualment utilitzades són la **queixa o la denúncia administrativa** adreçada a l'organisme competent que gestiona aquell àmbit o la intervenció directa del SAiD, que a vegades es coordina amb altres agents o serveis.

En aquells casos on el greuge de la discriminació comporta lesions físiques o injúries, com per exemple les tipologies que tenen a veure amb cossos de seguretat pública, seguretat privada i extrema dreta, la via utilitzada normalment és la **penal**. Tot i que en aquest cas hem introduït una nova via que s'inicia a través de la **reclamació patrimonial a l'administració pública** amb la intenció de donar peu a un possible litigi estratègic o a una repercussió i modificació en la implementació de la normativa vigent. Són casos

on majoritàriament es denuncia les aplicacions irregulars de la mateixa Llei d'Estrangeria i l'actuació policial irregular produïda a partir d'una identificació per perfil ètnic.

En quant a les discriminacions en la tipologia d'accés a drets socials, és raonable que la via de resolució prioritària sigui la queixa a través de l'administració i a través de la **intervenció directa del SAiD** intercedint

davant de l'administració. Aquest tipus d'actuació té una durada més llarga per poder donar resposta al problema, i els darrers dos anys s'ha incrementat amb les gestions destinades a resoldre casos de discriminació en l'accés a la sanitat pública.

Malauradament, en els darrers set anys, **la via penal, s'utilitza cada vegada més també en els casos que es donen en espais de convivència**. L'explicació d'aquesta evolució, és que les situacions en aquests àmbits de convivència arriben cada vegada més deteriorades al nostre servei, i no es té cap altra opció que denunciar-ho per la via penal.

Fig. 10. Via de resolució per tipologies dels casos gestionats el 2015

Font: Dades del SAiD

Aquesta situació s'està donant també a altres tipologies, de manera que el número de casos per via penal és cada cop més elevat. De fet, la via penal suposa el 52% de les estratègies de resolució dels casos gestionats al 2015. Una de les conseqüències d'aquesta situació és l'allargament dels processos i que, com hem explicat abans, la majoria dels casos gestionats durant l'any siguin casos oberts els anys anteriors. Recordem que l'any passat la relació va ser del 62% antics, 38% nous. Això suposa un greuge per les persones que han patit una discriminació o agressió racista i han de viure un procediment de llarga durada per solucionar els conflictes.

És remarcable la disminució del percentatge de faltes -o delictes lleus- respecte als anys anteriors. Si entre el 2011 i el 2014 s'havien gestionat un 41% aproximadament de casos tipificats com a faltes, aquest 2015 el número es redueix fins el 25%. En contrapartida, el 70% dels casos estan en diligències prèvies o tipificats ja com a delictes. Aquest canvi es produeix per diferents motius:

- L'increment de la nostra **intervenció com a defensa** en els casos on intervenen membres de cossos de seguretat pública. En aquest casos es contempla el delictes d'atemptat

condicionat pel fet de que la possible víctima és un agent de l'autoritat.

- L'augment dels casos entre particulars tipificats com a **delictes contra la integritat moral**. Això es dona perquè els casos que hem assumit són de més gravetat, però també detectem que hi ha una major sensibilitat en la gravetat d'aquests fets, perquè aquests són continuats en el temps o per una interpretació de l'aplicació del nou Codi Penal que considera el fet com una vulneració de la dignitat de la persona. Aquest canvi ens dona més possibilitats d'incorporar l'agreujant de racisme.

- Un altre tipus de casos que fan que s'incrementi el nombre de procediments que es tramiten com diligències prèvies són els **d'accés a serveis privats**, on els casos de discriminació en el dret d'admissió a locals d'oci, que anteriorment es resolien per via administrativa, actualment es tramiten per la via penal.

Analitzant l'evolució dels casos assumits a través de la via penal, hem de destacar que:

- El major nombre de casos, el 48,6%, es troben pendents d'instrucció o assenyalament de judici.

- En el 10,8% dels casos hi ha hagut una sentència condemnatòria per

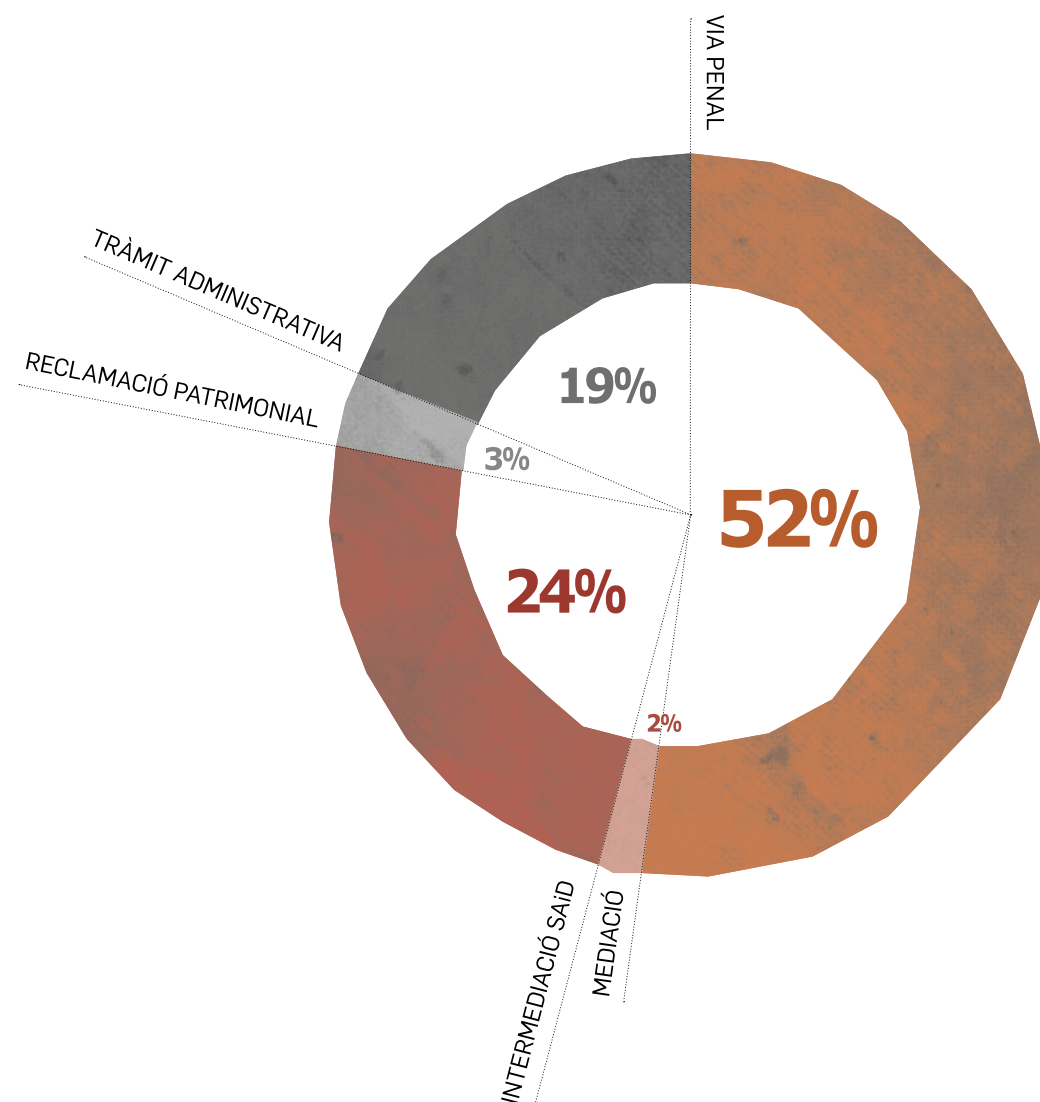

Fig. 11. Via de resolució dels casos gestionats el 2015
Font: Dades del SAiD

l'altra part. Aquests casos són la majoria conflictes entre particulars, excepte un cas de discriminació de membres de cossos de seguretat pública. Aquest és un cas excepcional dins la seva tipologia, que generalment suposa una carrera d'obstacles.

- També destaquem com a molt rellevant una sentència condemnatòria que incorpora l'agreujant de racisme, en un cas d'extrema dreta.

- Respecte els casos arxivats, que suposen un 19,8% del total, per una banda celebrem aquells que corresponen a a cossos de seguretat pública on actuàvem com a defensa. Donada la dificultat dels processos, el seu arxivament el considerem un fet positiu. Per altra banda, lamentem els casos de conflictes entre particulars que s'han arxivat per l'aplicació del nou Codi Penal.

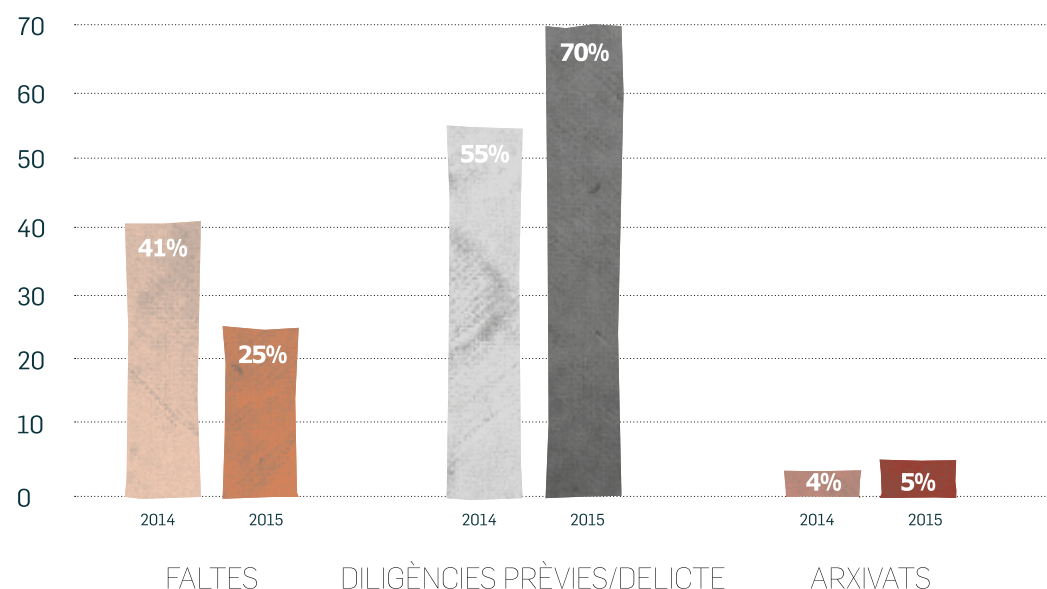

Fig. 12. Comparativa dels tipus de procediment penal 2014 -2015

Font: Dades del SAiD

LES ADMINISTRACIONS TAMBÉ SÓN AGENTS DISCRIMINADORS

Des de SOS Racisme identifiquem que les administracions actuen com agents discriminadors des de dues vessants:

1. Racisme per inacció: no hi ha voluntat política. No està observant ni recollint dades sobre casos de discriminació, no està visibilitzant el racisme ni actua proactivament contra aquests delictes. Una de les funcions de l'administració és conèixer la realitat, entre d'altres: recollir dades, potenciar observatoris sobre el que està succeint en relació al racisme i la resta de delictes d'odi. Conèixer per actuar, prevenir, sancionar. I no s'està fent.

2. Racisme per acció: es dona, a la seva vegada, per dues bandes. Per una, pel no compliment de normatives internacionals, estatals o autonòmiques que té conseqüències negatives amb efecte discriminatori per un sector de la població.

En aquest sentit, destaquem l'aplicació deficient de la Instrucció de CatSalut per assegurar l'accés al dret a la salut de les persones en situació irregular. O la no aplicació del procediment sancionador en la discriminació en dret d'admissió.

Per altra banda, està discriminant quan desenvolupa lleis o normatives discriminatòries i aplica, i no sanciona ni atura, males pràctiques, irregularitats i il·legalitats.

Alguns exemples són el Decret Llei 16/2012 que nega l'accés a la salut pública a les persones immigrades en situació irregular, una normativa clarament discriminadora. Així com les identificacions per perfil ètnic, les dificultats en l'accés al padró, la nova normativa per accedir a la nacionalitat o les anomenades expulsions exprés.

Analitzant les denúncies de discriminació racista també hem observat que **a nivell judicial, es comença a dimensionar el racisme com un problema social rellevant, sobretot en conflictes entre particulars**. Situacions que abans eren considerades faltes, comencen a tipificar-se com a delictes. Aquesta tendència no es pot atribuir únicament a la reforma del Codi Penal, doncs no ha donat temps a percebre les seves conseqüències. Aquest dimensionament es dona també en un lleu increment de procediments que poden incloure el delictes contra la integritat moral i l'agregant de racisme.

En aquest sentit, reclamem que **les administracions juguen un paper important** en aquest context: tenen la responsabilitat i el deure de desenvolupar les eines necessàries per atendre i restituir els drets de les víctimes, per exemple desplegant i dotant de recursos la llei de protecció a la víctima (Llei 4/2015, del 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes). Per altra banda, ha d'assumir la seva responsabilitat en els casos de discriminació en els que està involucrada. Per aquest motiu, el 2015 el SAiD ha utilitzat la reclamació patrimonial com un instrument de resolució, especialment quan la via penal no sempre dona resposta.

PENDENT D'ASSENYALAMENT DE JUDICI/INSTRUCCIÓ	
ARXIVAT	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER L'ALTRA PART	
ABSOLUCIÓ DE L'ALTRA PART PENDENT DE RECURS	
PRESCRIT	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER L'USUARI	
SENTÈNCIA ABSOLUTÒRIA PER L'ALTRA PART	
SENTÈNCIA ABSOLUTÒRIA PER L'USUARI	
CONDEMNA DE L'USUARI PENDENT DE RECURS	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER LES DUES PARTS	
PENDENT DE SENTÈNCIA	
ACORD	
ARXIVAT, PENDENT DE RECURS D'APEL·LACIÓ	
CONDEMNA DE L'ALTRA PART PENDENT DE RECURS	

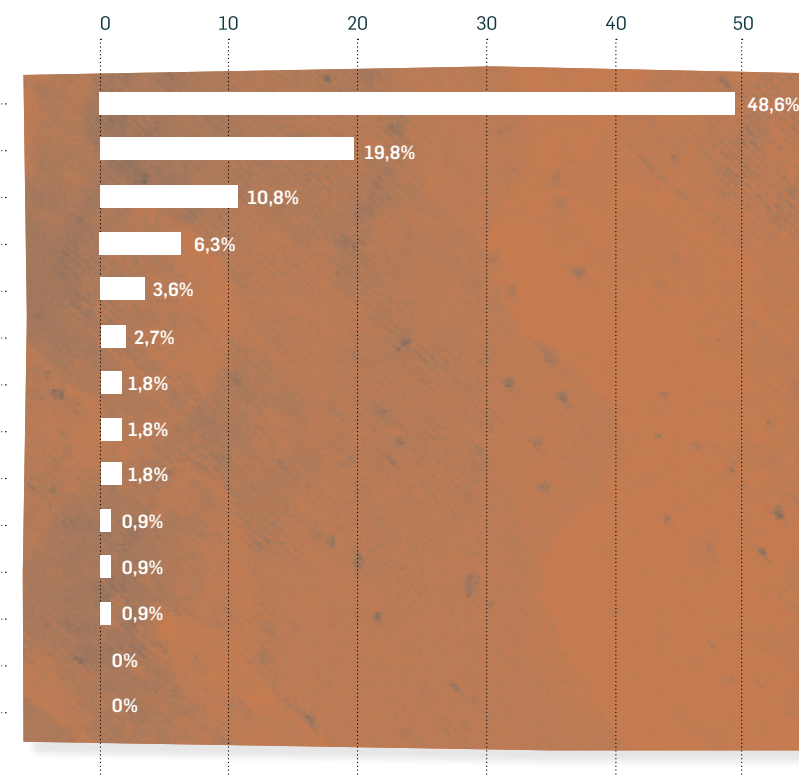

Fig. 13. Situació dels casos gestionats per procés penal el 2015
Font: Dades del SAiD

Els policies nacionals i el niqab

Reclamació patrimonial contra el Ministeri d'Interior

CAS DEL SAiD

La Laura és una dona jove, musulmana, que viu al nostre país des que tenia 3 anys. Acaba de presentar-se a la comissaria de Mataró amb els seus fills de 8 i 5 anys rere seu. Cal arreglar els papers del més petit i sap perfectament què ha de fer i amb qui ha de parlar; just ahir també hi van anar. El dia anterior va ser per a ella un dia habitual, en entrar havia vist com els dos agents que vigilen la porta l'observaven amb estranyesa. Quan li van dir que s'identifiqués, ella amb total normalitat va demanar que fos davant d'una dona i, tot seguit, es van poder fer tots els tràmits i va marxar rere la mirada de sospita dels mateixos agents que l'havien vist entrar. Per a la Laura, un dia com un altre.

En canvi, avui sembla que tot serà més fàcil, hi ha una dona encarregada de fer les gestions i la Laura està més tranquil·la perquè sap

que no tindrà gaire inconvenient per a arreglar-ho ràpid. Però just quan avança fins al taulell, un agent fa el relleu ràpidament a la dona que hi ha estat fins ara. El nou funcionari no permet aquesta vegada que la Laura s'identifiqui davant d'una agent dona. Això dóna peu que s'iniciï una discussió que provoca que altres agents hi intervinguin. L'envolten i se l'emporten a una sala en un pis inferior. Allà és interrogada, entre llàgrimes, per una dona policia que és la cap de la comissaria. Li pregunten per què vesteix amb niqab i li insinuen si és que el seu marit l'obliga a fer-ho. Ella respon que simplement el du perquè vol, i que no té cap intenció de negar-se a la identificació. Sap que és la seva obligació, però també sap que han de respectar la seva opció religiosa. Tot i així, els diu que en cas que no hi hagi cap dona ja ho farà davant d'un home, l'últim que vol és que l'expedició d'un passaport per al seu fill

es converteixi en un problema. Però no serveix de res. En pujar altra vegada a la sala principal, li interposen una denúncia per negar-se a ser identificada. De poc serveix que ella demani els noms dels agents que la denuncien i la fan sentir discriminada. S'hi neguen en rodó i també eviten facilitar els números de placa. Malgrat tot, acompanyant la denúncia, finalment li entreguen el document que restava per tramitar.

La Laura ha decidit contactar amb una amiga d'infància i advocada de SOS Racisme, la coneix des que tenia tres anys, quan va arribar a l'Estat espanyol. Des del SAiD s'envia una carta a la Subdelegació del Govern per demanar explicacions del que ha succeït i exigir responsabilitats. Passats uns dies es rep una resposta de l'Administració que corrobora la denúncia policial i admet que, efectivament, la Laura s'ha negat a identificar-se a la co-

missaria per justificar la denúncia, quan ella en cap moment s'hi va negar. Sense dubtar-ho ni un moment, però coneixent la dificultat per a fer justícia en aquest cas de discriminació, es redacta una reclamació patrimonial. Ella reconeix que no busca venjança, ni diners, simplement vol sentir-se lliure d'agressions i discriminacions.

A data d'avui el SAiD encara espera una resposta a la reclamació. La Laura, en canvi, prefereix no esperar res, sinó fer el possible per a viure tranquil·la amb la gent en qui confia i procurar que tota la resta la respecti. ■

La inacció de l'administració pública

CAS DEL SAiD

La situació de partida no era gens favorable, en quant a la resposta per part de l'administració local. En concret aquesta situació es va iniciar a partir d'una denúncia, resultat d'un testing organitzat per SOS Racisme per avaluar el nivell de discriminació en l'accés als locals d'oci de Barcelona. Després de contactar per escrit amb el local, vam adreçar la denúncia a la Subdirecció General d'Espectacles Públics i Activitats Recreatives, que té la competència per aplicar la normativa sobre el dret d'admissió.

Aquesta mateixa subdirecció, en base a l'article 13.1. de la llei 11/2009 de 6 de juliol, on es contempla que l'ajuntament pot assumir les competències d'inspecció i sanció dels establiments oberts al públic, els espectacles públics i les activitats recreatives sotmeses a llicència municipal, va traslladar aquesta denúncia a l'Ajuntament de Barcelona.

L'Ajuntament, a la vegada, trasllada aquesta denúncia a l'Oficina per la No Discriminació (OND), la qual actua eficientment en aquests conflictes discriminatoris des d'una perspectiva de gestió i mediació dels mateixos, però no té competència sancionadora.

Per aquest motiu, consideràvem que a partir d'aquesta organització interna per part de l'Ajuntament de Barcelona, s'està vulnerant el dret a la denúncia i s'impedeix la possible actuació sancionadora que en casos com aquests s'ha de poder oferir a la persona que se li ha vulnerat un dret, i que la mateixa administració ha de vetllar, si cal, encara amb més cura per preservar-lo.

És per això que vam comunicar aquesta situació a la Síndica de Greuges de Barcelona, que va actuar en conseqüència elaborant un informe a partir de la informació pro-

porcionada per les parts. En aquest informe va valorar que l'actuació del servei municipal no va estar ajustada a dret, ja que davant la interposició d'una denúncia a l'Ajuntament, aquest no ha donat compliment a la seva obligació d'iniciar el procediment, o almenys, d'emprendre els tràmits necessaris per comprovar si procedeix o no la seva incoació, desconeixent o ometent les seves competències municipals.

Posteriorment i com a resultat de tot aquest treball, es va aprovar per part de l'Ajuntament una resolució per assumir aquesta competència i iniciar així procediments sancionadors motivats per aquestes discriminacions en el dret d'admissió als locals d'oci de la ciutat.

Considerem que després de tot, aquest és un èxit per eradicar el racisme i preservar la igualtat de drets i la seva defensa, i a la vegada, esmena la inacció de l'administració. Esperem ara la implementació d'aquesta resolució. ■

Totes aquestes reflexions ens porten a concloure que:

DENUNCIEM QUE LES ADMINISTRACIONS BUSQUEN INVISIBILITZAR EL RACISME

Considerem que s'amaga l'existència tàcita del racisme i la xenofòbia a nivell executiu, legislatiu i judicial. Tot i ser conscients que el racisme [present a la societat i a les institucions] farà trontollar la convivència, amb greus conseqüències per totes les persones, no es fa un esforç real per lluitar-hi en contra.

Els costos humans i socials de la invisibilització del racisme són molt més alts que els necessaris per treballar per eradicar-lo.

A més, això és així si es té en compte que la lluita contra el racisme i la xenofòbia té un marc legal avançat i una agenda marcada amb els propers passos a seguir.

Aquesta és una situació molt negativa per la societat, però coherent amb unes administracions i governs que, tot i tenir l'obligació de vetllar pels drets, utilitzen el discurs racista per justificar els atacs i les restriccions als drets de la ciutadania.

ANGELA DAVIS

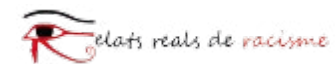
*¿Por qué aprendemos a temer el
terrorismo pero no el racismo,
no el sexismo/machismo, no la
homofobia?*

**"Te vamos a rebentar la
cabeza, panchito de mierda"**

5. PERIODISME LITERARI SOBRE CASOS DEL SAiD: “Relats Reals”

Tot seguit us presentem un recull de casos del SAiD explicats a partir del periodisme literari. L'objectiu de la campanya #RelatsReals és informar i sensibilitzar, difonent casos atesos pel Servei d'Atenció i Denúncies de SOS Racisme Catalunya. Utilitzem noms falsos per mantenir l'anonimat de la persona agredida per política de protecció de dades. Però és l'única dada fictícia. Tots els fets que s'hi narren són reals. Des del gener del 2016 podeu llegir els #RelatsReals a *La Directa*, un cop al mes, a la secció “Expressions”.

Ulls nus davant la mirada policial

Aquell dia, la Laura va obrir la porta de la comissaria de Mataró amb seguretat. Els seus fills van entrar al seu darrere. Ja coneixien aquell lloc. El dia anterior, havien anat allà per arreglar els papers del petit. Tot va prou bé, tot i que els dos policies de l'entrada es van mostrar inquietos en veure la seva vestimenta. Un d'ells li va dedicar una mirada de menyspreu, que la Laura, cansada de defensar-se, va decidir passar per alt. Quan li ho van demanar, ella no va tenir cap problema a identificar-se: això sí, va sol·licitar que fos davant d'una dona. Ho va fer, van arreglar els papers i se'n van anar.

Aquesta vegada era el torn del fill gran. Només entrar, desenes de mirades es van centrar en ella. En el seu vestit. En el seu cap. En el seu mocador. En els seus ulls, que es van creuar novament amb els d'aquell policia. No semblava gens

content de veure-la. Va agafar tanta, va seure al costat dels seus fills i va esperar. Es va relaxar en veure que a la taula que li tocava atenia una dona. Meec! El seu torn. Tot d'una, un policia jove va aparèixer en aquella taula:

- Jo sóc qui farà el tràmit. Saps que has d'identificar-te?
- Sí, sí. Quan arribi el moment, ho faré.
- T'has d'identificar, ara mateix.
- Puc fer-ho, com ahir, davant d'una dona?
- No.

No. Resposta categòrica. Sense espai a dubte ni discussió. La Laura es va posar nerviosa. Molt. Va intentar controlar-se... però quan el seu cap va reaccionar, el seu cor ja havia escopit aquelles paraules com una bala:

- Em vas de llest? Per què em parles així?
- Què? A sobre t'atreveixes a dir-me això?

La Laura es va ensorrar. Va plorar. Dos policies van baixar-la a una sala i la van interrogar: que des de quan vestia amb niqab, que si l'obligava seu marit... Ella va deixar clar que ningú podia obligar-la a fer res, que el vestia per decisió pròpia... Es respirava un ambient molt tens.

- Té. Signa la denúncia.

- Per què m'has denunciat?
- Perquè t'has negat a identificar-te.
- Jo no m'he negat. Hi ha una gran diferència entre negar-me i demanar que m'identifiqui una dona.

Entre llàgrimes, i davant la mirada impassible de les persones presents, va intentar defensar els seus drets:

- Jo també vull denunciar. Si us plau, necessito que em proporcionin els noms i números de placa dels agents que m'han atès.
- No els hi donarem.

Impotent davant aquest panorama despòtic, va agafar pel braç als seus fills, de cinc i nou anys (que havien presenciats l'escena i semblaven confusos i espantats), i van marxar.

Amb les galtes encara banyades de llàgrimes, la Laura va entrar al cotxe, decidida a conduir de tornada cap a Premià. Va ser aleshores quan el seu fill, el gran, li va preguntar:

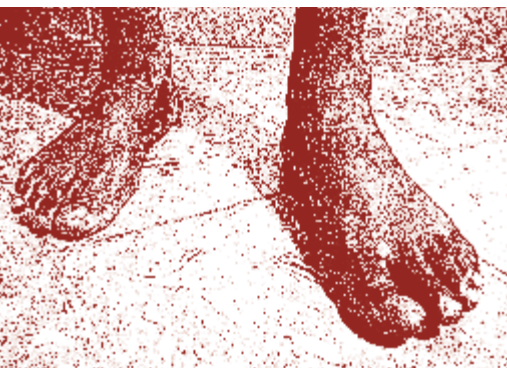
- Per què plores, mama?
- Res fill, tinc mal de cap. No et preocupis.

Un cop més, va mantenir els seus fills al marge dels insults i les discriminacions. L'últim que vol és ficar-los "males idees" al cap.

Enutjada pel tracte rebut, va decidir contactar amb la Fàtima, advocada del Servei d'Atenció i Denúncies (SAiD) de SOS Racisme Catalunya. Són amigues des de petites, del poble, ja que la Laura viu a Espanya des dels tres anys. La Fàtima li va fer descobrir que allò era perfectament denunciabile. I va decidir fer el pas. No busca diners, no busca venjança. Tan sols respecte. Ser reconeguda com a persona i no com a terrorista. El carrer és el lloc més dur per a ella. Rep crítiques diàries, encara que passegi amb els fills: "fantasma", "bruixa". Ha sofert fins i tot intents d'agressió. "Jo no em sento lliure si em tracten així", assegura la Laura.

Ja no contesta als insults, com solia fer durant el primer any de portar el niqab. Prefereix quedar-se amb els somriures de les persones bones, com la d'aquell llibreter de Premià que es va posicionar a favor seu el dia que anava a comprar els llibres d'escola dels seus fills i va rebre una d'aquelles mirades degradants: – Antoni, no comentis res, com diguis alguna cosa d'aquesta senyora, a qui jo respecto, sortiràs fora de la meua llibreria. ■

Descalçat per un muntatge policial

Aquell dia, l'Àlex s'havia llevat d'hora per anar a la platja de la Barceloneta. Matinava sovint, amb la inquietud de sentir el tacte de la sorra sota els peus, d'escoltar la remor de les onades i de traslladar-se en un tancar d'ulls a la costa senegalesa, on va néixer. Les sis del matí era l'hora de pau ideal per asseure's davant del mar i iniciar el seu particular recés...
-No te muevas.

Resseguint amb la mirada la porra que li havien posat damunt l'espatlla, ho va veure clar: eren policies, uns cinc, però sense uniforme, vestits de paisà. Sense donar-li temps a reconèixe'ls, un dels policies va ruiar-li la cara amb un esprai picant.
- ¿Dónde está el móvil?
- ¿Qué móvil? Yo no he robado ningún móvil.

Acte seguit, li van ploure uns quants cops al cap. Van treure-li les saba-

tes i les van llençar al mar. Van buidar-li les butxaques i van quedar-se amb totes les seves pertinences: NIE espanyol, DNI senegalès i cent euros, els seus estalvis. No van trobar el presumpte mòbil robat. El van deixar abatut a la sorra de la platja i van marxar per on havien vingut. Després, unes persones que passejaven per allà van ajudar-lo a rentar-se la cara sota la dutxa de la platja.

- ¿Por dónde se fueron los polis?
- Hacia allí, chico. Ten cuidado.

Aquells cinc homes estaven xerrant tranquil·lament al costat del cotxe patrulla. Va atansar-s'hi amb educació:

- Por favor, ¿podrían devolverme mis cosas?
- No. No vamos a devolvértelas. Vete ya o te detendremos por el robo de un Iphone 5.
- Yo no he robado ningún móvil. ¡Necesito mis cosas!
- Está bien. Quedas detenido por robo, acompáñanos a comisaría. Va passar dos dies tancat a comisaria per un delictes que no havia comès. Descalç. Quan el van deixar en llibertat, va tornar a insistir-hi:
- Por favor, ¿podrían devolverme mis cosas?
- No.

Tant bon punt va trepitjar el carrer va anar a posar una denúncia pel tracte rebut i per la falsa acusació de robatori. Més tard, va decidir anar al Servei d'Atenció i Denúncies (SAiD) de SOS Racisme per explicar-los què havia passat i demanar consell. El SAiD va decidir assumir el cas i va designar un advocat per representar l'Àlex al jutjat.

La denúncia interposada contra l'Àlex deia que la detenció s'havia efectuat en el mateix moment del robatori i que el mòbil havia estat interceptat i retornat a la propietària a l'instant. La presumpta víctima era una noia estrangera que estava de vacances a Barcelona. SOS Racisme va intentar posar-se en contacte amb ella, a través del número de telèfon que constava a la denúncia.

- Hola, bon dia. Truquem de SOS Racisme. Que podríem parlar amb la senyora Georgie?
- Está llamando a la Policía. No conozco a ninguna chica americana con ese nombre.

I va penjar. SOS Racisme en cap moment havia mencionat la nacionalitat de la noia... La sospita que la denúncia era falsa va anar creixent

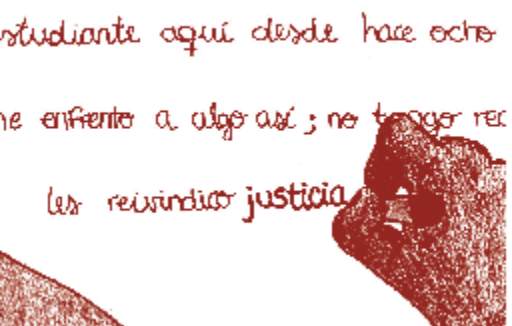
i la investigació va seguir ferma. Finalment, van aconseguir contactar amb la vertadera noia americana:

- My mobile phone was stolen one night while I was on the beach. I didn't see the thief. Then, when I got to the Police station, the policemen said me they had not been able to find neither the thief nor my mobile phone.

La declaració de la Georgie entrava clarament en contradicció amb la denúncia interposada contra l'Àlex en què es deia que la detenció havia estat in fraganti i que el mòbil havia estat retornat a la propietària al moment. A més, casualment, la denúncia de la jove havia anat a parar a un jutjat diferent del que portava el cas de l'Àlex i s'havia acabat arxivant per manca d'autor conegut.

Gràcies a tots aquests descobriments, el judici per robatori es va suspendre i es va iniciar una investigació dels fets a través del mateix jutjat. Després de diferents problemes tècnics en més d'una cita a judici, la Georgie va aconseguir declarar des dels EUA. Acte seguit, la defensa dels policies va canviar per un reconegut advocat. L'Àlex va marxar a viure a França: no va suportar l'assetjament policial que va venir després dels fets. ■

El jove que va plantar cara a la discriminació dels policies

Capítol 1:

Identificació per perfil ètnic

Sota el sol d'una tarda de febrer en Joan i l'Arnau anaven passejant tranquil·lament pel passeig Joan de Borbó, a la vora del Port Vell de Barcelona. De sobte, un cotxe patrulla de la Policia Nacional s'aturà al seu costat i, sense baixar del cotxe, un dels dos policies que hi anaven dins els va demanar que s'identifiquessin.

Tant en Joan com l'Arnau van mostrar ràpidament el seu NIE i quan el policia els havia retornat la documentació, en Joan va fer un pas endavant i va preguntar, encuriosit:

- Por qué me ha identificado?
- A ti qué te parece, no iba a pedirle la identificación a un alemán.
- Es por mi apariencia y color?
- Sí, porque eres negro y punto. Vas de listo?

- Agente, no abuse usted de la autoridad.
- Lárgate, anda!

Tot d'una, el policia que els havia demanat la documentació va sortir del cotxe, es va plantar davant del Joan i li va clavar una bufetada. Acte seguit, l'empentà dins del cotxe policial. El seu amic Arnau va quedar-se palplantat enmig de la vorera sense saber ben bé com reaccionar.

- Quedas detenido por listo.

Capítol 2:

Detenció, amenaça i sanció

Una vegada dins del cotxe, fent camí cap a l'oficina del Cos Nacional de Policia de la Zona Franca, en Joan, ara sol, persistia amb les seves preguntes:

- Por qué me ha detenido?
- Qué pasa? Ahora te ha entrado miedo?
- No.
- Pues espérate. Cuando vayas a renovar los papeles te acordarás de mi. Mono, que eres un mono.

Aquell dia, en Joan va ser sancionat amb una multa administrativa. El motiu: "negativa a identificarse y falta de consideración debida a un agente (actitud chulesca)". Després de retenir-lo durant més d'una hora a l'oficina de la Policia Nacional, el van deixar marxar.

Capítol 3:

Pelegrinatge per interposar una denúncia als agents

Immediatament després, en Joan va agafar el ferrocarril per traslladar-se des de la Zona Franca fins a l'Oficina dels Mossos d'Esquadra de Plaça Espanya. No li van donar facilitats per interposar una denúncia.

- No acceptem demandes adreçades a altres policies.

Sense donar-se per vençut, en Joan va anar fins al seu municipi, Santa Coloma de Gramenet, on hi ha viscut des dels 14, i ho va tornar a intentar:

- Aquí no és possible. Ho hauria de fer una instància al marge.

En Joan, indignat, va anar fins a la Ciutat de la Justícia on, finalment, va poder denunciar, fil per randa, tot el que havia passat. Les últimes paraules que va escriure en aquell paper deien així: "Señoría, soy estudiante aquí desde hace ocho años y es la primera vez que me enfrento a algo así; no tengo recursos, les reivindico justicia, ¡por favor!"

Capítol 4:

L'actuació de SOS Racisme, a través del SAiD

En Joan, conscient de la vulneració de Drets humans que havia rebut, va adreçar-se al Servei d'Atenció i Denúncia de SOS Racisme, des d'on es va decidir actuar en dues direccions: d'una banda, enviant cartes a les oficines de Mossos d'Esquadra que havien vulnerat el dret bàsic d'en Joan a denunciar i a ser protegit. I de l'altra, assumint la representació legal del jove.

Pel que fa al contingut de les cartes, SOS Racisme va fer saber als respectius responsables que s'havien vulnerat drets bàsics a les seves comissaries i que els agents policials que van atendre en Joan havien incomplert els seus deures i obligacions. Paral·lelament, va insistir en el fet que les comissaries haurien de "presentar un funcionament exemplar en relació a l'atenció proporcionada a tots els ciutadans del municipi, independentment de la seva nacionalitat o ètnia".

La resposta, signada per Manel Prat i Peláez, ex director general de la Policia, passava per alt els reiterats intents de bloqueig de la denúncia i explicitava que no emprendria cap acció, vist que finalment la denúncia s'havia pogut interposar. És a dir,

no donava resposta de manera intencionada a la qüestió plantejada: la vulneració d'un dret fonamental com es l'accés a la tutela judicial efectiva.

Capítol 5:

Recurs a l'arxivament automàtic de la denúncia

La denúncia d'en Joan va ser àgilment arxivada. SOS Racisme va interposar un recurs a l'arxiu i va argumentar per què aquells fets eren motiu d'instrucció i delictes. Des de l'acusació particular es va denunciar els policies per donar un tracte vexatori a en Joan, per detenció il·legal i denúncia falsa i pel que s'anomena "maltracte d'obra", ja que tot i que la bufetada no li va deixar seqüeles físiques, suposa una agressió.

La Fiscalia de Delictes d'Odi va decidir adherir-se al recurs interposat per SOS Racisme. El recurs va ser estimat. Actualment, s'han dut a terme totes les investigacions sol·licitades, incloses les declaracions d'en Joan i dels policies imputats. Actualment estem pendent de saber si el jutge decidirà continuar i jutjar els fets, o arxivarà el cas.

Capítol 6:

Lluita jurídica amb el Govern per canviar la llei

La lluita d'en Joan va anar més enllà de l'acció policial. L'objectiu és canviar la jurisprudència perquè cap més persona pugui ser aturada i identificada per la policia només pel seu color de pell.

Per aquest motiu, es presentà una queixa administrativa contra el Ministeri d'Interior, considerant que en la seva identificació es va vulnerar el dret a la No Discriminació, recollit a la Constitució espanyola.

Sense cap sorpresa, el Ministeri va desestimar la queixa. Aleshores, es va recórrer a l'Audiència Nacional, on es celebrarà un judici el passat mes d'abril i en Joan hi declararà.

És només l'inici d'un litigi estratègic, una lluita de David contra Goliath, iniciat gràcies a la insistència d'en Joan amb el suport de SOS Racisme i la fundació internacional Open Society.

I vet aquí uns polis, vet aquí en Joan, que aquesta història és real.

Continuarà...

Quan el racisme de cap de setmana truca a la porta

En Jose dormia amb la dona i els fills al seu pis de lloguer, a Sabadell. Era setembre i tenien la finestra oberta, per deixar córrer l'aire. Tot d'una, va sentir uns joves que feien xivarri. El soroll era molt proper. Ja no va poder dormir. I la seva dona, tampoc.

Les gresques van continuar tots els caps de setmana. Aviat va descobrir que en el 1r 2a, just sota de casa, s'havia inaugurat un club de cànnabis de dubtosa legalitat. En Jose va baixar a queixar-se:

– Escoltin, visc al pis de dalt. Tinc dues criatures petites que no poden dormir. Els demanaria que baixessin el volum... En cas contrari, explicaré a l'ajuntament què fan en aquest local.
– Ens està amenaçant? No som delinqüents! –I van tancar-li la porta als morros.

En Jose, veient que els joves no entrarien en raó, va acudir al servei de mediació de l'ajuntament i va concertar una trobada. Cap d'ells va comparèixer.

Música a tot drap, rondes de pipa, motos i gossos rugint en plena matinada sota el portal... La situació era insostenible. La seva dona, amb

qui s'havien ficat en més d'una ocasió, només es calmava a força de diazepam. Els nens tenien por i havien modificat les seves pautes de son. I ell se sentia responsable de protegir la seva família.

Al desembre, una forta tempesta va tallar la llum de tot l'edifici. Eren les tres de la matinada quan uns cops els van despertar bruscament:

– Panchitos, fills de puta, jenceneu el llum, enceneu el llum! –cridaven, donant cops d'escombra contra el sostre.

Va voler denunciar els fets als Mossos d'Esquadra, però li van dir que si no sabia identificar-los no podien fer-hi res. Sense més remei, va tornar a apostar pel diàleg. Ple de coratge, va baixar i va picar novament al timbre:

– Panchito, vine aquí, et rebentarem el crani! –el jove més arrogant havia sortit a rebre'l amb un pal de ferro.

La seva dona i una veïna van reaccionar ràpidament i van trucar a la policia. Davant dels Mossos, els joves van intentar agredir en Jose. Els policies s'ho van prendre amb calma:

– Doni'ns la seva documentació – li va semblar injust. A qui havien d'identificar era a aquells incívics, no a ell–. Senyor, no pot sentir-se agredit amb insults racistes perquè en el seu NIE diu que vostè és espanyol.
– Putu sudaka de merda... Empreneu-lo! –va cridar el jove– Haurien d'agafar-los, posar-los en una pastera i enviar-los tots al seu país!
– Agent, deia vostè que no puc sentir-me agredit? Ha escoltat bé què em diuen?

Al final, el club va caure per si sol i van tancar el local. Però els cops a la porta, els pixats al replà, les trucades al timbre i les pedrades a les persianes no van cessar. Per a més inri, un dels nois del club va denunciar en Jose, que va deixar de pagar un mes de lloguer per poder sufragar les despeses de l'advocat. Van absoldre ambdues parts, ja que la policia va declarar que no havia vist ni sentit res. Va tornar un cop més a l'ajuntament, aquest cop per reunir-se amb l'oficina de convivència: només li van suggerir que abandonés el seu domicili.

Desesperat i amb una possible ordre de desnonament al clatell, va sortir a buscar aliats. Va trobar Fedelatina, que el va posar en contacte tant amb el cònsol d'Equador i amb el Servei d'Atenció i Denúncies (SAiD) de SOS Racisme. La pressió diplomàtica que va exercir el cònsol i l'assessorament legal ofert des de SOS Racisme van permetre denunciar el cas i convocar una reunió seriosa amb el tinent d'alcalde, els Mossos d'Esquadra i l'associació de veïns del barri, que finalment va posicionar-se al seu favor. Allà reunits, els Mossos van reconèixer haver actuat amb negligència, encara que no van prendre cap tipus de mesura correctora. Finalment, va ser en Jose mateix qui va aconseguir reunir les matrícules de les motos i els cotxes dels joves per interposar la denúncia.

Des que es va obrir el procés judicial, l'assetjament ha minvat. Però en Jose té por de perdre el judici, perquè està convençut que si venç la impunitat, tornaran a la càrrega. ■

S.O.S. RACISME

Per continuar fent informes, atendre víctimes de discriminació i incidir en la societat i les institucions per acabar amb el racisme i la xenofòbia, necessitem el suport de persones implicades en la defensa dels Drets humans.

Pots donar-nos suport:

- associant-te a l'entitat
- fent una aportació econòmica puntual
- participant com a activista

On informar-te de com fer-ho:

- a través de la web
www.sosracisme.org/actua/associat
- trucant-nos al 933010597
- o escrivint a
sosracisme@sosracisme.org

I si creus que has patit una discriminació racista o n'has estat testimoni, contacta'ns:

- trucant al 933010597
- o escrivint-nos a
denuncia@sosracisme.org

Teniu a les mans la setena edició d'un informe únic, L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2015, elaborat per SOS Racisme Catalunya. Un document d'anàlisi i denúncia de les diverses causes, manifestacions i situacions de racisme i xenofòbia que ocorren a Catalunya. En aquest llibre hi trobareu articles de reflexió, entre ells el pròleg de Santiago Alba Rico. Hi trobareu moltes veus, de persones expertes però també experimentades, anàlisi i denúncia, reflexió i activisme.

Una de les fonts clau d'aquest informe són els casos atesos al Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia de SOS Racisme, situacions patides per persones amb noms i cognoms que reben cada dia l'impacte del racisme social i institucional a casa nostra. Us deixem amb els 365 del racisme a Catalunya.

L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2015

www.sosracisme.org

